

ŞEWÇILA

3kovara edebî kulturî 3 payîz 2022

Mehmet Şah Aslan Newe ra Weşaniyayişê Şewçila
Muhsîn Korkutata Ey Çem
Roşan Lezgîn: “Şewçila Çilaya Şewa Ma ya”
Newzad Valêrî Nê/vîyarte
William Saroyan Mi Bêrîya Daktîloyê Xwu Kerde
Îrfan Akdağ Rîyo Nîmite
Serwet Akkaş Vindîbiyayişê Xidî
Îsmet Bor Wijdano Kor
Deyndar Nuştox Rayiran Veng Dayne Mi
Mihanî Licokic Min Bêrîya To Kerda
Evdî Hesqera Derheqê Bêdera Arînî de
Mela Mehmedê Nêribî Beytay Key Şeyx Seîd Efendî

ŞEWÇILA

Kovara Edebî Kulturî
Hûmare: 17, Payîz 2022

Wayîr û Berpirsiyar
Sahibi ve Sorumlu
Müdür:

Sıdkı Zilan

Editor:

M. Şah Aslan

Redakte:

Roşan Lezgîn

Xebata Qapaxî:

Hebûn Okçu

Çapxane:

Azde Ajans & Matbaa
Kocatepe Mah. Hatay
Sok. No: 20/2,
Çankaya-Ankara
Tel: 0312 431 43 21
Sertifika No: 40800

Vaya/Fiyat: 25 TL

Adrese:

Elazığ Cad. Diyar
Galeria C Blok, No: 9
Yenişehir / Diyarbakır
Tel: 90 (412) 223 03 69

E-mail:

sewcila558@gmail.com

Resim: Omer Hamdi (Malva)
(1952 Heseke - 2015 Vîyana)

*Berpirsiyarîya
her nuşteyî ya
nuştoxî/nuştoxe
bi xwu ya!*

TEDEYÎ

Mehmet Şah Aslan, Newe ra Weşaniyayişê Şewçila	3
Muhsîn Korkutata, Ey Çem	9
Mehmet Şah Aslan, “R. Lezgîn: Şewçila Çilaya Şewa Ma ya”	10
Mihanî Licokic, Min Bêrîya To Kerda	25
Newzad Valêrî, Nê/vîyarte	26
William Saroyan, Mi Bêrîya Daktiloyê Xwu Kerde	29
Îrfan Akdağ, Rîyo Nimite	40
Serwet Akkaş, Vindîbiyayişê Xidî	41
Îsmet Bor, Wijdano Kor	45
Deyndar Nuşttox, Rayiran Veng Dayne Mi	49
Mela Mehmedê Nêribî, Beytay Key Şeyx Seîd Efendî	54
Evdî Hesqera, Derheqê Bêdera Arînî de	74
Roşan Lezgîn, Derheqê Zemîrê “Xwu” de	75
Mealê Kirdî Vejîya	80

NEWE RA WEŞANIYAYIŞÊ ŞEWÇILA

| Mehmet Şah ASLAN |

Wexto ke ez unîversîte de wendekar biya, ma şew û roje behsê şarê kurdî û siyasetê înan kerdêne. Labelê derheqê tarîx, ziwan û kulturê kurdan de yew zanayîşê ma çînê bi. Ne keye de, ne cûya ma ya komelkî de û ne zî mekteb de kesî behsê tarîx, ziwan û kulturê ma kurdan nêkerdêne. Ma enê çîyan ra mehrûmî bî. Esto-çînê yo, tenya siyaset. Ma zî heme enerjîyê xwu tenya rahîrê siyasetê rojaneyî de xerc kerdêne.

Bi rastî, merdim wexto ke bala xwu dano cûya komelkî ya ma kurdan ser, zaf zelal vînenê ke kurdê ma tenya meselayanê siyasetî qisey kenê. Sey nikayî, tiya ra des serrî verê cû zî mi dîyêne ke ciwananê ma derheqê Rûsya, Amerîka, Îsrail, Filîstîn, Sûrîya û dewletanê şaranê bînan de bi yew vengo berz, sey teorîsyenan teorî ronayne, analîzî kerdêne. Derheqê edebîyat, huner û kulturê enê miletan de kitabî wendêne. Nuştux û edîbê enê miletan ra vateyî neqil kerdêne. Ez vera enê çîyan de nîya. Çimkî mi bi xwu zî wina kerdêne. Heta ke, mi çim de merdim çend zanayeyê şaranê bînan bo hende rind o. Labelê kışta

bîne ra, o wext, ez zaf qayil biya ke yew dezge yan yew lijneya ma kurdan zî estbo ke tede behsê tarîx, ziwan, edebîyat û hunerî bibo. Neke çînê bî, helbet estbî. La çi heyf ke o wext ez raştê çiyêkê winasî nêameya, ez xebardar nêbiya. Bi Kirdî rojname, kovare, kitabî yew kışte de, mi bin ra nêzanayne bi Kirdî nusîyeno zî.

Yew hevalê mi esto, nameyê ci Mehemed Gogercîn o. Ewîlî ey mi rê kitabê Mehmed Uzunî pêşnîyaz kerdî. Hevalê mi Mehemed, o wext Unîversîteya Artuklu de Beşê Mamestatîya Tarîxî wendêne. Ey zî kitabê Mehmed Uzunî uca de naskerdbî. Beyntar ra çend serrî vîyartî, ez raştê kitabê Mehmed Uzunî ameya. Tewr vernî de, mi kitabê ey *Tu* wend. Ey eno kitabê xwu de, wexto ke Hapîsxaneyê Diyarbekirî de hucre de beno, seba ke pê rehet bibo tu kes çînê biyo ke derdê xwu ci rê vaco. O wext raştê yew golale yeno, heme derdê xwu a golale rê vano. O kitab zaf bi weşê mi şî. Dima, mi setê kitabê Mehmed Uzunî girewt û bi heyecan wendî. Mi dî ke Mehmed Uzunî romanê xwu de bi yew ziwano edebî derheqê

ziwan, tarîx û şexsîyetanê ma kurdan de malumat dano wendoxanê xwu. Heta ke, kitabê Mehmed Uzunî tenya malumat nêdanê, bi taybetî merdimî ancenê warê ziwan û edebîyate Kurdî zî. Yanî, merdim wexto ke kitabanê Mehmed Uzunî waneno, xwu rê vano “Qey ez bi zîwanê xwu nêwanî û nênusnî?” Sey zafê wendox û nuştexanê kurdan, ez zî xwu ra persaya “Qey ez zî bi zîwanê xwu nêwanî û nênusnî?” La kanî, çawa, senî? Mi çim de ena yew rewşa zaf trajîke bî.

Çira yew rewşa trajîke bî? Ez qayîl a ena rewşe tenya bi eno hawa teswîr bikerî: wina bifikirîyê; ma vajê ke yew ciwan se serrî yê ke yew daristano gurr de, miyanê tewir bi tewir tehlîkeyan de rakewte yo. Eno daristan de bê enê ciwanî sewbîna mexlûqî zî estê. Eke eno ciwan bibo aya, beno ke ê mexlûqî zirar bidê ci. Eno ciwan yew şewe nişka ra beno aya. Ewnîyeno ke her ca tarî yo. Tewir bi tewir vengî saw dekenê zereyê ci. Enê vengî tewr vernî de merdimî kokê ci ra dûrî kenê, heta ke kenê dişmen. Dima zî, ey qurt-nenê û peynî de, bêşexsîyet ver-denê. Eno ciwan seba ke xwu o hal ra bifeletno, ci rê yew pusula yan zî yew çila lazim a...

Ez zî sey ê ciwanî kewta ziwan, tarîx u edebîyatê ma dima. Mi zanayne pusulaya min a tewr raştîkîne, çilaya min a tewr roşne enê hîsîyatê min ê neteweyî yê. Êdî kamca derheqê ziwan, edebîyat û

kulturê kurdan de yew konferans bibiyêne ez îmkanê xwu gore şiyêne mi goşdarî kerdêne. Dima, merdimê ke keda înan averberdişê nas-nameyê kurdan de esta, ez torra Înternetî ser o înan dir kewta têkilî. Bi eno qeyde, mi seyda Sidqî Zîlan naskerd.

Seyda Sidqî Zîlan wextêk dewa ma Cewze de melatî kerda. Coka eleqeyê ey û dewe dewam keno, hema zî rey-rey yeno Cewze. Mi zaf rey piyê xwu û sewbîna dewijanê ma ra eşnawito, vatêne “Mela Sidqî wexto ke dewe de melatî kerdêne, nêtersayne. O wext, ey xutbe bi Zazakî dayne.” Mi çim de eno vate zaf ercîyaye bi, Mela Sidqî mi rê sey yew qehremanî ameyne. Axir, rojêk ancî amebi Cewze. Mi o verê yew qehwexaneyî de dî. Ma ronîştî, çay şimite û xwu rê xeberî da. Xeberdayişî dima seydayî xatir waşt ke şêro keye. A o wext, erebaya xwu ra yew-di kitabî vetî dayî mi.

Mi seyda raywan kerd. Mi bala xwu da kitaban ser, yew kovare zî miyan de bî. Mi ewnîya qapaxê kovare ra ke ser o ŞEWÇILA nuşte yo. Hûmara 11. yê kovare bî. Fotografê yew merdimî qapaxî ser o estbi. Fotografî ser o Mehdî Özsoy nuşte bi. Binê fotografî de zî yew şîre estbî. La hişê mi şî nameyê “Şewçila” ser, ez ser o gelek fikirîyaya. Mi heta o wext çirey bi Kirdî yew nuşte nêwendbi. Mi xwu rê vatêne gelo “Şewçila yena çi mehna?” Mi zereyê xwu de eno name hece kerd “Şew-

çi-la." Mi dima bi veng va "Haa şew-çila, yanî çilaya şewe!" A game enê nameyî ez girewta berda vîyarteyî miyan.

Wexto ke ez qij biya, dewe de zimistan zaf zehmet vîyertêne. O wext, vewre hîna zaf varayne. Wexto ke vewre varayne, zaf reyî va û pûkî ver têlê ceyranî qerefiyayne. Eno semed ra, dewe bi hewteyan bê elektrîk mendêne. Wexto ke elektrîk şiyênê, seke heme dinya vindero. Bi taybetî şewe ma tersî ver nêeftarayne biewnîyê teber ra. Ma şew û roje keye de bî. Tenya yew aktîvîteyê ma estbi. O zî, ma heme gedeyê keyeyî ameyne yew ode, binê yew çilaya gazî de pêser biyêne û goşdarîya estanikan kerdêne. Maya mi ma rê estanikî vatêne. Pîyê mi zî behsê hîkayeyanê xwu yê heyatê zehmetî kerdêne. Pîyê mi seba ke yew deme çerçîtî kerdbî, hetê hîkayeyan ra ey dir melzeme zaf o. Pîyê mi vatêne *"Ez pê astorê xwu heta gezaya Dêrsimî Qışle zî şiya."* Heta ke, yeno mi vîr, pîyê mi vatêne *"Şima zanê ma vanê 'gede' la şarê Dêrsimî vano 'doman'. Ma vanê 'kerra', ê vanê 'kemere'."* Maya mi zî ma rê estanikê Siyabendî û Xece, Mem û Zîne û Waya Hewt Birayan vatêne.

Mi wexto ke nameyê kovara *Şewçila* wend, ê şewê zamanê verî ameyî mi vîr. Çimkî goşdarîkerdişê estanikan de tenya çila hevalê xîylanê mi bî. Ez ewnîyayne çila ra, heta ke bişiyênê hewn a, mi bi ê

aqilê xwu yê şenikî xîyalî kerdêne. Eno badê pey, miletî televîzyon erêna, hîna badê înternet vejîya û teknoloji zaf aver şî. Estanikê ma zî heridiyayî, biyî vindî şiyî. Werrekna şima bizanayne o wext çend weş bi!

Dima, mi bi wasitaya seyda Sidqî Zîlanî mamosta Roşan Lezgîn nas-kerd. Rojêk, mamosta Roşan Lezgîn, Sidqî Zîlan, Yusuf Baluken û Nusret Aydın wenîşenê erebaya Sidqî xocayî û şinê dewa Tilhamê, şinê Gêl, şinê Pîran. Uca ra zî şinê Nêrib, şina koyê Pîr Ezîzî ser. Gama ke Nêrib ra ageyrayî, ameyî Cewze de biyî meymanê mi. Yeno mi vîr, înan xwu miyan de behsê rewşa kurdan kerdêne. Min û çend hevalanê xwu zî goşdarî kerdêne. Mi o wext yew keyepelê Înternetî de bi Tirkî hîkayeyî nuştêne. Meselaya zîwanî abiye, mi mamosta Roşan Lezgînî ra va *"Ez qayîl a bi Kirdî binusî."* Mamosta Roşan Lezgînî va *"Eke niyetê to esto, ez to rê her tewir ardim kena."* Dewam kerd, va *"Xwura karê mi o yo ke ez nuştexanê neweyan rê ardim bikerî."* Dima zî numreyê telefonê xwu da mi.

O wext, Cewze ra, min û çend hevalanê xwu ma Zoomî ser o programê suhbetê Kirdî viraştêne. Uca ra pey, ma yew-di rey veng da mamosta Roşan Lezgînî zî. Ey zî ma nêşikitî, ame Zoomî ser, ma rê gelek suhbet kerd, cewabê persanê ma da.

Rojêk, ez xwu ra persaya, mi va

"*Temam, ziwanê ma bindest o, kes ci rê wahîr nêvecîyeno. Şarê ma her roje asîmîle beno. Ziwanê ma ziwanê perwerdeyî nîyo. Enê heme hê meydan de ke çiyê raşt ê. Êêê, ez se kena? Gelo tenya pê xeberdayiş heta kamca?*" Miyanê enê hîsan de ez ronîştî mi dest bi nuştîşê yew hîkaye kerd. Mi hîkayeya xwu bi fekê dewa xwu, qaso ke mi zana, mi o qeyde nuşte û mi mamosta Roşanî rê şîrawite. Çimkî ey vatbi ez to rê ardim kena.

Tayê wext ra dima mamosta Roşan Lezgînî mi rê telefon kerd. Seba ke mi bi ziwanê xwu nuştîbi, ey ez pîroz kerda. Dima, hetê rastnuştîşî ra tayê rahîrî nawitî mi. Mamosta Roşan Lezgînî nuştêyê mi redekte kerd û dima mi rê tepiya şîrawit. Mi wexto ke wend, şeklo raştkerde mi rê hîna fesîh û famkerde ame. La tayê kelîmeyî tam sey fekê dewa ma nêbî yan zî mi rê wina ameyî. Mi mamosta Roşanî rê telefon kerd, ey zî va "*Mabeynê ziwanê qiseykerdişî û ziwanê nuştîşî de ferq esto. Gereka ziwanê nuştîşî de formê çekuyan xwu temam bikero. Û Kirdî tenya dewa to de qisey nêbena. Gereka dewê bînî zî to ra fam bikerê.*" Û devam kerd, va "*Eke nuştêyê to eno hewa redakte nêbo, zêde fam nêbeno. Ziwanê nuştîşî û ziwanê qiseykerdişî eynî nîyê.*"

Eno nuşte mi rê bi sey qilawuzî. Êdî uca ra pey mi bi ziwanê nuştîşî nuştêne, dima mi nuştêyê xwu mamosta Roşan Lezgînî rê şîrawitêne.

Mamostayî zî her wext nuştêyê mi mi rê raşt kerdêne û dima tepiya şîrawitêne ke ez şeklo raştkerde bîvînî. Ez zî ser o şixulîyayne. Mi kamca, senî xeletî kerda, ferq kerdêne. A bi eno hawa, her ke şî, nuştîşê mi bineyna aver şî. Eno semed ra seba ke ez û hema zaf ciwanê ma banderê nuştîşê Kirdî kerdê, ez mamosta Roşan Lezgînî rê çend teşekur bikerî kêmi yo.

O mabeyn de, mi mamosta Roşan Lezgînî ra kitabê ke Weşanxaneyê Roşna ra neşir biyê girewtî. Ez şîya, mi di hebî ferhengê Grûba Vateyî zî girewtî. Mi yew-di hebî kitabî, tenya ez ewnîyaya sazkerdişê cumleyanê înan ra. Badê, ez ewnîyaya vera-vera wendişê mi aver şîno. Ena dorime, mi hîna bi dîqet enê kitabî wendî. Bi Kirdî wendiş û nuştîş zaf şîrîn bi û zaf bi weşê mi şî. Ez zerrî ra îtiraf kena, heta ke mi bi ziwanê xwu nênuşt û nêwend, seke cûya mi de yew kêmane estbi. Mi xwu her tim kêmi hîs kerdêne. La nika ez xwu her hetan ra bi hizûr, heta xwu wahîrê medenîyetî vînena. Mi fam kerd ke estbiyayîşê min o raştkın bi ziwanê min o. Ez tiya de Wade Dawisî ra yew pasaj neqil bikerî ke belkî hîsanê mi rê bibo tercuman. Vano: "*Ziwan tenya rêzanê çekuyan ra yan zî qeydeyanê grammarî ra nîno meydan. Ziwan kila ruhê insanî ya. Yew aleto winasî yo ke sayeyê ey de ruhê her yew kulturî yeno dinyaya madî. Her ziwan yew ekosistemê daristanêkê kev-*

narî, hewza aqilî û îmkananê ruhî yo.”

Merdîm se ra şîno wa şêro, heqî-qetê ey o fitrî tim kesayetîya xwu de beno. Eno semed ra, wexto ke merdîm bala xwu dano kesê ke xwu sewbîna nîjad ra vînenê ser, seke wahîrê sihetî nêbê asenê. Seke yew nêweşî, yan zî yew kêmanê înan de estbo. Ma dorûverê xwu de vînenê, merdîmê ke eslê xwu de kurd ê, la tayê sebebî ra şiyê bajaranê rojawanê Tirkîya de bi serran mendê û dima ziwanê xwu ra, kulturê xwu ra dûrî kewtê, bi kilmîye laserê asîmîlasyonî ê belênayê, coka êdî xwu kurd zî nêvînenê. Karê enê merdîman çînê yo ke şarê xwu ra xwu cîya bivînenê û xwu sey mensûbê sewbîna mîletî nîşan bidê, enê merdîmî eslê xwu de her tim kêmi yê. Çimkî tehmê hîsiyatê xwu yê netewî ra — mehrûm mendê.

Wexto ke behsê mîlîyetî beno, tayê însanê ma vanê *“Ma mîlîyetçî nîyê, ma pêro birayê yewbînî yê.”* Enê merdîmî seba ke fekê siyaseta ra tayê çî pêhesîyayê, eno semed ra mîlîyetperwerîye û nîjadperestîye kenê temîyan ra. Raştî ci, estbiyayîşê yew şarî bi tayê xisûsiyetanê neteweyî xwu bellî keno. Miyanê enê xisûsiyetan ra tewr muhîm zî ziwan o. Gelo yew merdîm xwu kurd bivîno çî semed ra ci rê tengane virazîyeno? Qey heme mîletî ziwan, kultur û hunerê xwu binê nameyê medenîyetî de nawnenê dinya û çepikan gênê, qey yê ma nimîtî

yo, qey yê ma qedexê yo?

Tiya ra aşmêk verî, mi bi sernamêyê “Xal Mehmed” yew hikaye nuşte. Ena dorîme heta ke mi ra ame mi rîayetê qeydeyanê nuştişî kerd. Mi nuşte qedêna û sey dosyaya wordî mamosta Roşan Lezgînî rê şîrawite. Roja bîne mamosta mi geyra, ez pîroz kerda. Labelê ena dorîme seba ke mi dest bi nuştişê Kirdî kerdbi nê, seba ke nuştêyê mi hîna raşt nusîyabi, yanî êdî mi hîna raşt nuştêne, coka ez pîroz kerda. Mamosta Roşan Lezgînî mi ra va *“Xocam, edî ti zî eşkenê xwusero binusê.”* A game, ez zaf keyfweş biya. Yew kiştê ra zî zerrîya mi zîz biye. Çend serrî bi ke ez paweyê ena xebere biya. Axir, ez emrê xwu yo hîris serrî de banderê nuştişê ziwanê xwu biya.

Her çiqas laserê asîmîlasyonî gama xwu hîna lez bierzo zî, eno demo peyîn de şarê ma eleqe nîşanê ziwanê xwu zî dano. Yanî, seke aseno miyanê şarê ma de hetê ziwanî ra yew sînerjî esto. Seba ke eno sînerjî vindî nêbo, mi zî waşt ez çiyêk bikerî. Yew ziwan kiştî xebere dayîşî de gereka hem cûya rojane de û her war de bêro bikarardîş hem zî gereka tedbîrî bêre girewtîş ke ziwan heta bi heta payanî ra bîmano. Yanî, eke yew ziwan her wext û her hetan ra nêro şixulnayîş, o ziwan muhtemelen êdî tehlîke de yo. Zaf ziwanan seba ke nêameyê nuştiş coka nêşekayê xwu biresnê demo ameyox, vindî biyê şiyê. Eno

semed ra, edebîyat, huner û kultur zaf muhîm ê. Çimki ziwan bi edebîyat kemelîyeno, warê hunerî de estetîze beno û zemînê yew kulturî de xwu paweno û aver şino. Tam tiya de kovarî ziwani rê xizmet kenê. Tabî, tenya bi kovaran ziwan nêxelasîyeno. Çimki gerekê şar, yanî mensûbê ziwani, ziwane xwu rê wahîr biveciyê. Kovarî tenya tayê dînamîkanê ziwani ganî tepîşenê. Eke ma ziwani sey yew keyeyê hîrayî bifikirîyê, kovarî tenya sey yew odaya qijeke yê. Halbukî yew keye tenya bi yew oda nîno meydan.

Seke yeno zanayîş, kovara *Şewçila* 2011 de dest bi weşanî kerd. Zaf kesan reya verîne bi kovara *Şewçila* dest bi nuştiş kerdo. O proses de, zaf nuşttoxî resayê, vejîyayê sehaya edebîyatê ma. Zaf eserê edebî vecîyayê meydan. Yanî, kovara *Şewçila* miyanê şarê ma de wezîfeyê yew mektebî ardo ca. Dima, tayê sebeban rê 2018 de weşana xwu vindarnaya. Ez ke hetê nuştişî ra tayê aver şiya, mi waşt ke şarê xwu rê, ziwane xwu rê xizmet bikerî, coka mi tewr vernî de waşt ke ez zî yew kovara sey *Şewçila* vecî. Labelê ez ewnîyaya eno gure zaf bi teşqeale yo. Ez tenya nêşkena bin ra vecîya. Badê, ez ewnîyaya xezna ha verê çimê mi de, ez şina Bexdat ra geyrena!

Rojêk, ez û mamosta Roşan Lezgîn Diyarbekir de ma ameyê têhet. Mi ena mesela ey rê zî akerde. Mi va “Mamosta eke ti destûr bidê û mi rê

paştgîrî bikerê, ez qayîl a kovara Şewçila newe ra biweşanî. Warê edebîyatê ma de eno mîsyono ke kovara Şewçila gîrewto xwu ser, wa dewam bikero.” Mamostayî bi keyfweşî eno waştîşê mi qebûl kerd. Va “*Heta ke şima tam bander bibê, ez şima rê hetkarî kena.*” Xwura dima roportaj de zî va “*Ez heta hûmara vîstine hetê şima kena.*” Badê, mi fikrê kek Bîlal Zîlanî, kek Alî Fuadî, ancî hevalan û elaqedarê bînan yê ziwane ma zî persa. Ez ewnîyaya her kes eno fikir ecibneno, ez zî zaf pê keyfweş biya.

Kovara *Şewçila* payizê serra 2018 de weşana xwu vindarnaya. Ma zî serra payizê 2022 de, yanî badê çar serran ancî dest pê kenê, hûmara hewtiyesine weşanenê. *Şewçila* heta ena hûmare tenya ca dayne eseranê edebî û hunerî. La ma nika ra dima wazenê bergeyê nuşteyanê kovare hîna hîra bikerê. Yanî ma wazenê heme nuşttoxê ma minaqeşe û polemîkanê şexsî ra, ancî uslûbê heqeretî ra dûrî; nuşte û eseranê xwu yê warê folklorî, nuşteyê teorîkî-fikrî, nuşteyê derheqê ziwani de û nuşteyanê başan yê kulturî ma rê binusnê. Eno semed ra kesê ke wazenê xizmetê ziwani, edebîyat, huner û cîhanê ma yê fikrî bikerê, wa bêrê, berê ma înan rê her tim akerde yo. Hereket ma ra bereket Homayî ra.

Cewze, 09.09.2022

EY ÇEM

Muhsîn KORKUTATA

Çemo çemo!
Ti konca ra yenê, se ra şinê?
Dê mi r' vaji...
Ti eşkenê derdon û xemon' ma
Zelalîya awkê xwu di bişiwê?
To çi dî, çi nêdî, alemî ra vaji
Hela gi keynayî û xortê ma
Omeynê vêr şîpey to di xwu şitên
Zerrê yin se vatên
Dê mi r' vaji...
Ti eşkenê hela g' mî hê tedi
Berê werrê dinya rê vajê?
Darûber, mergî pê to şîn benê
Erd û ezman pê to resên piyê
Ti eşkenê miradê ma û zerrê ma piye biyarê
Hesirê çimon ma pak kirê berê?

Senegal, 10.09.2022

Roşan Lezgîn: “ŞEWÇILA ÇILAYA ŞEWA MA YA”

Roportaj:
Mehmet Şah ASLAN

Mehmet Şah Aslan: *Merheba mamosta Roşan, ez sere de zaf sipas kena ke to semedê dewamkerdişê weşanayişê kovara Şewçila destûr da ma. Û ez nameyê ziwan û edebîyatê ma ser o to rê zaf sipas kena ke to kovara Şewçila hetanî şîyes hûmarî dewam kerde. Nika hûmara hewtiyesine, îşelâh ma vejenê. La ti zî gereka çend hûmarî ma rê ardîm bikerê. Ez wazena ena hûmare de, hîna zaf derheqê kovara Şewçila de û tayê çiyê bînî ke bêrê mi vîr, to ra bipersî. Ez nameyê Şewçila ra dest pê bikerî, eno name senî ame şima vîr?*

Roşan Lezgîn: Merheba Mehmetşax xocam. Ez zî sere de to rê û hevalanê bînan rê zaf sipas kena ke şima wazenê weşanayişê kovara Şewçila dewam bikerê. Eno hem yew cesaret o, hem zî yew qiraro zaf muhîm o, mesûlîyet wazeno! Yanî baş bizanê ke şima xwu dekenê binê yew barê giranî. La ez vana, îşela şima binê enê barî de nêmanenê. Halê ziwanê ma ho meydan de, şima rê zî eyan o. Beno ke davîst-hîris serrî badêna zaf tay

kesî, belkî çend kesî Kirdî qisey bikerê. Heto bîn ra, xebatê ma yê derheqê ziwanî de zaf tay ê. Mesela, nika tenya yew-di kovarî weşana xwu dewam kenê, natûwet ra yew-di kitabî weşanîyenê. Kovarî û kitabî ancax biresê yew derdoro mehdûd labelê seba ke kadroyanê nuştoxîye rê benê sey mektebî coka rolê kovaran muhîm o. Esas gereka xebatê ke xwu resnenê pêroyîya şarî bêrê kerdiş. Mesela, tercumekerdişê Quranî û Încîlî, studyo de wendiş û înternet de weşanayişê veng û metnê înan, raşteraşt xîtabê şarî kenê. Ez wazena vajî ke xebatê ke raşteraşt xîtabê şarî kenê hîna muhîm ê. Labelê meydan de enê tewir xebatî zaf tay ê.

Axirî, dewamkerdişê weşanayişê Şewçila muhîm o, la gereka ma sey yew xebata ke ziwanê ma xelisnena nêvînê, yanî ma zêde mubalexe nêkerê. Çimkî miyanê ma kirdan de, ti ewnîyenê ke xebatê zaf sadeyî zêde mubalexa benê! Ez vana, eke çend kesê bînî sayeyê weşanayişê Şewçila de, warê nuştoxîye de bibê wayirê tecrubeyî, zaf baş o.

Kovara Şewçila eşqê min a. Şima gereka bi o çim biewnîyê ci ra. Eke ez weş bî, îşelâh ez hetanî hûmara 20. hetê şima kena. Uca ra pey, ez vana êdî şima rayirê xwu vînenê, îhtîyacê şima hende bi mi nêbeno. Ez şima rê serkewtiş wazena û vana boya xwu hîra bikerê, wa hedef tenya ziwan, edebîyat û hunerê ma, averşiyayîşê cîhanê ma yê fikrî bo.

Ez vana, hetanî hûmara 20. bi eno format Şewçila dewam bikerê. Wa di cildî temam bibê. Şima eşkenê hûmara 20. ra pey yew etabo newe bidê destpêkerdiş û yew formato newe de vejê.

Roşan Lezgîn û Mehmet Şah Aslan

Belkî şima zî vînenê, ena sehaya xebatanê Zazakî yew waro zaf teşqeleyo! Meseleyê ma, problemê ma hende zêde yê, miyanê ena xebate de ez vana qey mi hîrê seyî serrî emir kerdo. Zafê însanê ma bi xwu problemê! Ti se kenê bikere, îllahîm to dejnenê. Mesela, tarîx ra nat ma kurdê, pîlanê ma serkêşîya milîyetperwerîya kurdî kerda, labelê ti ewnîyenê enê serranê peyînan de, teber ra meselaya nasnameyê mîlî dekerda ma miyan. Oxro ke dinya de çiqas mîletê pîlî estê, çend grûban ra, çend lehçe yan ziwanan ra yenê meydan. Mesela, tirkî semedê azerîyan vanê “Bir

millet iki devlet". Ziwanê Tirkî da-pancas lehçeyan ser o tesnîf biyo. Ma vajê Orhonî ra gênê, Uygurî, Çaxatayî, Uzbekî, Qırqızî, Qazaxî, Qazanî, Qumanî, Qerepapaxî... zaf ê. Yewbînan ra fam nêkenê, la pêro xwu ra vanê tirk û ziwanê xwu ra zî vanê Tirkî. La êyê ma, sîstemê Zazakî û Kurmancî yew o; her di zî nîme akuzatîf, nîme ergatîv. Kurmancê ma vanê "*Tasek av bide mî*" zazayê ma vanê "*Tasêk awe bide mî*", eynî çi yo, la ancî zî tayê kesî wurzenê tayê ferqanê qijekan aver anê û hişê şarê ma danê têmiyan ro, xaseten miyanê ciwananê ma de buhranê nasnameyê etnîkî-mîllî virazenê.

Ez enê çîyan vana ke ma enê warî de tim hişyar bê. Ma kurd ê, ma diyalektanê Kurdî ra bi Zazakî qisey kenê. Ma Zazakî ra vanê Kirdî, kurmancê ma vanê Dimbilî, Dêrsim de vanê Kirmanckî. Merdim çiqas baş Kurmancî bizano Zazakîya ci zî hende aver şîna, baş bena. Merdim çiqas baş bi Zazakî bizano, hende rindek Kurmancî qisey keno. Yanî Zazakî û Kurmancî yewbînan kenê weye, yewbînan xurt kenê, çimkî sîstemê înan yew o. Labelê sewbîna zîwanî sîstemê ziwanê ma binhişê ma de xeripnenê, seqet kenê. Ena rey, seba ke ma yew mileto bêdewlet ê, ma her çiyê xwu de ereykewte yê. Ma bi yew hawayo sîstematîk binê

fişar û tazyîqê polîtîkaya miletê serdestî de yê, ma nêşkenê çimê xwu akerê. Yanî, mileto serdest menfietê xwu yê mîlî gore tim şekil dano ma; bi polîtîkaya xwu, bi qanûnanê xwu, bi sîstemê perwerdeyî, bi medyaya xwu... Vera enê de, yew dezgeyê ma ke cîhanê ma yê fikrî zelal bikero, yanî meseleyanê ma yê tarîxî, etnîkî, zîwanî, nasnameyî zelal bikero, çinê yo. Ma zaf çîyan ra mehrûm ê. Coka ziwanê ma de biyayîşê yew kovare bîle ma rê zaf muhîm o. Û gereka ma fikren hişê şarê xwu zelal bikerê...

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta, enê melumatê zaf muhîm ê. Zaf ercaye yê. Tî nameyê Şewçila xwu vîr ra nêkerê...*

Roşan Lezgîn: Belê. Mi vîr de yo. Seke Williyam Saroyan zî vano "*miyanê yew ziwanê qiraseyî ra weçînayîşê yew kelîmeya beriqnaya ke do îlelebed bicûyo yew karo basît nîyo*." Coka nameyî zaf muhîm ê. Nameyê Şewçila zî zaf muhîm o. Yew nameyo zaf rindek o. Mi eno name yew şîra Melayê Cizîrî ra pêard. Mela vano:

*"Gula baxî Îremî Bohtan im
Şebçiraxî şebî Kurdistan im."*

Yanî vano "*Ez gula bexçeyê Îremê Botanî ya / Şewçilaya şewa Kurdistanî ya*". O wext mi wina bawer kerdêne ke ma şewe de yê,

rojê ma hema anêkewto. Gerçî nika zî ma şewe de yê! Coka mi vatbi wa Şewçila roşin bido şewa ma. Mi gore, kovara Şewçila biye layiqê nameyê xwu û xwura tim çilaya şewa ma ya.

Eger ma bêrê vetişê kovara Şewçila ser, mi verê cû kovar, rojname û keyepelanê înternetî de nuştêne. Demeyêk mi Diyarbekir de kursê ziwanî dayne. Mi kursîyerê xwu teşwîq kerdêne ke binusnê. Mi vatêne şima senî zanê, o qeyde binusnê. O wext mi waşt ez yew kovare vejî. Kek Sidqî Zîlanî, ancî birayo erjaye Bîlal Zîlanî paştgirî da mi. Wexto ke ma kovare vete, kek Sidqî va “Tî nameyê mi sey wayir binusne, eger dewlete to rê yew problemo hiqûqî vejo, tî qet muxatab mebe, ez gêna xwu ser.” Bi eno qeyde, ma nameyê kek Sidqî sey wayir nuşt. Heta, mesrefê met-bea yê hûmara verîne zî kek Sidqî da. Bîlalî zî hetê mîzanpajî ra, çiyânê bînan de zî mi rê zaf ardim kerd. Axirî ma adarê serra 2011î de hûmara verîne vete. Ma xwu rê sifîr ra dest pê kerd. O wext xîyalê mi eno bi ke ez her hûmare de yew nuşttoxê Zazakî bikerî qapax, bidî şinasnayış. Labelê tayê kesan kovara Şewçila xwu rê sey reqîb dî, vera ma de dest bi fealîyet kerd, coka ez nêeşkaya ê xîyalî biyarî ca.

Şewçila eleqeyêko zaf baş dî, gelek nuşttoxê neweyî, hîna zaf zî

nuşttoxê cînî sehaya edebîyatê Kirdî de vejîyayî meydan. Şewçila de gelek eserê edebî zî ameyî meydan. Mesela, şıyes hûmaranê Şewçila de 4 ci ra tercume 116 tene şîîrî, 15 ci ra tercume 102 hîkayeyî, 21 nuşt-teyê cigêrayişî, 6 roportajî, 9 cerib-nayışê edebî, 20 nuşt-teyê analîzî yê edebî hunerî, 1 xebera hunerî, 1 sanike û 1 zî mesaj, pêro pîya 245 eserî weşanıyayê. Enê pêro, her yewa înan nika yew kerraya dêsê edebîyatê ma ya.

Mehmet Şah Aslan: *Nameyê Şewçila, yew nameyo zaf weş, melodîk, zaf zî bî mana yo. Zaf weş roşin dayo şewa ma, înselaho roşnê xwu tim bido, ma wazenê nesil bî nesil Şewçilaya ma takewte bo...*

Mamosta, nameyê to zî zaf weş o. Tî eşkenê bineyke behsê nameyê xwu zî bikerê?

Roşan Lezgîn: Seke mi va, nameyî zaf muhîm ê. Hem seba kesan hem seba weşanan yan dezgeyan, semedê her çiyî, nameyî şîfre û kodê karakterê merdimî yê. Ez nameyê xwu ra zaf hes kena. Mi bi xwu nayo xwu wa. La tayê kesê niyetxirabî eşkenê nameyê mi ser ra bîle mi rê xirabîye bikerê! Yanî nuştoxîye, şinasnaye biyayış, tim verê çimî de biyayış, hende asan nîyo! Her kes nêeşkeno verê çimî de biyayış wegêro...

Mehmeşa xocam, ez bi samîmî-

yet vana, miyanê ma kurdan de ez bawer nêkena ke yewna nuştux hendayê mi şefaf bo. Ez sey maseyê zereyê akvaryûmî verê çimî de ya. Zere û teberê mi yew o. Qelbê mi de çi esto, fekê mi ey vano. Heyatê mi de çiyê nimite çinê yo. Her çi zelal, pak. Xebata xwu ya nuştuxîye de zî ez şefaf a. Xwura ez nêzana xwu şatoyê Kafka de binimnî û bi eno qeyde çimê wendoxan de yew hawayê tilsimin bidî xwu. Baş yan xirab, ez nêwazena tu kes kîseyê xwu ra mi rê yew hîkayeya ke aîdê mi nîya hişê xwu de tesewur bikero zî. Coka ez qet nêwazena

derheqê xwu de tu çiyî binimnî. Ez xeta zî bikerî, ez yew xeletîye zî bikerî, ez zaf asan eşkena qebûl bikerî. Çimkî merdim xeta nêkero, xeletî nêkero, nêreseno kemalê xwu. Ê xwura xetayî, xeletîyî qasê şimitişê awe çiyê normal ê ke însan keno. Çiyê muhîm o yo ke merdim xetayanê xwu ra derse bigêro û tekrar nêkero. Coka ez bi musameha ewnîyena zafê xetayanê sewbîna kesan ra. Labelê vera mi de tayê fealîyetî estê ke xeta yan xeletîyê masûmî nîyê. Qestî yê! Mesela, biyî çend reyî ke ez vînena tayê kesî nameyê mi ser ra bêhurmetî kenê.

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta, senî kenê? Tî eşkenê bi-neyke îzeh bikere...*

Roşan Lezgîn: Belê. Reya verîne, mi înternet de, yew nuştayo sey kufirnameyî de dî ke nameyê mi nusîyayo la miyanê parantezî de zî vato “*Gerçek adı budur!*” Eno nuştayê ê kesan bi ke xwu kurdîtî ra ciya kenê. Nuşttoxî bi kamcîn nameyî nuşt, gerek ma het zî name o bo; gerek bi ê nameyî xîtabê nuşttoxî bibo. La seke îspîyoncîtî bikerê, înan xwu gore mi nîşanê dewlete dayne!

Enê dima, Unîversîteya Çewlîgî derheqê nameyê mi de mi rê bêhurmetî kerde. Înan gulanê 2011î de bi sernameyê “Zaza Dili Sempozyomu” yew konferans organîze kerdbi. Mi zî yew teblîx şîrawitbi. Konferans ra di rojî ver, înan mi rê yew mail şîrawit. Tede vatbi “*Gerçek adını bize bildir, yoksa konaklama imkânlarımızdan yararlanamazsın.*” Mi fam kerd ke înan o nuştayo kufirname wendo. O wext, nifûsê dewlete de, yanî nasnameyê min ê resmî de zî nameyê mi **Roşan Lezgîn** bi. Mi waşt ez fotokopîyê nasnameyê xwu înan rê bişîrawî la mi wina nêkerd. Mi ê red kerdî. Çimkî eno yew muameleyo çîrkîn bi, qesten bêedebîye kerdêne; înan waştêne bi eno qeyde şexsîyetê mi tehqîr bikerê. Ez nêşîya. Mi va “*Konaklama*

imkânlarınıza ihtiyacım yoktur. Konferansınıza da katılmıyorum!”

Dima, yew muzîsyenî bêhurmetîye kerde. Ma rojnameyê *Newepelî* tim ey rê şîrawitêne. Rojêk mi rê mail şîrawit, va adresê xwu bide, ez to rê yew kitab bişîrawî. Mi adresê xwu şîrawit, mi dî wet ra cewab da va “*Eno name sexte yo. Nameyê xwu bide!*” Bellî bi ke ey zî o nuştayo kufirname wendo. Mi fotografê pasaporta xwu ant, ey rê şîrawit. Mi va “*Roşan Lezgîn nameyê min o resmî yo. La mi rê kitab meşîrawe, ez nêwazena!*”

Nika ez natûwet ra pêhesyena ke sewbîna kesê ke zaf feydeyê mi înan rê biyo la qasê mîsqalê zerre yew zirarê mi nêresayo înan, eynî bi terzê ê kesanê ke xwu kurd nêvînenê, medyaya sosyal de nameyê mi ser ra bêhurmetî û bêedebîye kenê. Ez xwu rê peşmirîyena û ewnîyena karê xwu ra. Ez vajî Homa başanê ma baştir bikero û bizêdno, xirabanê ma zî îsleh bikero!

Mehmet Şah Aslan: *Ez zî ena duaya to ra vana amîn. Mamosta, nameyê to key ra Roşan Lezgîn o?*

Roşan Lezgîn: Ez sere ra qisey bikerî. Ez payizê serra 1964î de ameya dinya. Dadiya mi vana aşma payizê peyînî bî, tam wextê citan. Apê mi Mela Şerîf (1935-01.03.2005) o wext sey wendekar

medreseyan de feqî biyo. Dades rojî badê biyayişê mi yeno dewe. Dadî û babîyê mi ey ra vanê “*Ti name binane enê tutî wa.*” Êdî ez fekê dadîya xwu ra neqil kena: “*Mela Şerîfê ma ame. Dergûşe de ti dîyî. Va ‘Eno tut roşin dano.’ Verê goşê to de hîrê rey azan da. Hîrê rey pêsero va ‘Ti roşin danê. Ez nameyê to Ziya nana ro. Înşelah ti go tim roşin bidê dorê xwu.’ Ê fetelîya ma ser, va ‘Ziya bi Erebi yo, ziwanê ma de yeno manaya Roşnî.’ Nameyê to, a bi eno qeyde roniya.*”

Babîyê mi wesarê 1965î de şino nifûs de mi qeyd keno. Memûr perseno vano “*Tut emser biyo?*” Babîyê mi vano “*Verê serra newîye.*” Memûr, sey zafê kurdanê ma yê bînan roja biyayişê mi 01.01.1964 nusneno. La raşt a ci, ez sereyê aşma yewindesine yê serra 1964î de ameya dinya. Memûr nifûs de nameyê mi Ziya qeyd keno. Labelê aîle enê nameyî bineyke şîrîn kena, mi ra vanê Ziyadîn. Êdî keyeyê apanê mi, keyeyê xalanê mi û her kes mi ra vano Ziyadîn.

Mehmet Şah Aslan: *Nameyê Ziya zî, Ziyadîn zî zaf weş ê. To key kerd Roşan Lezgîn?*

Roşan Lezgîn: Mi reya verîne serra 1991 de bi Zazakî çend nuşteyê kilmekî yew kovare rê şirawitî. Tam wexto ke Wedat Aydino (1953-07.07.1991) rehmetî Diyar-

bekir de amebi qetilkardiş. Ez Tetwan de înşeat de xebitîyayne. Mi qirtasîya ra rojnameyê *Ûlke* girewt. Mi yew kovara ke kurdê çepgîrî vejenê zî erênaye. Kovare bi Tirkî bî la rîpelanê peyînan de yew nuşte bi Kurmancî bî. Coka mi zî çend nuşteyê kilmekî bi Zazakî nuştî û a kovare rê şirawitî.

Mehmet Şah Aslan: *Nameyê a kovare to vîr de yo? To nuşteyê xwu bi çi nameyî nuştî?*

Roşan Lezgîn: Nameyê a kovare *Medya Guneşi* bi. Mi ê nuşteyan ser o nameyê xwu nênuşt. Heta ke, mi sernameyê nuşteyan zî nênuşt. Ez xeşîm biya. Dima, mi serra 1995î de tayê şîrê kilmekî nuştî û rojnameyê *Azadîya Welatî* rê şirawitî. A o wext, ez fikirîyaya, enê şîrî eger bi nameyê mi bivejîyê, dewlete yena mi gêna! Bi eno qeyde, mi waşt ez bi yewna name binusnî. Yanî, sey şair û nuştexanê bînan, derdê mi mexles yan zî yew nameyo mustear nêbi. Sey artîstanê sînema yan zî muzîsyenan, ez yew nameyê fîyaqayînî dima zî nêbiya. Derdê mi xwu dewleta tirkan ra pawitiş bi. Ê mi o wext nêzayne ke ez do tim binusnî, eno kar de hende aver şêrê zî.

Seba ke mi zanayne nameyê mi bi Erebi yo û ziwanê ma de yeno manaya roşnî, coka mi nameyê xwu tercume kerd: Ziya = Roşin. Mi peynameyê xwu zî kerd Derg.

Yanî, Roşin Derg. Labelê mi ew-
nîya ke vatiş û vengdayişê Roşnî
weş nîyo. A o wext, mi herfa **i** be-
delna kerde **a**, yanî mi nameyê xwu-
yê nuştoxîye kerd Roşan. Mi rê weş
ame. Mi binê şîiran de Roşan Derg
nuşt û şirawitî. Mi yew nuştayo
derg bi sernameyê “Rezê Bawerde”
zî nuşt...

Mehmet Şah Aslan: *Eno nuste koca de weşanîya?*

Roşan Lezgîn: Hûmara 18. *Azadiya Welaî* de vejîya. Hûmara 19-25 gulan 1996, rîpelê 12. seraser eno nuşte yo. Bin de **Roşan Derg** nuşte yo. La eno “Derg” bi weşê mi nêşi. Ame mi vîr ke, keyeyê ma î sewbîna kesî mi ra vanê “Destê to şenik o, ti lez şixulîyenê, ti lezgîn ê.” Bi eno qeyde, mi Derg tada kerd **Lezgîn**. Mi enê nameyê xwu ra zaf hes kerd. Êdî mi heme nuşteyê xwu bi eno name nuştî. Heta, demeyêk mi *Med Tv* rê Diyarbekir ra bi vengê xwu xeberî pêşkêş kerdêne. Peynî de zî mi vatêne “**Roşan Lezgîn, Med-Teve, Amed**”. Bultenê şewe de wexto ke mi televîzyon ra vengê xwu nêşinawî-

têne, oy Rebîyo! Mi yew heyecano bêtârîf hîs kerdêne, mûyê canê mi biyêne sey goçinan. Çiqas weş bi! Xwu vîr ra mekere, ez behsê ser-ranê 1990an kena. O wext, welatê ma seraser miyanê adirî de bi; her ca şewate! Diyarbekir de her roje dades kesî kuçeyan de ameyne qet-tilkerdiş. Diyarbekir seraser işken-cexane bi!...

Wexto ke mi dest bi nuştîş kerd,
tu rolmodelê mi, tu rêberê mi çinê
bi. Erê, raşt a ke nuştîş de xêşimîya
mi biye, eno zî zaf normal o. Ez bi a
xêşimîya xwu îftîxar kena. Înanê ke

PEXSAN

Rezê Bawerde

Mediane Lari, the "Queen of the Desert," is a little town in the hills of the Pangeo National Park, 100 miles from Sofia. It is a small town, but it is a town that has a lot to offer. It is a town that is full of life and energy. It is a town that is full of people who are proud of their town and their people. It is a town that is full of people who are proud of their town and their people. It is a town that is full of people who are proud of their town and their people.

[illegible]

Mintiqawko
hoy lodo

[illegible][illegible]

Di vetro e di legno,
del Real Palazzo este-
ran refettorio a lungo
O a bell'aria di nome S.
con la sua sala magnifica,
per la sua bellezza e la

[illegible][illegible][illegible][illegible]

Naše vizioné
 Naše životní práce a životní problémy a k tomu nejvíce patří naše životy. U nás je to tak. Když jsme

[illegible]

Q. I have a question about the...
A. Yes, I can help you with that.
Q. What is the...
A. It is a...
Q. How much...
A. It costs...
Q. Where can I find...
A. You can find it at...
Q. Is it...
A. Yes, it is...
Q. Thank you very much.
A. You are welcome.

Deseo de vobis et. Primum
 rium in (Christi). Primum
 pudenti. Non enim si
 non enim sine aliquo.

Keynes & Keynes
 money and bill
 around the world
 when it is very
 getting better. We
 that is what, de
 ne. De gogio turke
 stine cendi ledi
 As
 As the
 wrist we, a sing
 flower better. Go
 and he was w
 La beauty in. I
 The best regard
 would be an

[illegible]

ings, Bannock, Oatmeal, Macaroni,
dumplings, Hominy, Potatoes, Apples,
Oranges, Citrus, Bananas, Raisins and
Prunes and other fruits and
vegetables. Sugar, Tea & Coffee
Kitt.

unul posibil de pe noua generație
de tehnicieni în domeniul (Mădă
Kerékli) Dintr-un punct de
vedere. Un lucru care de fapt
nu este. Văzând în acest
context, trebuie să se știe că

[illegible]

di Michael Amato in questo libro
non è solo la storia personale. È
una storia che si è svolta in un
tempo e in un luogo. E che ha
un suo corso. E che ha un suo
fine. E che ha un suo inizio.

mi ra dima, mi dir, yanî verê destê mi de dest bi nuştîş kerd, a xeşî-mîya min a ê wextî tim yena mi vîr û ez zaf bi heskerdiş, bi şefqet nuş-toxanê xeşîman dir eleqedar bena. Ez esla kesî rencîde nêkena. Kamî mi dir dest bi nuştîş kerdo, mihe-qeq dewam kerdo. Înanê ke mi dir dest pê kerdo ra qasê şeştî kesî ki-tabê înan weşanîyayê. Kesê ke yew yan di yan hîrê û çar kitabê înan weşanîyayê. Ez to ra enê zî vajî, hîrê sey kesî ra vêşer merdîman mi dir dest bi nuştîş kerdo. Labelê tayê estê, pespayetîya xwu ra badê pey nankorîye kenê, o şefqetê mi suîstîmal kenê. Seke mi va, na-meyê mi ser ra bîle vera mi de bê-hurmetî, bêedebî kenê. Homa şahid o, ancî zî ez bi o şefqet ewnî-yena înan ra, xwu rê peşmirîyena û vîyarena. Heta eyro mi cewab nê-dayo yewê xwu ra qijêrî. Helbet tutê mi nîyê, la ez bi çimê ewladê xwu, bi çimê wayî û birayanê xwu ewnîyena înanê xwu ra qijêrî ra, xaseten înanê ke verê destê mi de dest bi nuştîş kerdo.

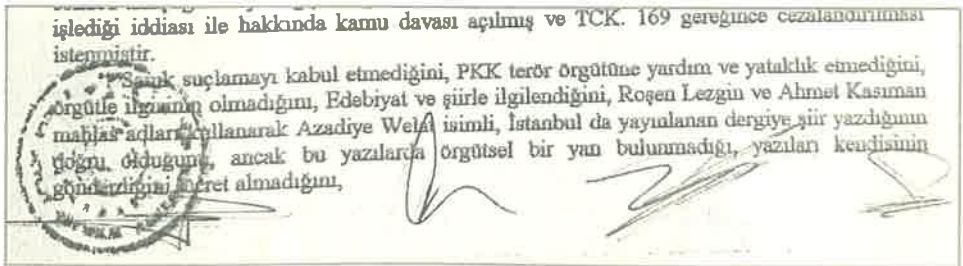
Mehmet Şah Aslan: Ma-mosta, kam xirabîye bikero, bi

xwu keno. Tî goş pa mekewe. Zaf kesî estê xwu nêvînenê, la şar înan weş vînenê! Tî meselaya nameyê xwu temam bike...

Roşan Lezgîn: Ez payîzê serra 2001î de nuştîşê Kurdî ser o gêrî-yaya. Badê dades rojanê îşkenceyî ez DGM de mehkeme biya. A bi eno qeyde, dewlete pê hesîya ke ez bi nameyê **Roşan Lezgîn** nus-nena. Tayê nuştîşê kek Ahmet Ka-sımoğluyê (1949-2019) rehmetî zî kompîturê mi de gêrîyaybî. O wext ey zî bi nameyê Ehmedê Qasiman dest bi nuştîş kerd bi la nuştîşê ey hema nêweşanîyaybî. Kek Ehmed ameyne keyeyê ma, ma piya kom-pîturê mi de nuştîşê ey ser o xe-bitîyayne. Seba ke yew zirar nêreso kek Ehmedî, îşkence de zî, meh-kema de zî, mi nuştîşê ey kerdî xwu ser.

Mehmet Şah Aslan: Yanî to va nuştîşê min ê?

Roşan Lezgîn: Belê. Eke mi bivatêne nuştîşê ey ê, dîrekt şiyêne o zî girewtêne. Kek Ehmed memûr bi, yew dayreyê dewlete de xebitî-yayne. Mehkemebiyayîşo diyin de

zî mi DGM de bi o qeyde îfadeyê xwu dayî. O wext, DGM de yew esker êyê bînî sivîlî, çar hakimî û yew dozger têdir kewtêne mehkemebiyayiş. Salona mehkema de ez tenya biya, abûqatê mi çinê bi. Vera heyetê mehkema de ez tikûtanya ya. Serhakim ho îfadeyê mi gêno. Gama ke îfadeyê mi dayî nuştîş, va "... Roşan Lezgîn ve Ahmet Kasıman **kod adlarını** kullanarak Azadiya Welat isimli, İstanbul'da yayınlanan dergiye..." mi tavilî îtiraz kerd, mi va "Kullandığım isimler **mahlastır, kod adlar değildir!**" Enê ser o, hakimî bi sekretere da raştkerdiş. Mi enê xatirayê xwu kitabê xwu *Sorgu* de bi Tirkî qisey kerdê.

A bi eno qeyde, badê ke dewlete bi nameyê mi hesîya, êdî tu manaya nimitişî nêmente. Coka mi waşt ez nifûsê dewlete de zî nameyê xwu bibedilnî, bikerî Roşan Lezgîn. La hetanî hamnanê serra 2010î zî nameyê mi qeydê dewlete de Ziya bi. Nuştixîye de mi bi nameyê Roşan Lezgîn nuştêne. O wext, birayo delal Bîlal Zîlan yan stajyer bi yan zî newe dest bi abûkatiye kerdbi. Rojêk mi va "Ez wazena qeydê dewlete de, nifûs de, nameyê xwu bibedelnî." Ey mi rê yew erzûhal nuşt. Nameyê xwu û kek Ahmet Kasımoğlu yî zî sey şahid nuştî. Mi yew nusxaya kitabê xwu *Binê Dara Valêre de* zî sey

SORGU

Roşan Lezgîn

delîl na het a. Ma şiyê mehkema de muracat kerd. Mehkema, roja mehkemebiyayişî diyar kerde. Roja xwu de ma her hîrê piya şiyê. Mubaşîrî nameyê mi wend. Ez şiya zere. Kek Ehmed û Bîlal teber de mendî. Hakimî mi ra persa va "Roşan ne demek, Lezgîn ne demek?" Mi va "Roşan aydınlık günü, şenlik günü, yani bayram günü demek, Lezgîn ise çevik, atik demek." O miyan de zî kitabê mi *Binê Dara Valêre de* girewt xwu dest, rîpelê ci têsere de qelibnayî û ancî dosya de rona. Hakim teqrîben emrê mi de bi. Zaf bi hurmet va "Temam hocam. Adını düzelteceğiz. Yirmi gün sonra gidip nüfustan yeni kimliğini alabilirsin." Hewceyî bi şahidan nêdî.

Davîst rojî badê, gama ke ez şiya mi dayreyê nifûsî ra nasnameyê xwu yo newe girewt, memûrî va “*Tutanê xwu biyare, nasnameyê înan zî bibedelne. Çimkî qismê ‘Baba adî’ de gereka name bibedelîyo.*” Xulasa, bi eno qeyde, uca ra pey, êdî nameyê mi qeydê dewlete de zî bi Roşan Lezgîn. Mi yew foto-kopîyê qirarê mehkema berd dayreyê elektrîkî, yew berd belediye, abonetiya elektrîkî û awe de nameyê xwu bedelna. Ez şiya xestexaneyê dewlete û xestexaneyê fakulte de zî mi nameyê xwu bedelna. Çimkî enê cayan de verîna qeydê mi estbi. Mi pasaportê xwu zî newe ra vete. Axirî, her ca de nameyê mi bi Roşan Lezgîn. Êdî vera-vera merdimê ma, derûcîranê ma zî pêhesîyayî ke ez nusnena û mi nameyê xwu bedelnayo kerdo Roşan Lezgîn. Labelê ancî zî tayê merdimê ma, dewijê ma hema zî mi ra vanê “Ziyadîn”, yanî wina mûsayê. Zaf normal o.

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta to nameyê xwu qeydê dewlete de nêbedelnayne zî çiyêk nêbiyêne. Zafê nuştoyan bi nameyo mustear yan zî bi mexles nusnenê û êdî wina yenê şinasnayiş. Enê de yew eyb çinê yo ke...*

Roşan Lezgîn: Helbet çinê yo. Eynen o qeyde yo. Nika ma bala xwu bidê şairan û nuştoyanê şaranê bînan ser, dewro klasîk de

hema vaje ke pêro şairî bi yew nameyo mexles şinasîyayê. Êyê ma zî wina yê. Ma vajê Melayê Cizîrî, Feqîyê Teyran, Cîgerxwîn, Tîrêj... Enê pêro mexles ê. Demo nîzdî de zî zaf nuştoxê namdarî estê ke nameyo mexles bikar ardo. Mesela, nameyê Aziz Nesinî esas Mehmet Nusret o. Ancîna, ma vajê Munzur Çem, Malmîsanij... enê zî mexles ê, enê nameyê înanê nifûsî nîyê. Neke tenya enê yê, hema zaf nuştoyanê ma bi nameyo mustear nuşto û wina şinasîyayê. Mesela, reyêk, ez beşdarê yew konferansî biya. Çar perçeyanê Kurdîstanê ma ra, Ewropa ra, gelek kurdê ma yê namdarî zî ameybî. Organîzatoran verê cû otele de ma rê odayî rezerve kerdbî. Mi nasnameyê xwu da resepsîyonerî, lajek ewnîya nasnameyê mi ra, va “*Miyanê hende nuştoyan de, tenya nameyê to yê nuştoxîye û nasnameyê to yew o. Êyê bînî pêro ciya yê. Hiş mi sere de nêmendo...*” Mi lajekî ra va “*Eno ehwalê mîletê bindestî yo. Ecêb mevîne. Henekê xwu pê mekere...*”

Axirî, dahîris serrî yê ke ez bi nameyê Roşan Lezgîn nusnena. Û biyî çares serrî ke nameyê mi nîfûsê dewlete de zî Roşan Lezgîn o. Yew nameyo melodîk ke di heceyan ra yeno meydan. Yew nameyo kurdane. Gelek zazayê ma estê, heta hevalê min ê kurmancî estê,

xebere danê mi û nameyê mi nanê tutanê xwu wa. Enê tutan ra êyê ke nika lîse wanenê zî estê. Ê rojan ez şiya nêweşxane, xwura ez yew nêweşîya kronîke ver tim tedawî bena. Ez hîrê aşman ra reyêk şîna kontrol û îlacanê xwu dana nuştîş. Dore ameye mi, ez şiya odaya doktorî, yew camêrdo dorê çewres ser-ran bi. Zaf bi keyfweşî mi dir suhbet kerd. Va *“Keko, nîzdî ra yew lajê mi yeno dinya. Çend aşmî yê ke ma yew name geyrenê. Ma kenê-nêkenê ma bi yew nameyî razî nêbenê. Mi senî nameyê to ekran de dî, mi va wulay nameyo ke ma geyrenê ci tam eno yo. Yew nameyo zaf weş o. Destûrê to esto ez nameyê to binanî lajê xwu wa?”* Mi va *“Çîman ser. Homa bextê ey tim akerde bikero. La yew şertê mi esto, gereka şîma ey dir bi Kurdî qisey bikerê.”* Mêrikî soz da mi, va *“Temam.”*

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta, ê tutanê ke nameyê to roniyayo înan wa, îşelâh ziwanê xwu qisey bikerê, sey to binusnê. Mamosta, yew hawayo zaf weş keyeyê to de esto, ez xwu hende rehet hîs kena ke... Ez vînena ke keyeyê şîma de, tenya bi Kirdî yeno qiseykerdiş. Tornê to zî, maşelâh, weş Kirdî qisey kenê.*

Roşan Lezgîn: Ez zaf şa bena ke însanî keyeyê mi de, mi het xwu rehet hîs bikerê. Zaf kesî ameyê ke-

yeyê mi, mi arşîvê xwu înan rê akerdo. Çi zanayîşê mi esto, ez wazena bikerê xizmetê însananê ma. Çimkî ez wina fikirîyena, eger Homayî eno qabîliyet dayo mi, eger yew zanayîşê mi esto, gereka ez zî bidî waştexan, bidî telebkaran. Mi tim dayo. Labelê zafê înanê ke mi game bi game, roj bi roje destê înan girewto, êdî eşkayê bi qelema xwu çiyêk binusnê, dima nankorîye kerda! Ez fikirîyena, herhal nankorîye fitretê însanî de esta. Quran de, Homa zaf reyî vano *“Însan zaf nankor o!”* Însano ke Homayî rê nankorîye keno, qey do mi rê nêkero! Coka ez zî êdî qebûl kena la ez nêkena xwu vîr ra.

Derheqê ziwanî de ez enê vajî. Verê verkan gereka merdim wayirê şîûrî bo. Mi gore, ziwanê xwu pawitiş, bi ziwanê xwu qiseykerdiş zor nîyo. Mi reyêk yew tirkmanê şarê Şamî şînasna, zaf weş Tirkî qisey kerdene. Va *“Hîrê seyî serrî yê ke ma Şam de cûyenê. Zemanê dewleta Usmanîyan de kalikê mi uca memûr biyo. Kalikê mi wesîyet kerdo, vato wa Erebi berê hewşê şîma ra nêkewo zere. Eke şîma berê hewşî ro şiyî zere, Erebi teber de verdê, bikewê dinyaya Tirkî.”* Dê biewnîye şîûrê şarî ra û xwu rê derse bigêre! Ez hema qij biya, mi de şîûrê ziwanî virazîya. Mi Entab de dest bi mekteb kerd, hîrê serrî ma uca bî. Mi derdê zi-

wanî uca dî. Û ez o wext ra bi kurdîtîya xwu hesîyaya. Nameyê tutanê mi zî, nameyê tornanê mi zî bi Kurdî yo. Mi ziwane ma bi zelalî resnayo neslê xwu yê hîrêyinî zî. Tutê mi, tornê mi ziwane ma fesîh, zelal qisey kenê, wananê. Belkî ti nêzanê, la zaf mamostayê ma yê namdarî estê, nuştexê ma estê, hîrehîra înan a! La cînîya xwu dir bîle bi Tirkî qisey kenê, tutê înan yew çeku bi Zazakî nêzanê. Ma raşte vajê, hetê ziwani ra ocaxkor ê; korzinde yê. La ehwalê xwu nêvînenê, hê mi dima, nameyê mi ser ra bîle heqaret bi mi kenê! Mese-laya ma esas ziwani o. Yanî, nameyê mi çi beno wa bibo, esas gereka ma biewnîyê mucadeleyê ziwani ra. Gereka fikrê merdimî, fealiyetê merdimî û heyatê merdimî têdir pêkewte bê.

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta, Homa tutanê to, tornanê to, to rê verdo, ti derdê înan nêvînê. Wexto ke behsê edebîyatê Kirdî beno, miyanê nuştexan ra nameyê to zaf lez yeno merdimî vîr. Û çiyê ke derheqê edebîyatê to de yenê vatiş zî tay nîyê. Mesela, yew tezê masterî hîkayeyanê to ser o amade biyo, derheqê hîkayenuştexîya to de meqaleyê îlmî nusîyayê. Gelo ti eşkenê bineyke behsê edebîyatê xwu bikerê? Wina aseno ke ti hîna zaf hîkaye ra hes kenê...*

Roşan Lezgîn: Belê. Ez hîkaye ra zaf hes kena. Heta nika şeş kitabê min ê hîkayeyan weşanîyayê. Ez vana qey qasê 140 hebî hîkayeyî enê kitaban de estê. Sewbîna zî çend hîkayeyê mi estê ke hema sey kitab nêweşanîyayê. Hîkaye hem hetê şixulnayişê ziwani ra hem hetê formê edebî ra mabeynê şûre û romanî de ya. Hîkaye tam xulqê mi gore ya, yanî ez nêwazena yew babete dergûdila qisey bikerî, ez hîna zaf wazena kilmek la dekerde qisey bikerî. Hetê şixulnayişê ziwani ra zî hîkaye tam famê mi gore ya.

Mi gore, yew edîbo baş, ziwano ke pê nusneno gereka zaf baş bizano, îlmê ziwani ra xeberdar bo, ziwane xwu rê hakim bo. Gama ke nusneno gereka îmlaya ziwane xwu zaf baş bizano. A o wext eşkeno hîkaye de yew ziwano şîrkî zî bişixulno, hemil û kapasîteya ziwane xwu hîra zî bikero. Edebîyat de helbet muhîm o ke çi qisey beno, yanî babete, mesela muhîm a. Labelê mi rê tewr muhîm awayê qiseykerdişî û bikarardişê ziwani yo. Yanî nuştîş de mi rê ziwani bi xwu hedef o. Ferqê min û edîbanê ma yê bînan, tewr zêde şixulnayişê ziwani de yo. Ez wexto ke çiyêk nusnena, wazenê yew esero edebî yan yew nuştayo sade bo, ez wazena ziwani dereceyo tewr berz de bihelni, ziwani bi xwu rindek bi-

kerî. Ez wina nimûne bidî, ma vajê, yew resam gama ke yew resim virazeno, helbet yew kompozîsyon teswîr keno. Yanî resimê tayê çîyan virazeno. Labelê resamo serkewte resimo ke teswîr keno ra vêşêr, hunerê xwu bikarardîşê rengan de, firçekerdîş de nîşan dano. Eke wina nêbo, ma gereka yew wendekarê sinifê hîrêyin ke resimê dare virazeno ra zî vajê ressam! A bi eno qeyde, ez zî edebîyatê xwu de, mesela ra vêşêr bala xwu dana bikarardîşê ziwanî ser...

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta, şima gore edebîyatê Kirdî, yanî edebîyatê nuştexanê ma yê bînan senîn o? Rewşa edebîyatê ma çi ya?*

Roşan Lezgîn: Ez enê vajî, ma vajê, Silîvan de Pirdê Malabadê esto. Pirdêko zaf rindek o. Pirdê Malabadê helbet seba ke raywanî ser ra bivîyarê virazîyayo, labelê eynî wext de yew esero muhteşem yê mîmarî yo. Nika ti şêrê miyanê dêsê Pirdê Malabadê ra yew kerra vejê, o dîwar de qisûr yeno meydan. Yanî mîmarî, o pird, hende sinetkarane viraştî ke ti nêşkenê yew xîçike bîle miyan ra vejê. Labelê ti nêşkenê yew xîçike dekerê miyan zî. Yanî ne kêmi ne zêde, her çî wina têkewte, mukemel...

Edebîyat zî wina yo. Yew esero edebî gereka hende têkewte bo, gereka yew vîrgulo zêde bîle tede çinê

bo, yew vîrgul kêmi zî nêbo. Eger ti yew kelîme miyanê yew eserê edebî ra vejê, gereka eynî sey dêsê Pirdê Malabadê qisûr tede virazîyo. Û gereka ti nêşkê yew cumle yan yew kelîme bîle îlawe zî bikerê. Edebîyat de gereka ziwan wina saxlem bo. Kanî, ti eşkenê edebîyatê ma de çend eseranê wina saxleman nîşan bidê? Belkî tayê şîrî, şîrê çend şaîranê ma wina têkewte estbê. La nesrê ma de ziwan têkewte û saxlem nîyo. Belê, helbet edebîyatê ma esto. Gelek kitabê şîran estê, hikayeyî û romanî zî tay nîyê. La hetê krîteranê edebî ra, edebîyatê ma hema zaf zeîf o.

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta, ez meraq kena, gelo tesîrê edebîyatê kamcîn mîletan yan kamcîn edîban to ser o biyo? To emrê xwu de tenya çar serrî mekteb wendo, la hende edebîyat, hende nuştîş?*

Roşan Lezgîn: Eno tenya çar serrî wendişê mi zî tim biyo sebebê tehqîrî!

Mi gore, qabilîyet yew mîraso îrsî yan genetîkî nîyo. Merdim biwazo, eşkeno her war de qabilîyetê xwu aver bibero. Ez wendiş ra zaf hes kena. Mi heyatê xwu heme bi wendiş vîyarna. Ez zanayîşê xwu hîna zaf deyndarê wendişî ya. Belê, raşt a ke mi mektebanê dewlete de nêwendo, la mi teber ra xwu rê tim wendo. Mi mektebo miyanîn, lîse û

unîversîte, beşê ziwan û edebîyatî xwu rê teber ra wendî.

Mi hetanî ewro her war de bi hezaran kitabî wendê. Neke sey wendekaran, mi sey wendoxan wendî. Û pratîk zî zaf muhîm o, yanî heyat zî merdimî keno wayirê tecrubeyî. Ez qayil a ke fikrê xwu tim tetbîq bikerî, yanî ez teorîyê xwu pratîze kena, ez tim wina xebitîyena. Bêguman miyanê xebate de merdim xeletî zî keno, la gereka merdim xeletîye ra nêterso. Ez verî perspekîfê xwu zelal kena û dima bêteredud game erzena, rayirê xwu dewam kena. Motîvasyonê mi nasnameyê min ê neteweyî yo. Yew derdê min o şexsî ke ez xwu nîşan bidî, ez nameyê xwu vejî meydan û xwu pîl bikerî, esla çinê biyo. Mi

welat de zaf tehda dîye la esla ez nêfikirîyaya ke welatê xwu terk zî bikerî. Mucadeleyê mi tim bi eno qeyde biyo. Yanî mi waşt ez enê vajî, destpêk ra hetanî ewro, mi warê nuştîşî de çî xebate kerda, semedê xizmetê ziwan û milîyetê ma biya. Ez bi xebatanê xwu îftîxar kena. Û ez vana îşelâh tiya ra pey zî Homa ma nêdo şerme, xebatanê başan bikero qismetê ma.

Mehmet Şah Aslan: *Ma-mosta, ez tekrar zaf teşekur kena. To hende wextê xwu da. Îşelâh ma zî, wendoxê ke enê suhbetê ma biwanê zî, qiseykerdişê to ra, tecrube û zanayîşê to ra zaf îstîfade kenê.*

Roşan Lezgîn: *Ti zî berxwudar be. Homa destegîrê şima bo.*

MIN BÊRÎYA TO KERDA

Mihanî LICOKIC

Min zehf bêrî to kerda
Ti pêroz a, herra min
Dinya bibo gulistan
Ti wa gula zerrê min

Dinya bibo zêrr û sîm
Ez aşiqê to herrî
Ger bi dewê xwu şa bî
Bê pel û bask biperrî

Bêrî Girê Qoqanî
Bêrîyê Dehlê Mîran
Bêrî Golê Bêbinî
Bêrîyê Rezê Bîran

Zinarê Licoke ra
Heta Qelay Entaxî
Bêrî welatî kerda
Bêrîyê rez û baxî

Bêrî ê koyan kerda
Bêrîyê dar û berî
Bêrîyê bax û bostan
Bêrîyê aw û herrî

NÊ/VÎYARTE

Newzad VALÊRÎ

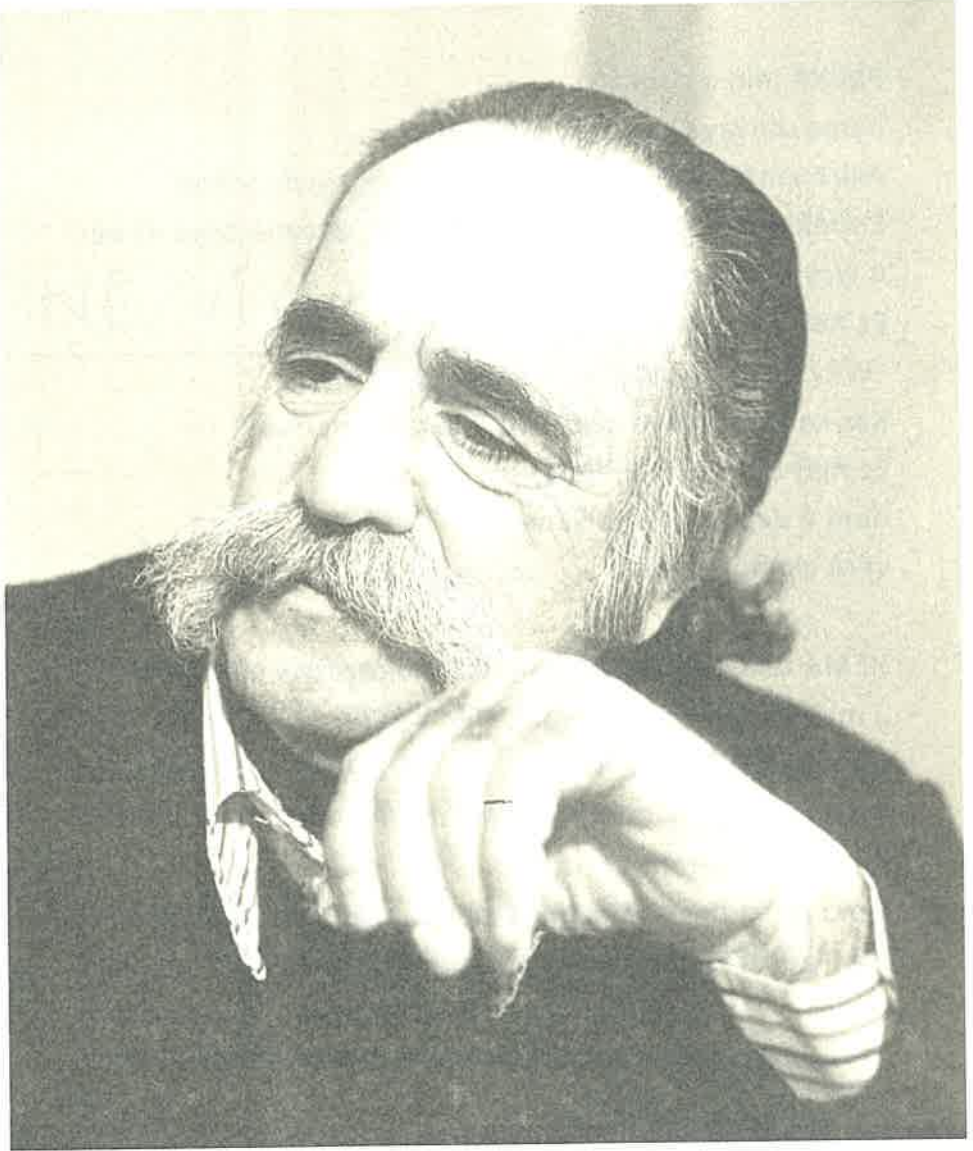
DÊSÊ eywana keyeyê ma de tabloyê şayê maran
dêso bîn de, verê hênî de xezalêka çimsiya û melûle.
Ma binê roşnê lamba de her çî ra dûrî, xwu ra nêzdî bî.
Ajansî ma ra, ma ajansan ra bêxeber bî.

O DEM serran hema lezûbez nêkerdêne
banî qat bi qat nêbî, awirê merdîman serdîn nêbî.
Bax û bexçeyî zergûn bî û cûye ganweşîye bî.
Verê royê Muradî de, mabênê gema mazêran de
asinrayîrî sey tîrmarî lef dayne û şiyêne
û îstasyonê dewa ma de kuf-kufê trena Tetwanî
vengûvaj û hayhuyê rayîrwanan bî.
Yeno mi vîrî, her çî cayê xwu de,
her kes şixulê xwu de û xweza rewşa xwu de bî...

PÎRIKA min a rîsipîye
hema dinyaya xwu nêbedilnaybî.
Axirê emrê xwu de mi rê mesel û hîkayeyî vatêne.
Emrêko heştay serre dilop bi dilop rişîyayne cûya mi ser
û way-birayanê mi ser zî.
Ez hema mektebo miyanîn de biya:
“Wey li mi, Ristemê Zalî o simbêlqeytan,
Kaş keno kalmeyê xwu, erd û asmîn lerzeno!”
Ez mat û mest mendêne,
dem û dewran şên biyêne
verê çimanê mi de.

HEMA teknoloji vengê rîsipîyan nêgirewtbi ma ra
û ma hema bindestê modernîte nêbî
xwu ra dûrî nêkewtbî
ê deman de dor-dor zî lawikî vatêne pîrika mi
şenik-şenik, aram-aram
beno ke yadîgarê bûkanîya xwu ra nîşan dayne:
“Oy Fadikê Fadikê, ewro biya veyvikê...”

AX, ez çi zerrmest biya,
pîrika mi çi zerrdej...
Wexto ke sanike yan deyîre bivatêne
çimê ayê biyêne lêl û yê mi zî
rîyê aye de hewşêko hîra aseyne
û ez, ez tede vindî biyêne...

William Saroyan (1908-1981), tutê yew aîleya arminîyê Bidlîsî yo. Babîyê ey şîyo Amerîka. O bi xwu qezaya Kaliforniya Fresno de roja 31 tebax 1908 de ameyo dinya. Hema hîrê serre biyo, babîyê ey mîrdo. Dadîya ey mecbûr menda ey û hîrê tutanê xwu yê bînan bido yêtimxane. Badê ke panc serrî yêtimxane de manenê, Fresno de ancî şînê dadîya xwu het. William Saroyan wendiş ra zêde hes nêkeno, pancîyes serrîya xwu de mektebî terk keno. Karê definkerdîşê cenazeyan zî tede gelek karan de şixulîyeno. La hedefê ey nuştoxîye biya, coka hetêk ra zî hîkayeyan nusneno. Hîkayeyê ey hetê zafê edîtoranê kovaran ra apey yenê açarnayîş. Êdî yeno o derece ke fek nuştîş ra verado. La serra 1933 de hîkayeya ey a bi nameyê *"The Daring*

MI BÊRÎYA DAKTÎLOYÊ XWU KERDE

| William SAROYAN |

Despêkî tim zehmet ê. Çimkî miyanê yew ziwanê qiraseyî ra we-çînayîşê yew kelîmeya beriqnaya ke do îlelebed bicûyo yew karo basît nîyo. Xwura her vateyê insanê ke miyanê tenyatîye de yo tek yew kelîme ya. Her şîire, her hîkaye, her roman û her ceribnayîş, sey heme hewnan, ziwano ke ma hema tercume nêkerdo ra, hîkmeto hîra yê şewe ke hema nêameyo vatiş ra, xizînaya kelîmeyan a bêşekil û bêqeyde yê ebedîyetî ra her yewe yew vate ya. Dinya muezem a. Ê aye dir piya, bînaya tewr berze

ra bigêrê hetanî pelo tewr tenik yê çayirî, her çî xwu miyan de eynî ezametî ihtîwa keno. Eger aqil û ruh destûr bidê çim hîra ewnîyeno. Ê zêhn zorê zamanî beno; zemano hem birayê mergî hem zî ma xwu vîr ra nêkerê ke eynî wext de birayê heyatî. Tewr muezemê her çiyî zî mîqrobê insanîyetî ego yo; ke heyat dano Homayî û kaînati, cenet û cehenemî, dinya, kîbrê insanî, xirûrê mi û xirûrê şima û dîyayîşê ma. Ez nameyê xwu ser o bi samîmîyet şima ra vana “Xwu rê pê keyf bikerê.”

Young Man on the Flying Trapeze ke tede behsê yew nuştoxê ciwanî keno, kovara *Story* de weşanîyena. Edîtoranê kovaran ra tu dehwetê nuştişî nêgêno la ancî zî aşma çileyî ya serra 1934 de hema vajêne ke her roje kovaran rê nusneno ke do înan rê yew hîkaye bişirawo. Ê şirawenî zî. Demêko kilm de hîkayeyê ey kovaranê sey *The American Mercury*, *Harpers's*, *The Yale Review*, *Scribner's*, *The Atlantic Monthly* de weşanîyenê. 1934 de kitabê eyê hîkayeyan o verîn weşanîyeno. Kitabê ey beno des serran de kitabo tewr zêde roşiyayo. Enê ra pey tim nusneno, bê geyrayîş û nuştişî sewbîna kar nêkeno. Serra 1939 de bi kaya xwu ya bi nameyê *The Time of Your Life* xelata Pulitzerî gêno la vano kaya mi înanê bînan ra ne zêde baş ne zêde xirab a û girewtîşê xelate red keno. Seraserê heyatê xwu de şeştî ra zêde kitabî weşanayê; hîkayeyî, kayî, romanî. Terzê nuştişê ey seke qîsey bikero, wina heriknaye û bi heyecan. Enê terzî ra vanê “saroyanesque” yanî “saroyankî”. Ê seke o zî vano, hîkayeyanê xwu de tenya yew çiyî qîsey keno: insanî. William Saroyan tim kokê xwu û babîyanê xwu wa beste maneno. Wexto ke 18.05.1981 de Fresno de şino rehmet, wesîyetê ey ser o, yew qismê neaşê ci benê Erîwan de defin kenê.

Ez yew şaristano extîyar de yew merdimo ciwan a. Serê sibayî û ez yew odaya qijeke de yê. Ez vera yew goroza kaxidê zerdî yê nuştîşî de ya; eno tekane tewirê kaxidî yo ke pereyê mi erênayîşî ey rê qîm kerd, oyo ke 170 hebê ci bi des sentî yenê rotiş. Enê heme kaxidî vate ra mehrûm, saye û mikemel ê. Ez zî yew nuştoto ciwan a ke dest bi kar kena. Rojan ra dişeme yo: 25 eylul 1933. Heyat de biyayîş çiqas weş o, hema zî cûyayîş. (Ez yewo dinyadî ya; gelek şaristanan de ez seraserê roje û şewe kuçeyan ra geyraya. Û nika ez apey ageyraya keye, ageyraya xwu. Serê sereyê mi de, dêsê ena odaya qijeka bêserûbere de rismê babîyê min o ke merdo esto. Ez bi rî û çimanê ey ameya ena dinya û çiyê ke ey bi zîwanê ma nuştê, nika ez bi İnglîzî nusnena. Ma eynî merdim ê, yewê ma merde, yewê ma gane.) Ez sey harbiyayan cixara şimena, nika eno seba mi zaf muhîm o, coka seba şima zî. Ez ha kena ke vateyî, vateyê xwu neqlê yew rîpelê vengî bikerî û ez lerzena. Bikarardîşê kelîmeyan yew mesûlîyeto zaf pîl o. Ez nêwazena yew çiyê xelet vajî. Ez nêwazena yew mi zekî bivîno. Ez enê ra zaf tersena. Ez heyat de qet zekî nêbiya û nika ez yew karî ser o ya ke cûyayîşî bi xwu ra zî muhtesemêr o, coka ez nêwazena tek yew

kelîmeya xelete bîle vajî. Bi aşman o ke ez xwu ra enê vana: “Gereka ti mutewazî bê. Her çiyî ra ver gereka ti mutewazî bê.” Ez pêt sebat kena ke şexsîyetê xwu vindî nêkerî.

Ez yew hîkayenuştoto a û tek yew hîkayeya mi esta: însan. Ez wazena qeydeyanê rindekan yê nuştîşî û hîleyanê kompozîsyonî caverdî û ena hîkayeya basîte xwu gore qisey bikerî. Yew vateyê mi ke ez do vajî esto û sey Balzacî hewesê min ê qiseykerdîşî çinê yo. Ez hunermend nîya; û medenîyetî ra zî ez heqîqeten bawer nêkena. Ez qasê zerre heweskarê averşiyayîşî nîya. Gama ke yew pirdo pîl virazîyeno, ez keyfweş nêbena. Gama ke teyareyî Atlantîk ra vîyarenê, ez nêfikirîyena nêvana “Wey, çiqas weş!” Ez qederê mîletan dir zî eleqedar nêbena û tarîx boya mi teng keno. Êyê ke tarîxî nusnenê û êyê ke înan ra bawer kenê, gama ke vanê ‘tarîx’ çî qest kenê? Eno senî biyo ke o mexlûqo mutewazî û şîrîn însan, meqsedê belgeyanê îkrihan gore îstîsmar biyo? Eno senî biyo ke mehremîyetê însanî ameyo çinêkerdîş, hîsê dîndarîye gelemşeyê yew cînayetê îkrihî û rijnayîşî dir ameyê yewkerdîş? Ez ticaret ra zî bawer nêkena. Ez heme makînan sey koma xurdeyî vînena; makînaya hesabî, otomobîlan, lokomotîfan, teyareyan û belê, bi-

sîkletan zî. Ez raywanîye ra, însan bedenê xwu bigêro şêro yewna ca ra zî bawer nêkena. Ez meraq kena, heta nika gelo kes şîyo yewna ca. Şima qet xwu terk kerdo? Gelo raywanîya ke zêhn seraserê emrê yew însanî de keno ra hîna muezem û balkêş yew raywanîye esta? Yewna reywanîya ke peynîya ci qasê mergî rindek a ra weşêr sewbîna raywanîye esta?

Ez tenya însanî dir eleqedar bena. Ez heyat ra hes kena û vera mergî de ez bêçare ya. Ez nêşkena mergî ra bitersî, çimkî yew çîyo temamen bedenî yo. Qey raşt nîyo ke ewro hem babîyê mi hem ez cûyenê û heme vîyarteyê însanîyetî bedenê mi de kom biyo? Ez qîymet nêdana şîdetî û ez înanê ke mura-catê şîdetî kenê ra wina tehl-tehl nefret kena. Ez birînbiyayîşê yew engîştê qilîçe ya yew însano ke cûyeno mergê eyê tebiî ra hîna zaf giran û fecî vînena. Herban de bi pêroyî qetilkardişê insanan mi sewqê yew iztirabê sînorê gêjîtiye de keno. Ez hêrs bena, bêçare manena. Tekane çeka mi ziwan o û ez zana ke ziwan tifingo makînelî ra hîna hêzdar o, la ancî zî, ez bêhêvî manena. Çimkî ez nêşkena bi tena sereyê xwu fikrê rijnayîşî ke propagandîstî însanî de anê meydan çînê bikerî. Hetê bîn ra, ez zî yew propagandîst a û ez lebitîyena ke ena

hîkaye de însanî açarnî esalet û zerafetê eyê tebiî ser. Ez wazena însanî qelebalixê sergerdanî ra bigêrî û bişirawî beden û ruhê ci. Ez wazena tarîtiya ke ci ra vanê tarîx ra ey biancî hewnê sakîn yê ruhê ey ser, ez wazena ey biancî hîkayeya heqîqî ya yew tewirê ey miyan. Ez wazena o bibo xwu. Garan biyayîş tenya bi dewarî keweno. Eger ruhê însanî ci ra bigêrê û ey bikerê endamê qelebalixê sergerdanî, bedenê Homayî do de jo bêtarîf bianco, eno semed ra eno kar kufir o.

Ez basîtiye ra hes nêkena. Eger kes yew bûdelayo durist bo ez eşkena ey ra hes bikerî, la ez nêşkena yew dahîyê sextekarî ra hes bikerî. Ez seraserê heyatê xwu de bi qeydeyan huyaya, mi tinazê xwu bi edetan û çîyanê şeklî û qestikînan kerd. Senî qeydeyî yew îcado muhteşem o sey însanî ser o roniyenê? Her heyat sewbîna yew tena-quz, yew heqîqet, yew mucîze yo û heta ke hîlekarî bîle balkêş ê. Ez filozof nîya, ez felsefeyan ra zî bawer nêkena; ez bi şîbhe ewnîyena enê vateyî bi xwu ra bîle. Ez bawer kena ke heqê her însanî esto ke o bi xwu zî xwu de bikewo tenaquzî miyan. Sey nimûneyî, mi va ke, ez makînanan sey koma xurdeyî vînena, la hetêk ra zî, eynî seke ez ci rê îbadet bikerî qey ez daktîloyê

xwu ra hes kena? Çiyê min o tewr delalî ke ez wayirê ci ya, qey o nîyo?

Û nika ez yena hîkayeya xwu ya qijeke ser ke ez do qisey bikerî. Ena yew hîkayeya derheqê min û dak-tîloyê mi de ya, beno ke yew hîkayeya zaf elelede bo. Beno ke şima bieşkê kovaranê ke miyanê sîno-ranê welatî de bi panc sentî yenê rotiş ra yewe de hîkayeyanê hîna zêde karê wesatayan bivînê; hîkayeyê eşq û hewesî, bêhêvî û heyecanî; hîkayeyê ke derheqê camêrdanê bi nameyê Elmer Fowler, Wilfred Diggins, cînîyanê bi nameyê Florence Farwell, Agatha Hume de nusîyayê.

Eger şima rîpelanê enê kovaran biqelibnê, beno ke şima gelek hîkayeyê ke bi biyanan û karakteran dekerde tede bivînê ke hewa û uslûbê înan têkewte, yanî wayirê heme xisûsîyetanê bînan ke yew hîkayeya mikemele ra yenê pawitiş bo; eynî sey yew mayonezê başî ke gereka tede hende ruweno sade, hende krema estbo û gereka hende baş bêro çelqnayîş. (Lutfen mevajê ke mi çiyê ke vatêne kerdî xwu vîr ra û ez xwu zekî nîşan dana. Ez bi enê hîkayeyan nêhuyena. Ez bi însananê ke enê hîkayeyan wanenê zî nêhuyena. Enê nuştayî û camêrdî, cînî û tutê ke înan wanenê mehsûlê tewr hezîn yê zemanê ma yê; eynî

sey filmanê Hollywoodî û êyê ke qismêko muhîm yê heyatê xwu yê taybetî bi temaşekerdişê enê filman vîyarnenê seba romanusanê duristan benê çimeyo tewr baş. Ez şima rê wina îzeh bikerî, ez çi wext şêrî sînema, ke ez zaf nadir heqê dekewtişî dana, laserê hîsan ke qelebalixî ra rişîyeno ra ez wina xorîn mutesîr bena û filmê xeberan tim benê sebeb ke çimanê mi ra hesirê germinî bêrê war. Ez bê bermayîş nêeşkena biewnî laserî ra, tofanan ra, şewateyan ra, herban ra û rîyê siyasetkaran ra. Derdê Mickey Mouseyî bîle zerrîya mi veşneno, çimkî herçiqas o yew qehremano xîyalî bo zî, ez zana, eslê xwu de o yew sûretê însanî yo.) Eno semed ra mi xelet fam mekerê. Ez yew hîciwkar nîya. Eslê xwu de tiya de yew çiyê ke hîciw bibo çinê yo, her çiyê ke yarîni û pêarde yo, xwura tinazê xwu zî xwu zere de keno weye. Çiyê ke ez wazena bikerî eno yo ke tenya ez vajî ez yew nuştux, yew hîkayenuştux a. Seke heme kovarê ke welat de vejîyenê bi hawar û qîrî nuştayanê mi wazenê, seba yew çiyê basî ke ez wazena behs bikerî mi rê pere teklîf kenê ke ez binusnî, ez do bi eno qeyde dewam bikerî binusnî. Ez odaya xwu de ronîştî cixara ser o cixara şimena, ena hîkayeya ke ez zana ez do esla nêeşkî bi aye hîkayeyanê hemde-

manê xwu yê mahir û biqabiliyetan dir bikewî reqabet nusnena. Qey ecêb nîyo? Sey yew hîkayenuştoxî çira ez hende girêdayeyê daktîloyê xwu ya? Çi feydeyê madî yê enê mi rê esto? Ez nuştîşê hîkaye ra çi zewq gêna?

Ancî zî wa kes nêvajo qey ez şîkayet kena. Ez nêwazena şima vajê qey ez yew qehreman yan zî yewo zêde ra hîsin a zî. Eslê xwu de, ez her di zî nîya. *The Saturday Evening Post*î rê tu îtirazê mi çinê yo, seba ke hîkayeyanê mi nêweşaneno ez nêvana edîtorê *Scribner*'sî yew budela yo. Ez baş zana her kovara welatî çi wazena. Ez zana *Secret Stories* senî tewir malzeme wazeno, tercîhê kovara *American Mercury* çi yo, çiyê ke kovarê edebî yê sey *Hound & Horn* tercîh kenê û kovarê bînî çi pawenê zî ez zana. Ez heme kovaran wanena û ez ferqê ci de ya ke kamcîn tewir karî yenê rotiş. Ancî zî hîkayeyê mi nêdîren çap benê û ez feqîr a. Sebebê enê o yo ke, ez nêşkena nuştêyê ke do pere biyarê binusnî? Ez temîn kena ke o nîyo. Şima çi tewir hîkaye vajê ez eşkena binusnî. Eger Edgar Rice Burroughs eno serê sibayî bimiro, ez eşkena dewam bikerî *Tarzan*î binusnî. Yan zî eke ez biwazî, ez eşkenê sey John Dos Passosî yan sey William Folknerî yan zî sey James Joyceî binusnî.

(Eslê xwu de şima zî eşkenê binusnê.)

Labelê mi waştbi ke ez vajî ez wazena şexsiyetê xwu muhafeze bikerî. Gama ke mi eno va, ez cidî ya. Eger xwubiyayîşê mi weşaniyayîşê nuştêyanê mi rê beno mal, ez razî ya. Ez şuhretî ra bawer nêkena. Şuhret yew tewir zûrî ya, yewna namdar zî do şima ra enê vajo. Bêguman, gereka yewo bineyke durist bo. Yew merdimo ke cûyeno senî eşkeno eyê bînan ra pîlêr bo? Eke romanê pîlî ke yew nusneno yenê çapkerdiş û romanê pîlî ke yewnayî nuştê nînê çapkerdiş, ferqo mabeyn de, çi yo? Çi eleqeyê çapbiyayîşê romanî bi pîlîtiya înan esto? Çi eleqeyê biyayîş yan nêbiyayîşê pereyî bi karakterê însanî esto?

Labelê ez enê îtiraf bikerî, seba ke şima bibê yew nuştotox sey mi gereka şima wayirê onurî û bawerîye bê. Gereka yew hêzê şima yo ke heyret de verdeno bibo. Û seba ke merdim bibo yew nuştotox sey mi, ci rê bi serran wext lazim o, heta reye esta se serrî lazim ê. Ez yew merdimê ciwanî ke bikarardişê kelîmeyan de wayirê qabîliyetî yo rê tewsiye nêkena, seke ez nusneno o zî wina binusno. Ez ey rê pêşnîyaz kena ke Theodore Dreiserî yan Sinclair Lewisî tehqîq bikero. Heta ez tewsiye kena, herinda ke

metodê mi ceribneno wa rêça O. Henryî ro şêro, yan rêça nuştayanê kovara *The Woman's Home Companion* ro şêro. Çimkî, eke ma bi kilmîye vajê, eslê xwu de ez yew nuşttox nîya. Des, belkî zî panciyes serrî verê cû roja ke mi reya verîne dest bi nuştış kerd ra nat ez bi qeydeyanê nuştışî huyena û vîyarena. Ez tenya yew merdimî ciwan a. Ez nusnena, çimkî yewna karo medenî o goreyê mi çinê yo.

Gelo şima zanê ke ez eslê xwu de bawer nêkena ke yew çiyî sey formê şîire, formê hîkaye yan formê romanî çinê yo? Ez tenya mewcûdatê insanî ra bawer kena. Çiyî bîn desîse yo. Ez xîret kena ke însano ke ez zî o ya, neqlê yew hîkaye bikerî. Ê qaso ke ez bieşkî neqil bikerî dinyaya xwu zî. Her çiyî ra ver ez wazena durist bî û uslûbê xwu de bicesaret bî. Şima zen kenê, eger mi biwaştêne, vateyê hem ehmeqane hem zî tehlîkeyinî ke mi bineyke verê cû derheqê Dos Passosî, Faulknerî û Joyceyî de vatê qey mi sîl nêkerdêne? Yan zî yew wurzo mi ra vajo "*Qey ti vanê ez eşkena sey Faulknerî binusnî? Dê baş o, hela binusne ma to bivînê!*" Eke yewî mi ra wina bivatêne, qetîyen ez şaş mendêne, xwu de şiyêne, ez do mecbûr bimenêne ke qebûl bikerî ez nêşkena heqê yew karê winasî ra vejîyî.

Ancî zî mi vatişê xwu va û mi wina verda. Xwura kes nêşkeno îsbat bikero ke yew texteyê mi kêmi yo; ez eşkena doktorê aqilî o tewr namdar yê Vîyana verê çimê telebeyanê ey de har bikerî, yan zî, eke ez enê hereketî tercîh nêkerî yew budelayî yan xêvikî yan zî qasê dozgerê mehkemaya berze wina aqil û maqûl têwbigeyrî. Gelo mi nêvatbi ke heme vîyarteyê insanî bedenê mi de kom biyo? Ê bêguman vîyarte de xêvikî zî estbiyê.

Ez nêzana la beno ke vera enê tewir nuştışî de yew qanûn estbo. Beno ke eno yew sûc bo? Werrekna wina biyêne. Mumkin nîyo ke ez yew mêsa ke serê zincîya mi gaz kena bikişî yan pay binanî yew morceleyî ser yan zî wazenê dahî yan budela bo ez hîsanê yew kesî rencîde bikerî labelê ez nêşkena xwu de bigêrî ke tinazê xwu bi qanûnanê ke vera ruhê insanî de sedronanê nêkerî. Teqnayîşê balonanê ke xwu nepixnenê mi rê yew karo winasî yo ke ez nêşkena fek ci ra veradî. Ez hes kena egoyo nepixnaye yê masmostayanê exlaqî, teresan û zafzanayoxan de teqnayîşanê qijekan biyarî meydan. Goşdarî bikerê, şima do enê paragrafi de yew teqayîşo qijek bişinawê.

Şima eşkenê enê vateyê min ê ke ez yew mesela ra şina yewna

mesela ser bêmana û tewş bivînê, la tewş nîyê. Qet eceleyê mi çinê yo -ez eşkena yew xêza se metreyî de seraserê roja rayir şêrî-. Oyo ke biwazo eşkeno ena hîkaye bido yew kinar û *Cosmopolitan* ra tayê çıyan biwano. Ez kesî ra nêpawena ke sebir nîşan bidê. Ez her keso ke sebir keno rê zî peynî de yew xelate zî wehd nêkena. Ez odaya xwu de ronîşt a û heyatê xwu cûyena, hetêk ra zî ez engîşt a xwu nana tûşanê daktîloyê xwu ser. Ez hizûrê babîyê xwu yê ke bi serran verê cû ena dinya ra aqîtîyabi de ronîşt a. Di yan hîrê deqayan ra reyêk ez ewnîyena rîyê eyê derdînî ra ke dê hela enê çıyan senî vînen o. Eno, seke merdim biewnîyo eyna ra, çimkî ez ey de xwu vînen a. Hema vajêne ke ez emrê eyê ke eno fotograf antbi de ya û simbêlê mi zî eynî sey ey ê. Eno merdim qîblegahê min o. Hema vajêne ke seraserê emrê mi de tim qîblegahê mi biyo. Wexto ke ma her di zî ena dinya de bî, qaso ke ez bieşkî bişîûr ey dir tek yew kelîme qisey nêkerî ez qijek biya, la badê ke ez biya wayirê şîûrî û ez eşkaya xwu îfade bikerî, zafê reyan ma suhbetê dergî yê bêvengî kerdî. Ez ey ra vana “Hey ti arminîyo melankolîk, heyatê to çiqas muhteşem o!” O cewab dano mi vano “Mute-wazî be lawo. Homayî bigeyre.”

Babîyê mi zî yew nuşt ox bi. La

çiyê ke ey nuştî qet çap nêbiyî. Heme nuşt eyê muhteşemî hê mi dir; şîûrî û hîkayeyê eyê muhteşemî zıwanê dayika mi ke ez nêşkena biwanî de nusîyayê. Serre di-hîrê reyî ez heme kaxidanê babîyê xwu vejena, ez bi saetan ewnîyena feydeyo ke ey dayo edebîyatê dinya. Ez memnûnîyet hîs kena ke vajî o zî sey mi feqîr biyo; se ra şıyo feqîrîye yaxeyê ci veranêdayo. Zafê şîûran û hîkayeyê ey paketê kaxidî ke sey kitabî qat biyê de ameyê nuştîş. Tenya rojaneyê ey bi Înglîzî yo (Ey eno zıwan mikemel qisey kerdêne û nuştêne) û bi keder dekerde yo. Enê rojaneyî gore, New York de tenya di haletê rûhîyeyê ey estbiyê: xemgîn û zaf xemgîn. Qasê hîris serrî verê cû, o şaristano qirase de, bi tena sereyê xwu bi, seba ke cînîya ey û tutê ey bivîyarê Dinyaya Newîye pereyo ke hewce keno qezenc bikero xebitîyayne. Dergewan bi. Ez çira enê heqîqetî binimnî ke? Amerîka de dergewan biyayîşê yew însanê pîlî de yew çıyo ke merdim ci ra bişermayo çinê yo. Babîyê mi memleketo verîn de yew însano muhterem biyo, xoce biyo, sey Axa zî xîtabê ey biyêne, eno zî hema vajêne ke yew çıyo sey lordî biyo. Çi heyf ke sey pêro arminîyan, o zî şoreşger biyo. Waşt o qewmê ey ra yew kulma însanan azad bo. Waşt o şarê ci azad bo û eno rayir de tayê

wextan hepis zî rakewto. Peynî de her çî hende xerepîyayo ke eger memleketî terk nêkero yan beno qatil yan zî beno qurban. Ey Înglîzî zanayne, Shakespeare û Swift eslê ci ra bi înglîzî wendê. Bi eno qeyde, ameyo eno welat. Û înan o kerdo dergevan. Badê gelek serranê ke bi yew xebata pête vîyarenê, aîleya ci zî New York de resaya ci. Rojaneyê babîyê mi gore, Kaliforniya de karê ey demeyêk zî baş biyo; tîjî ra û weşeyanê muhteşeman yê engure ra behs keno. Yanî karê citêrîye de şansê xwu cerebnayo, dima pereyê ci peşîn dayê û xwu rê yew çerwlîgo qijek erênayo. La yew citêro berbat biyo. Sey profesor an merdeyê kitabî biyo, kincanê weşan ra hes kerdo. Merdeyê keyfê xwu û rehetîya xwu biyo û sey mi makînanan ra nefret kerdo.

Rezê babîyê mi yewendes mîlî rojhilatê şaristanê tewr nîzdî de biyo. Heme citêrê derûdorî hewte de reyêk yan di reyî, sey modaya newîye ya ê zemanî, bi yew bisîkleta ku estore ra zî erebe ra zî hîna bisûret a, şiyê şaristan. Însanan dîyo ke yew hela şanî ya roja germîne ya aşma tebaxî de, yewo ke kincê rindekî dayê xwu ra û beşna ci derge, rayiro germin û bi tozûto-bar de, bi gamanê sakînan rayir şîno. Eno merdim babîyê mi biyo. Însanan ena hîkayeya derheqê ba-

bîyê mi de mi rê qisey kerdêne ke ez fam bikerî o yewo çiqas ehmeq biyo û ez nêbî sey ci. Cîrananê citêran ra yewo ke bi bisîklete şaristan ra ageyrayo, babîyê mi dîyo. Mêrik şaş mendo.

Vato “Axa, ti se ra şînê?”

Babîyê mi vato “Ez şîna şaristan.”

Citêrî vato “Labelê Axa, wina nêbeno. Şaristanî rê yewendes mîlî esto... Miyanê enê kincan de însanî do bi to bihuyê.”

Babîyê mi vato “Verde wa bihuyê. Enê kincê min ê. Bi mi kewenê.”

Citêrî vato “Belê belê. Helbet bi to kewenê. La enê kincî enê germî û enê tozûto-barî gore nîyê. Tîya de her kes teber ra tulûm dano xwu ra, Axa!”

Babîyê mi vato “Qet zî wina nîyo” û rayirê xwu ro dewam kerdo.

Citêrê ke babîyê mi dekerdo herinda gêcan, ey dima şîyo. Vato “Eger ti xwuradayişê enê kincan de îsrar kenê, bêre hetanî şaristan peyatî meşo û bi xwu tinaz mede kerdiş. Qet nêbo, bisîkleta mi bigêrê û bi aye şo.”

Eno citêr yew dosto nîzdî yê keyeyê babîyê mi biyo û zaf hurmetê ey babîyê mi rê estbiyo. Yew meqsedê ey o xirab çînê biyo la babîyê

mi heyret kerdo. Babîyê mi bi deh-
şet û îkrih ewnîyayo mêrikî ra. Qî-
rayo vato “Çi? Ti vanê ez wenişî
ena aleta gêjan? Qey ti wazenê ez
eno karê şeytanî ena mankere dir
micadele bikerî? Însan seba enê
îcadanê tewşan nêameyo xeliqna-
yiş.” Babîyê mi dewam kerdo vato
“Însan nêşirawîyayo dinya ke bi
mankeran sereyê xwu bikero bela.
Seba ke tîk vindero û linganê xwu
ser o rayir şêro ameyo şirawitiş.”

Û dayo piro şiyoy.

Ax, şîma emîn bê ke ez enê mê-
rikî zaf teqdîr kena. Û nika ez
odaya xwu de tenya, gama ke enê
heme çîyan fikirîyena û ena hîkaye
nusnena, ez wazena nîşan bidî ke
ez û babîyê xwu ma eynî merdim ê.
Ez do nîzdî ra bêrî meselaya daktî-
loyî ser zî. La ecele yê mi çînê yo. Ez
hîkayenuştox a, pîlot nîya. Ez kok-
pîte yew teyareyê ke saete de bi
250 mîl şîno, Atlantîk ra nêvîya-
rena.

Yew roja dişemeyî yê ena serre,
yê serra 1933yî, qaso ke mumkin
beno ez xîret kena ke ebedîyetî ena
hîkaye de kom bikerî. Ena hîkaye
wexto ke reyna bêro wendiş, beno
ke ez û babîyê xwu piya ma alemo
ke ci ra hes kenê de bê û ena din-
yaya extîyare ser o êdî tutê mi yanî
merdimê ciwanî bigeyrê ke babîyê
mi senî mi ra waşt o ez zî înan ra

wazena ke mutewazî bê.

Beno ke yew hînike de yew esir
bivîyaro û seba ke ez ena hînike
sabît û zindî bigêrî her çiyoy ke ez
eşkêna bikerî ez kena. Şîma zanê,
gama ke estnrumanê muzîsyenan
benê vindî yan zî şikîyenê ê ber-
menê. Samedê yew kemangerê pîlî
keman yew perçeyê nasnameyê ey
o. La ez, yew merdim ciwan a ke
zêhnê ci tarî yo, exlebê xwu qesa-
wetin a, yew merdim cidî û rîtirş
a. Rîyê erdî yê min o, labelê kaînat
yê mi nîyo. Vate vatiş ra yeno açar-
nayiş, eger ez yew mexlûqo sade
kuçe de bêrî verdayiş ez nêeşkêna
bibî tu çî, heta ke bibî yew verisnîye
zî. Ez çiraxê beqalî ra hîna tay bi-
rûmet, dergevanê Otela St. Francis
—ra hîna tay esîl, yew şoferê taksî ra
hîna tay sade ya.

Ez şeş aşmanê peyînan de nuş-
teyanê xwu ra ciya biya, ez yew hîç
biya, sey yewo bêruh ke tarîtiya
kaînatî de û wina sey yew ruhê ke
tam diyar nîyo bêamanc geyrayne.
Heqîqeto basît eno yo ke ez heta
xwu îfade nêkerî, eke kelîmeyî û
vateyî çînê bê, ez, nêeşkêna sey
xwu estbî. Ez bena bêmana, hema
vajêne ke ez bena merde û bêname.
Bi eno qeyde cûyayişê yew însanî
kufir o. Homayî rê heqaret o. Eno
yeno a mana ke badê hende serran
ma nêresayê tu ca.

A eno sebeb ra ez ancî daktîloyê xwu dir a, yanî kişta mi de yew gorozaxaxidê nuştîşî yê sayeyî estê û ez odaya xwu ya ke bi dûyê cixara dekerde ya de, fotografê babîyê xwu yo ke mi seyr keno dir piya ronîşte ya. A eno sebeb ra ez wina hîs kena ke ez seke merda û biya gane. Ez heyat ra, hîsanê saxleman û zêhnê ke şixulîyenê ra hes kena û înan ra bawer kena. Bi weşê mi şino ke ez ferqê çiyê ke benê û qewimîyenê de bî. Nîzam bi weşê mi şino. Heyat, hetê her însanê ke nefesê Homayî tede esto ra yeno xeliqnayîş û gereka her kes bi xwu şîûr û nîzamê xwu bixeliqno, çimkî enê xwuvero nînê meydan. Tenya gelemşe, xeta û çirkînî xwuvero yenê meydan. Mi vatbi ke ez yew dîndaro tam a. Ez wina ya. Ez cûyayîşê xwu ra bawer kena û seba ke merdim yew çiyê mucîzewî yê wina ra bawer bikero, gereka dîndar bo. Ez minetkar a, û ez neçar a. Ez cûyena, a game caverdê wa serrî hetanî ebedîyet yewbînan dima tekrar bibê, çimkî ez odaya xwu de ronîşte ya, ez heqîqetê mewcûdatê xwu neqlê vatişî kena, ez bêmanatî û gelemşe ra heqîqetî neselnena. Ena hînika ke nika yena cûyayîş, esla nînan çînêkerdiş. Zeman ra vîyarta.

Ez qîymet nêdana ticaretî. Ez yew merdim ciwan a ke pereyê mi

çinê yê. Wextê ci esto ke yew merdim ciwan pereyê xwu yo tay yew karo aqilane de xerc bikero. Çiyê ke do bierêno, yanî vîstikê ke do pere heyat de ey rê bibo çiyê tewr muhîm zî estê. Ez qîymet nêdana ticaretî la ez qebûl kena ke pereyî rê bineyke hurmetê mi esto. Netîce de, pere yew çiyê gelek muhîm û çiyê ke babîyê mi kişt zî bêperetî biye ke ey bi serran antbî. Xwura-dayîşê cilanê ke o zano heqê ci yo, seba yew merdimê hende feqîrî minasib nêbi; peynî de babîyê mi merd. Ez wazena wa qaso ke ez yew heyato sade bicûyî û heyatê xwu binusnî pereyê mi estbê. Bi serran verê cû, gama ke ez seba îmalatî, averşiyayîşî û çiyênê bînan şixulîyayne, mi bi şeşî û panc dolarî yew daktîloyê şenik o modelo tewr peyîn erêna. (Eger şima feqîr bê, eno yew pereyo çiqas zêde yo.) Sere de, eno alet mi rê xerîb ame û gama ke mi nuştêne ez vengê ci yo zêde ra aciz biyêne; bi şewe wexto erey de enê vengî bêhed ez bêhizûr kerdêne. To vatêne qey halê hezar reyî pîlkerdişê bêvengîye bi, tabî eke yew çiyê winasî mumkin bo. La yew-di serrî badê, zerrîya mi pê biye germin û senî ke yew piyanîsto baş ke hurmetê ci muzîkî rê esto piyanoyê xwu ra hes keno, mi zî wina ey ra hes kerd. Pakkerdişê enê daktîloyî tu zehmetî nêda mi.

Mi çiqas pêt da piro zî ancî sist nêbi û cêra nêvejîya. Enê aletî rê yew hurmetê min o pîl esto.

Û badê, yew demê bêhêvîtiye de, mi ena makînaya qijeke dekerde çenteyê xwu û xwu dir arde şaristan. Mi verê yew rehînkari de rona û cêbê mi de panciyes dolarî ez xwu rê şaristan ra geyraya. Feqîriye ra ez bêzar bibiya.

Verî ez şiya yew goşkarî het, mi solê xwu dayî boyaxkerdiş. Badê ke goşkarî solê mi beriqnayî, mi o herinda xwu de da ronîştiş, mi xwu çewt kerd û mi zî solê ey beriqnayî. Eno yew tecrubeyê tewazûyî bi.

Dima ez şiya yew sînema. Seba ke ez filmanê Hollywoodî de xwu seyr bikerî ez miyanê însanan de ronîştî. Ez ronîştî û mi ewnîya rîyê cînîyanê rindekan ra, mi xwu rê xîyal kerd. Uca ra ez şiya yew lokanta û her çeşidê werdo ke ez do bieşkî biwerî ra mi xwu rê waşt. Mi bi di dolarî nan werd. Garsonî va qey mi aqîl pernayî la mi ey ra va ti rehet be. Mi bexşîş da. Dima ancî ez şiya merkezê şaristanî û ez kuçeyanê tariyan ra geyraya, kuçeyê ke cînî tede estê. Ez feqîr biyayîş ra rincan bibiya. Mi daktîloyê xwu

rehînkari dabi û mi pere xerc kerdêne. Tu kes, nuştîxî bîle, nêşkena vera feqîrtîya ke bi serran dewam kena de deyax bikerê. Merdim eşkeno hunerî ra zî vajo cehenem ra! Çiyo ke o wext mi va zî eno bi.

Hewteyêk badê pey ez bineyke amebiya xwu. Aşmêk badê pey, ez temamen ameya xwu û ez şiya ke daktîloyê xwu apey biwazî. Mi waştêne ez ancî kelîmeyan birişnî kaxidî ser. Yew destpêko newe. Ez çiyêk vajî û biewnî eno çîyo ke ez vana yew çîyo raşt o ke bêro vatiş yan nê. La pereyê mi qet nêmendbî. Bêrîkerdişê daktîloyê mi roj bi roje zêdiya.

Temamê hîkaye ena ya.

Ez zen nêkena ke eno yew peynîya karê westayan o. La ancî zî, peynî ena ya. Fikro sereke eno yo: *mi bi rojan bêrîya daktîloyê xwu kerde.*

Ewro mi o apey girewt. Nika vera mi de vinderte yo û ez dana tûşanê ey ro û çîyo ke mi nuşt zî a eno yo.

“Myself Upon the Earth”

The Daring Young Man on the Flying Trapeze, 1934

* Ena hîkaye bi nameyê “Ben, Dünya” kitabo bi nameyê “William SAROYAN, *Yetmiş Bin Süryani*, İngilizceden Çevirenler: Ohannes Kılıçdağı ve Aziz Gökdemir, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2016, r. 156-169” de weşanîyaya. **Roşan Lezgîn** Tirkî ra tadaya Kirdî ser.

RÎYO NIMITE

Îrfan AKDAĞ

Waştî!

Wexto ke to qalê şiyayîşê kerd
Ez çerecayê xwu de biya pelax
Mûyê mi sey çemçilikî biyî tîk
Cemed best dalpaya hewranê mi
Wext asmîn de dardekerde mend
Sey nameyê Yadoyî ez şiya zemanê verî

Ez qijkekîya xwu de rîyê to yê nimateyî kena pîl
Alişkanê to yê papişkinan ana çimanê xwu ver
Awiranê to yê xasekan de helîyena
Ruhê mi vengê to yo zelal de
Sey vareyanê wesarî beno cîr
Û to ra dima boya to mi zerrî de
Lalezarê renginî vilan akenê

Waştî!

Gijikê to yo derg û tarî
Şewanê mi de sey simbilê xeleyî şino û yeno
Mezgê min o lêl de biskê to sey kila adirî veşenê
Ez hewnanê xwu de sey sêkuran geyrena rîyê to
Sîneyê mi de to ra mende yew dej esto
Miyânê boya herrî de keweno visneya (verisnîya) to dima

VINDÎBIYAYIŞÊ XIDÎ

| Serwet AKKAŞ |

*“Şima kamî rê îtaet bikerê,
şima bikewê xizmetê kamî,
şima benê qûlê ey...”*
(Încîl-Romayîjî 6:16)

Sey vizêrî yeno mi vîrî. Binê dara zîyare de, seke şino secde, çareyê xo henî nabî herre ser. Hem hesirî varnayne, hem şahidîya teyrûturî û darûkemerî de herre rê vatêne. Tî vana qey aye o heşnêne û fam kerdêne. Ey zî, zereyê xo ci rê akerdêne. Aye goştari kerdêne. Ey vatêne û berbêne.

Vengê xo sey vizêrî goşê mi der o. Vengêko bêhêvî, miradiyaye, şikiyaye.

* * *

Aya ke însanî bi însanî kerdêne, yanî aya ke şexsiyet û kamîya merdimî xeliqnayne, a ameybî ser. Însan çi bicûyo, o yo. Îsyanê Xidî zî enê rê bî. Çiyê ke cûyaybî rê îsyan kerdêne. Qederê xo rê û eyê ke eno qeder ci rê nuştî rê îsyan

kerdêne. Tî vana qey Homa bîbî însan û nika vera ey de bî. Xidî pê-sîrê ey de pêgirewtbî û ci ra hesab persayne, bêke ci ra biterso. Zereyê xo ra çi vîyartêne, ziwanê xo çiqas eşkayne, ci rê vatêne. Endî çiyê ke vindî bikerdêne çinê bî, nê-mendbî. Heyatî her firsend de o dejnabî. Çikê xo estbî, dest ra girawtî. Dinya ser o bibî yew saco sûr.

— Homa mezgê însanî de bî, senî biwaştêne henî şekil dayne ci. Nika seba Xidî yewêde sûcdar bî, yewêde ci ra hesab biamêne persayiş. Homa vera Xidî de bêveng û sûcdar bî. Çimkî Xidî xo heqdar dîyêne. Enê çiyê ke cûyaybî, xo çim de heq nêkerdbî. Seba ke heq bikero, xirabîyêk nêkerdbî. Xo çim de yewêde baş bî. Xênca xo, kesî rê ti xirabîya xo çinê bîye. Sîrf seba ke kesî rê zirarê xo çinê bî, coka xo rind dîyêne. Labelê raştîya ci, seba ke bê nenûg û bê didananê tûjan bî, coka bêzirar bî. Seba ke yewî rê xirabîye bikero, ne îmkanê xo, ne

qewetê xo, ne zî cesaretê xo estbî. Coka sey merdimêko rind amêne naskerdene. Bêzîrar bî. La ancî zî enê çiyî sey raştîyêka pêroyî qebûl bîbî, raştîye de çiyê xirabî nêamêne xiraban ser. Yan zî enê di çiyî; yanî emel û qederêko baş-xirab girêdayeyê yewbînî nêbî. Qeder nînan ra ciya, xoser bî. Tenya bi kerdeyanê xo nêamêne diyar kerdene. Henî asêne ke qeder nînan ra ciya girêdayeyê gelek çiyânê bînan bî. Yan zî, kam zano Homa seba ma çi fikirîyayo, ma ser o çi planî kerdê? Ma malzemeyê kamcîn armancê ey ê? Kam zano bi mexlûqanê xo wazeno bireso kotî? Her başî-xirabîye seba çinayî bîye? Yan zî her çi bê armanc bî û xovero biyêne? La senî beno wa bibo, îtirazê Xidî enê rê estbî û bi kilmîye ey Homa mesûl dîyêne. Nika zereyê xo ey rê kerdêne tal, ci rê vatêne û ci ra hesab persayne. Ê ey zî goştari kerdêne, bêke ti veng ci ra vecîyo. Gelo seba Xidî sûcdar û poşman bî, coka bêveng bî? Beno ke sebebê bêvengîya xo ena bîye. Yan zî Homa, oyo ke zereyê Xidî de qisey kerdêne, o bi xo bî? Yanî Xid bi xo bî. Ê oyo zereyê Xidî bêveng bî. Coka ey cewabê persanê xo nêdîyêne. Xora cû seba ma îmtîhanêko bêcewab nêbî? Ma nafiê cewaban dima gêrenê.

Seba Xidî persa bê cewabe “qey” bîye. “Qey ez? Mi se kerdo bi to, to eno îmtihan mi rê heq dî? Eno îmtihano giran ke ez nêşikîna piştî bikerî, to kerdo barê piştîya mi? Qey? Qey ez? Mi kamî rê çi xirabîye kerda? Mi çi ra hes kerd, to o mi dest ra girewt. Mi to ra zêde çi nêwaşt; cûyêka halê xo de, kesî rê muhtac nêbî, piranêk nan, keyeyêko bextewar.” Çimê Xidî de enê zaf çiyî nêbî û nêbîyayişê nînan sûcê Homayî bî. Eger ey biwaştêne enê çiyî zî nêameyne ser. Eke ey biwaştêne! La seba ke nînan heq bikero çiyêde xirab nêkerdbî. Enê xirabîyî bedêlê çinayî bî? Ma adeletê xo eno bî! Kanê adilo pîl? Aqilê Xidî nêgirewtêne, qebûl nêkerdene. Homayî heyfê çinayî Xidî ra vetêne yan zî girewtêne? Halbukî ferq de nêbî, o qederê xo rê nê, êyê ke heyatê ey de bî, qederê înan rê berbêne. Qederê înan sey qederê xo dîyêne. Êyê ke kewtbî cûya ey, esasê xo de bîbî o. Yanî înan o ardêne meydan, yan zî o înan ra ameyne meydan.

Dergaderg ci rê vatêne. Lomeyê xo bawerîya xo rê kerdî, zereyê xo ra çi vîyartêne ci ra va. Eno wayir nêvecîyayişê înan Xid vera înan de kerd bi îsyankar la ancî zî xênca înan kesê xo çinê bî.

* * *

Çiqas zereyê xo bîyêne teng amêne ena zîyare ser. Û cewabê persanê xo geyrayne. Waştêne fam bikero. La vera ey de kes çinê bî. Esasê xo de, o bi xo bi. Xo rê vatêne. Bawerîya xo bêçaretîya ey bî. Qewet nîyardêna zor û zehmetîya cûya xo bî. Homa çiyê ke bê hemdê ey ameybî ser bî. Belkî zî zar ameybî eştîş û para ey enêyê ke cûyaybî kewtbî. Nika îsyane xo enê rê bî.

Armacê cûye çik bî? Waştêne çi bikero bi ma? Waştêne bireso kotî? Yan zî her çi bêarmanc bî gelo? Gelo Xidî zereyê enê kaosî de kerdêne ke manayêk bido qederê xo, yan zî heyat û vîyarteyê xo? Eke her kesî başî bicûyêne, cûye senî bîyene gelo? Cûyêka bê xirabîye mumkin bî gelo? Bextewerîyêka bêpeynî! Xirabîye zî seba estbîyayîşî zarûrî bî gelo? Kamî seba enê qirar dayne? Goranê çinayî qirar ameyne dayîş? Belkî her kesî waştêne armancê rolê xo bizano. Beno ke ê razîyan hewce bi perse û cewabî çinê bî. Enê persî, êyê ke rolê xo ra razî nêbî, înan persayne: qey ez?

Şukir kerdiş yan zî nerazî biyayîş, sere berz kerdiş! La vera kamî de sere berz kerdiş? Xênca xo bi

kamî eşkayne? Vengê ey, bê xênca ey kamî heşnêne. Îsyane zereyê xo açarnaybî xo, yanî Homayî. Vera ey de kesêko bîn çinê bî. Xo rê vatêne û cewabê persa xo gêraynê. Hem vatêne hem hesirî kerdêne war. Keso ke biheşno çinê bî, yew vengê ey yew zî vengê xişexişê pelanê dara zîyare estbî. Tayê velgî vayî ver wextê xo ra raver rişîyêne. Beno ke Homayî cewabê xo wina dayne la no cewab zî Xidî fam nêkerdêne.

Bêguman cû seba her kesî mikemel nêbî. Labelê seba teyêne zêdetir zor bî. Hem zî bêke merdim bieşko dewam bikero. Coka merdiş ge-ge zor û zehmetîyê cûye ra rem û raxelesîyayîş bî. La Xid ne eşkayne bimiro ne zî bicûyo. Seba her diyan zî îradeyê xo çinê bî. Laşê xo weşûwar bî, hemdê xo ser o bî la ruhê xo êş û elem antêne, tenge de bî. Ti vana qey mezgê xo teqêne. Mabeyn de mendbî. Bêçare bî, dest ra çiyêk nêamêne. Rayiranê ci ra yewe ra hes kerdbî, a zî dest ra girewtbî. Çi ra? Êş antêne la seba çinayî, berdelê çinayî bî, nêzanêne. Beno ke rihê ma pêrune de hetêko gunekar esto. Enê êş û elemî berdêlê enê hetê ma yê. Û ma enê nizanenîme. Enê hetê xo peygoş kenîme, nêdîyene ra yenîme.

Labelê enê biyenî bi ma çiyêk danê ferq kerdene: mana dayiş! Mana dayiş û famkerdiş seba cûye yew despêko rind bî. Eger ke mana dayiş çinê bîyêne bêguman cûye ciya bîyêne. Hendayê manadayişê cûye merdimî cûye ra tehm girewtêne. Manadayiş tercihanê ma ser o bîyêne dîyarkerdoxê hes yan zî nefret kerdişî. Eynî çî seba teyêne çiyêko sade, seba tayêne sebebê êşî, seba tayêne sebebê zerrweşîye...

Eger ci ra mana vecîme, her çî zipîzuwa, huşkûkol mendêne. La bi mana rih yeno ci, beno candar. Yanî bi kilmîye vera bîyanan de vindertîşê ma, anegoreyê manadayiş û famkerdişê ma vurîno. A meselaya Xidî zî ena bîye. Kerdêne ke manaya cûya xo bimûso, yan zî mana bido cûya xo. Xidî cûya xo verê çimî ra derbaz kerdêne û newe ra mana dayne ci. Çiyê ke ci rê verî sade ameybî nika ci rê tewrê xo ciya bî, nika bîbî sebebê îsyanî. Îsyan zî vatiş û berbiş bî. Îs-

yanê neçaran! Êyê ke belangazîya xo ra nêşikînê çiyêk bikerê. Vera Homayî de sey domanan bî. Berbişê tutan şiklêk mucadele bî, seba vatiş û waştîşê xo bidê qebûlkerdiş û biyarê ca bî. La berbişê pîlan bêçaretî û belengazîya înan ra bî. Pîlî qewet nîyardîşê çiyêk rê berbêne. Halê Xidî zî eno bî.

Por û erdîşa Xidî bîbî derg û kewtbî têmiyan. Kincê serê xo kan û dirîyaye bî. Miyanê herre de mendbî. Serûçimê xo toz de bî. Hesirê ke çiman ra ameyne war, sey awa ke koyan ra herekêna û rêçe verdene bî. Hesirê çimanê ey zî toz xo de ardêne û xo dima rêçe verdayne, miyanê erdîşa Xidî de biyêne top. Ti vana qey aya sûcdare herre biye. Henî bi heybet lepa xo dayne piro kerdêne berz û herre ancî miyanê bêçikanê ey ra rijîyêne erd. Hêrsê xo herra verê xo ra vetêne. Xidî va, berba, hesirî kerdî war. Peynî de, xo ra şî û ca bi ca sereyê xo gina herra ro ke bi bêçikanê xo kinitêne.

WIJDANO KOR

| İsmet BOR |

Baranî destê xwu dayî peyê xwu û bi kêf ame verê Nîsa de vindert. Çîmanê Baranî ra diyar bi ke xeberêka terbende zerrîya ey kerda weş. Kêfweşî roşnê xwu dabi çîmanê ey, sey estareyî bereqîyêne. Nîsa tey vet ke wazeno çiyêk vajo. Nîsa va “Ti laj ê! Çi karê to verê kênan de esto? Şo lajan dir kay bike!” Baranî sey şêrî sîneyê xwu cen kerd, bi quretî qirrika xwu viraşte û va “Xaltîka Fodile ewro ma dawet kerdê. Ez û Botan piya badê mektebî ma şînê keyeyê înan.” Nîsa va “Xaltîka Fodile kam a?” Baranî reyna bi quretî qisey kerd va “Xaltîka Fodile, dadîya Evîn a. Ewro rojbîyayîşê Evîne yo. Ma zî dawet kerdê.”

Nîsa xwu zere de hem bî şa hem kewte heyecan ke a zî şiyero şayîya rojbîyayîşê dedkênaya xwu Evîne. La eke najnîya ci Fodile ê dawet nêkerdê... O wext a do embazanê xwu het mehcûb bo. Nîsa pê giştanê xwu yê qijalekan pêşê fîstanê xwu tepîşt, va “Fodile najnîya min a, xaltîka to nîya!” Fekê Baranî şî

peyê goşan, hend ke huya. Va “Eke Fodile najnîya to ya, çi ra şima dawet nêkerdê?” Nîsa enê vateyê Baranî ser o qehirîya la seba ke qehrê ci diyar mebo pê her di destanê xwu verdîya Baranî. Baran gina erd ro. Nîsa rema şî, xwu dima agêra û Baranî ra va “Goşpilas! Fodile xaltîka to nîya, najnîya min a!”

Nîsa enê qalanê Baranî dima zaf bî bêsebir. Tenya çiyêk sereyê aye de bî: gelo çi wext dersa peyîne yena. Hiş û aqilê aye qet derse ser nêşiyêne. Teşwîşeyî û tersî zerrîya aye werdêne. Mebo raşt a, najnî aye rê silayîye meşawo. O wext, a do senî siba biyero mekteb û bi-ewnîyo rîyê Baranî ra. Ters û teşwîşeyî ra rengê aye bibi sey lêmûne. Qirrika ci bibî zuwa, zerrîya ci pîrpitîyêne.

Axirî zîlê dersa peyîne cenit. Nîsa xwura verî ra çenteyê xwu amade kerdbi, paltoyê xwu dabi xwu ra. Senî ke vengê zîlî şî ci, sey guleyo ke fekê tîfingî ra vejîyeno wina lezûbez erzîya teber, reyarê

keyeyî girewt. Reyar ra xwu zere de pê dima duayî kerdî: ya Rebî! Ti bikerê ke najnîya mi ez zî dawet kerda. Înşalah! Ya Rebî ti pîl ê! Vengê mi biyero to, ya Rebî!...

Wina hem duayî kerdêne hem lezûbez şiyêne.

Nîsa hema nêresaya keye dûrî ra vengda maya xwu, va “Dayê, dayê! Raşt a, ewro rojbiyayîşê dedkênaya mi Evîne yo?” Kesî cewab nêda. Xwura a keye ra hema zaf dûrî bî, vengê aye nêşibi kesî. La aye dewam kerd, persê xwu newe ra va. Senî ke resa keye, heyecan ra sewlê xwu zî nêvetî, nêrdewane ro vazda şî cor. Paltoyê ci piradeye, çenteyê ci paştî de, sewlê lêminî payan de, wina nişka ra maya xwu ver de sey çiyêkê xey-baneyî peyda biye. Hend ke lez ameybî areq de bibî çalpik. Helkehelka aye bî, nêşkayne cen bigêro. Nîsa senî ke maya xwu dî, reyna dest pê kerd va “Da-da, dayê! Raşt a ewro rojbiyayîşê dedkênaya mi E-e-vîne yo?” Çekuyî deginaye fek ra vejîyayî, bibî lalek. Maya ci va “Kênaya mi! Verî cen bigêr. Bineyke sakîn be. Se biyo? Merdim vano qey vergan dayo to dima! Hêdî qisê bike, ma to fam biker.” Nîsa ena rey hêdîka û bi dîqet qiseyê xwu pê dima rêz kerdî. Dadîya Nîsa xwura cûwa ver embaza xwu ra eşnawitbi Fodile

mehla rê silayî şirawita. Pê Nîsa meqehirîyo va “Kênaya min a delale! Ez to rê kincan erînena, qeş-aşit gêna. Wextê ma çinîk o ma şiyer keyeyê apê to.” Nîsa va “Dayê! Ma siba şî nêbeno? Ewro ez qayil a şiyerî keyeyê apê xwu. Ez şina rojbiyayîşê Evîne.” Dadîya Nîsa va “Rindeka mi! Ti meşêre zî beno. Ez to rê kincanê rindekan, yew zî barby bebek erînena.” Nîsa va “Dayê, ez bebek-mebek nêwazena. Ez kincan zî nêwazena. Pêro embazê mi hê şinê şayîya rojbiyayîşê Evîne. Ez zî şina. Çi ra ti nêverdena!”

Dadîya ci nêzana çî cewab bido. Najnîya Nîsa tim çiyê winayinî kerdî. Ena reya ewilî nêbî. A kerdenanê winayinan rê xam nêbî. Dadîya ci seba ke Nîsa aşî bikero yewna teklîf kerd, va “Ti ewro çî wazena ez sey to kena. Eke ti qayil a, ma şî keyeyê apê to yê bînî. Ti Zerdeştî ra zaf hes kena. Ma şinê keyeyê Zerdeştî, ti û Zerdeşt kaybikerên.” Nîsa va “Daye, ti çî ra fam nêkena? Ewro rojbiyayîşê Evîne yo. Merdim çî rê nêşo rojbiyayîşê dedkênaya xwu? Hem ewro pêro embazê mi şinê uca, kaykenê. Ez zî şina!”

Nîsa rê cewab lazim bî. Dadîya ci mecbûr mende ci rê raşte vajo. Va “Kênaya min a zerîtenike, xwu meqehirne. Najnîya to ma dawet

nêkerdê. Eno rid ra ma nêşkenê şiyer.” Nîsa va “Dayê, ez kewta bextê to, ti najnîya min a Fodile rê telefon bike, ci ra vaje, wa ma zî dawet biker.” Dadîya ci va “Kê-naya mina rindeke. Nêbeno, eyb o. Hem kar û barê najnîya to zaf o. Ma aye aciz meker hîna howl beno.” Nîsa va “Êy o wext apê mi rê telefon bike. Wa o ma dawet biker.”

Nîsa qala xwu qedêna, eno mabên de Zeryame zî mekteb ra ameye. Aye zî maya xwu ra va “Dayê, mi otobuse de Hêlîn, Eda, Havîn, Berçem û Huda dî. Pêro seba rojabiyayîşê Evîne şiyêne keyeyê apê mi. Hêlîne va ‘Ti zî yena keyeyê apê xwu?’ Mi nêzana çi cewab bidî. Mi şerm kerd ez vajî najnî ma dawetê çîyanê winayinan nêkena. Ez biya sûr, gunî vazda rîyê mi, ez bêveng menda.” Dadîya ci va “Zeryama mi, xwura ez û Nîsa zî enê ser o munaqeşe kenê. Kesî ma dawet nêkerdê. Ma xwu-vero nêşkenê şîrê. Nîsa zî fam nêkena. Ez nêzana ma Nîsa senî aşt biker.” Nîsa verard şî Zeryame ra, va “Wakê, ti Homayî kena, apê mi rê telefon bike, wa o ma dawet biker. Yan zî najnîya mi rê telefon bike, belkî aye ma kerdê xwu vîr ra.” Dadî va “Apê şima kar de yo. Nêbeno!” La Nîsa dest ra xelasî çînê bî, fam nêkerdêne. Kerdbi

rike, îlahîm gereka bişiyên. Tewr zaf zî tersayne ke mekteb de qijî pê aye tinaz bikerê.

Nîsa zaf lavey kerd. Zeryame ewnîya ke Nîsa fam nêkena, biye destê Nîsa ro, pêt tepişt, a berde odaya xwu. Zeryame va “Waya mi, ez zana zerrîya to dejena. La enê bizane ke najnî mexsûs ma dawet nêkerdê. Aye çi rey ma dawet nêkerdê. Najnî tim wina kena. Ez zî hema serranê to de biya, rojabîya-yîşê Serdarî baxçe de pîroz kerd. Baxçeyê înan û yê ma têkişte de bi. Najnî pêro qijî dawet kerdî, tenya ez nêkerda. Baxçe pê balonan, qaxitanê bereqneyan xemelnabi. Senî ke ti wina qehrîyena û qayil a şiyerê, ez zî o wext qayil biya şiyerî. Mi dadîya xwu ra va ez şîna. Dayê xebere da baba. Babayî va ‘A dawet meker o zî şiyerê. Baxçeyê apê aye yo. Herhal Zeryam şiyero kes aye baxçe ra nêkeno teber.’ Baba mi ra va ‘Ti şo.’ Ez şîya. La najnî senî ez dîya, berê baxçeyî gi-rewt, nêverda ez şiyere zere. Ez verê berî de vinderta nêvinderta kesî mi rê ber anêkerd. Baba kar ra ame, ez dîya. Mi lingî şanayî erd, mi kerd rike, mi nêwaşt baba mi apey bero keye. Çimê babayî zî bibî pirrî hesirî. Mi fam nêkerd ke najnî çi ra wina kena, çi ra ma ra hes nêkena. Ma se kerdo? Ez nêzana. Ti laveyî bikerê nêkerê, a ma

dawet nêkena. Yew rey, mi sewlê xwu vetî, ez ha şîna keyeyê înan, najnî verdîya mi, ez tehn daya kerda tever û va ‘Willay ti zere nîna!’ Ma se kerdo pê, ez nêzana. Mi o wext vatên belkî ez û Serdar ma danê pêro, eno rid ra nêverdena. La Serdarî û qijanê bînan zî dayne pêro. Hem to û Evîne çî rey nêdayo pêro, şîma yewbînan ra zaf hes kenê. La a reyna zî ti dawet nêkerda. Caverde waka mi. Wa wina sey najnîya ma bo. Ti xwu meqehirne. Ez to bena verê Zerdestî ti û o kaybikerên.” Badê enê qiseyan Nîsa perîşan biye; lewê ci recifiyayî, hesirî kewtî çîman. Sereyê xwu eşt bêteyê destanê xwu yê qijkekan û wina sey yew putî vînderte. Xêlîyek wext viyart, Nîsa sereyê xwu kerd berz, ewnîya waka xwu ra. Sey varanî hesirî çîmanê aye ra ameyî war.

Eno mabên de pîyê înan zî ame. Dî ke Nîsa perîşan a, va “Se biyo şîma? Çî ra şîma sey êtîman destê xwu kerdê pistinê xwu û bermenê?” Zeryame mesela sere ra kerd la wa. Babî dest kerd sereyê înan ro, kerdî verara xwu, lewî nayî pa, va “Mi hetanî ewro tim najnîya şîma rê duayî kerdên û vatên ya Rebî, ti fam bidê ena cînîyeke. Ti aye cehalet ra bixelisnê, vera dost û dişmenan de aye şer-

mezar nêkerê. Ti fam bidê ke bizano enê çiyê winayinî eyb ê. La ez vînena Homa duayanê mi qebûl nêkeno. Mi hema çî rey zewtî nêdayê, ena rey ez vajî Homa zewtanê mi qebûl bikero.” Ê destê xwu hetê asmînî ya kerdî berz, va “Cînîyek! Oy cînîyekê! Zerrîa to şayî nêvîno.”

Zeryame destê xwu na fekê pîyê xwu ser, nêverda dewam bikero. Recef kewt leşa Zeryame, pîyê xwu ra va “Bawo caverde! Vanê alîmêk vato ‘Zerrîya qijan qîbleyê însantî ya. Zerrîya qijan meşîknê!’ O merdimmo ke zerrîya qijan dejneno xwura Homayî ra belayê xwu vînenno. Çîmkî qijî riyê erdî de rîyê masûm yê Homayî yê. Ê melaîketê zerrîpank ê. Hewce nîyo ti zewtan bidê, wa belayê xwu Homayî ra bîvîno!”

Zeryame xwu rê fikirîya va, “Diyar bî ke dinyaya qijan û pîlan sey pê nîya. Pîlê ke zerrîya înan bi pîsî û kîne û dek û dolaban dekerde ya, vanê qey zerrîya qijan zî sey înan a. Nêzanê ke qijî pîr û pank, saf û temîz ê. Pîlî nêzanê ke zerrîya qijan sey perperikan a.” Zeryame dua kerde va “Homa wijdanê merdimî kor nêkero! Homa goreyê zerrîya her merdimî bido ci!”

RAYIRAN VENG DAYNE MI

| Deyndar NUŞTOX |

Mi sinifo peyîn yê lîse wendêne. Eynî serre de ez dekewta îmtîhanê unîversîte zî. Wexto ke unîversîteyî tercîh biyêne, ez dewe de miyanê kar û gureyî de, binê tîjî de şixulîyayne. Birayê min ê pîlî mi ver ra tercîhê mi kerdî. Cayê ke tercîh kerdbî ra xebera mi çinê bî.

Rojêk, ez miyanê karî de biya ke telefon ame. Va *“To Unîversîteya Culemêrgî de sekreterîya tibî qezenc kerda.”* Ez zaf şa biya. Keyfan ra fekê mi şî peyê goşanê mi. Labelê tayê wext vîyart, fikiran mezgê mi de sey tîran çalî kendî. Mi ra vatêne *“Hero hero! Temam, to qezenc kerd, ti şinê. Baş o. Eyla ti ê cayê xerîbê nenasî de tikûtenya se kenê? To fekê xwu zîq akerdo, ti huyenê. Eyla ti enê zî fikirîyenê yan nê?”*

Mi xwu rê vatêne *“Eyla ez o şaristano nenas de senî vîyarnena? Temam, şarê ma yo kurd tede cûyeno la reyna zî hembazîye yewna çi ya...”*

Welhasil, aqilê mi de dejê tîran û fikiran, fekê mi de zî keyfweşîye estbî.

A roje, şewa tewr xeyrine ya aşma remezanî, şewa qedrî bî. Şarê ma vano leyletulqedr, yanî şewa qedrî. Ma fitarîya xwu kerde. Ez şiya camî la hema zî aqilê mi de fikrî û fekê mi de zî yew huyayişo şenik.

Ez şiya resaya camî, goşeyêk de ronîsta. Mi dî hembazê mi Qadirî xwu hetê mi ra ant, ame verê mi. Mi fam kerd ke wazeno mi ra çiyêk biperso. La o beynate de melayê ma dest pê kerd waezî dayî. Va *“Ena roje yew roja ke hezar aşman ra xeyrin a. Ê ena roja bimbareke de Quran nazil biyo. Ena roje roja arêdayişê zewadeyê axîretî û pakkerdişê zerrî ya, ena roje roja waştîşê efû ya...”*

Qadirî xwu bineyna da nizdîyê mi û va *“Bira, unîversîteya ke mi tercîh kerdbî eyro bellî biye. Mi Unîversîteya Culemêrgî qezenc kerda, Fakulteya Îlahîyatî.”* Ez sey yew gedeyî şa biya. Mi va *“Bira, mi zî Unîversîteya Culemêrgî qezenc kerda.”* Ez û Qadir ma sey lema lafoke lefêyayî yewbînî, ma zaf şa biyî.

Dadîya Qadirî keynaya Ap Evdelayî ya. Babîyê Ap Evdelayî û babîyê pîrikê ma birayê yewbînî yê. Nameyê babîyê Ap Evdelayî Hecî Ezîz o. Birayê pîrikê ma Reşîd o. Reşîd wextê herbê Orisî de şîno herb la apey nîno. Feqet xwu ra pey kalikê ma Fetehî û babîyê dezayanê ma Mehmedî verdeno. Welhasil, hem maya Qadirî merdima ma ya, hem zî Qadir verîna hembazê min o.

Mabeyn ra biney wext vîyart. Gereka ma semedê qeydê unîversîte bişiyêne Culemêrg. Mi Qadirî rê telefon kerd. Ez persaya ke ma çi wext şêrê qeydê xwu virazê. Xalê Qadirî mela Ehmedî Çelê de melatî kerdêne. Qadirî va *“Ez verî şîna keyeyê xalê xwu. Dima ez şîna qeydê xwu virazena.”* Mi fam kerd ke rayîrî veng danê mi, vanê *“Ey waştîyê ma, de bêre. Ena dûrîya to ma rê êdî bes a. Ma bêrîya to kerda.”*

Ez nêzana çi semed ra yo, la rayîrî mi rê weş ê. Ez sereyê xwu dusnena camê otobuse û dekewena xîyalan miyan. Yew hîso hezîn mi tepişeno. Wexto ke ez yew cayo ke ci ra hes kena ra bivîyarî, her metre de zerrîya mi hezar deyîran û hezar dejan mi rê vana. Ez nêzana çi rê la Homayî yew xûyo eno tewir dayo mi.

Mi babî û dadîyê xwu ra destûr girewt û ez serê sibayî kewta teber. Ez bena raywan. Dadîya mi heta verê berî ameye, ma yewbînan ra xatir waşt. Ez hêdî-hêdî bi linganê giranan dadîya xwu ra kewta dûrî la her game de yew bêkesîye, yew xerîbîye, yew dejî ez tepîştêne. Zîwanê zerrîya mibi biyêne, ecêba her game ra pey apey fetelîyayîş ewnîyayîşê dadîya xwu ra, mi ra vatêne se, ez nêzana. La herhal ka mi ra vajo *“Meşo bêmîrad meşo. Ageyre verara dadîya xwu, ageyre. Bes o. Tî zaf dûrî kewtî.”* Labelê zîwanê zerrîya mi çînê bi û goşê ke zerrî şînawenê zî mi de çînê bî.

Ez şîya resaya Diyarbekir. Mi bilêta Wanî girewte. Çimkî otobusî dîrekt nêşiyêne Culemêrg. Hembazê mi Diyarbekir de estbî. Ma yewbînan dî, ma şîyî verê bedenî, verê Camîya Hezretî Silêmanî. Ma şîyî verê Camî Kebîr û ê cayan ra geysayî...

Bi şan. Ez şîya termînalê otobusan, heta saete yewindes ez vînderta. Wexto ke ez wenişt a otobuse, reyna zerrîya mi xijexij kerd. Seke yew xîçe dekewta zerrîya mi û xijxijiyena. Otubuse binê roşnê lambayan de, miyanê Diyarbekirê rengînî ra sey marî ancîyaye teberê şaristanî. Ê êdî raywanîya ma bi sur'et dewam kerde.

Ez reyna û reyna miyanê xîyalan da la ena rey xîyalî tarî û pilokî. Heskerdişan ez qewênabiya û zereyê mi sey lûlî dax kerdbi. Çike mi rê lûlîbiyayiş lazim bi.

Ez nêzana senî vîyart, senî ma rayîr şiyêne la saete diyê şewe de şoferê ma otobuse sist kerde û cayêk de vindert. Teber de lambayî takewte bî. Bi Tirkî anons kerdêne, vatêne *“Değerli yolcular, Buzlupınar Dinlenme Tesisi’ne hoşgeldiniz!”* Mi fam kerd ke yew tesîsê îstîrehetî yo. Buzlupınar, yanî çimero serdin! Mi nêzana ma hê çayê. Muawînî va *“Gelê raywanan, nîm saete molaya werd û ihtiyacı.”*

Mi persa, înan va tiya beynateyê Diyarbekir û Bidlîsî de yew ca yo. Nizdîyê Bidlîsî de yew tesîsê îstîrehetê raywanan bi. Ez wurişta ke şêrî war la vernîya mi de yew-di tenî estbî. Ê şiyî war. Mi zî linga xwu hewana ke ez şêrî war la mi senî linga xwu este teber, ya Rebî, eno çi serd o! Aşma eylulî de ma Diyarbekir de tişort danê xwu ra. Ez bi yew îşlig a. La tiya hende serd.

Welhasil, heta ma piranêk nan werd, yew çay şimite, serdî ver ez xeneqîyaya. Ma reyna weniştî otobuse, êdî destê xwu bide Wanî.

Uca ra wet hewnê mi ame. Ez xwu ra şiya. Mi çimê xwu akêrdî ke

ma hê kişta Gola Wanî ro şinê. Awa Gola Wanî binê tîjîa serê sibayî de sey yew hewnî, sey xîyalî verê çimê mi de beriqîya. Newe tîjî vejîyaybî û serê Gola Wanî de awa kewîye yew danso narîn girewtbi. Awe pêl dayne û tîjî dayne piro, to vatêne qey ez hezar serrî apey şiya, miyanê yew efsane de, yew şiwaneyî dir ez verê gole de mêşinan çerênena. Çi weş bi ke enê xîyalê weşî ez girewtbiya xwu zere. Ez bibiya Siyabendê zemanê verî, ez weniştbiya yew estore, Xece pey ra miyaneyê mi de pêl girewtbi, ma çargamî şiyêne. Ma ver bi Koyê Sîpanî remayne. Seke dengbêjan veng dayne vatêne *“Xecokê were ez te bibim Çiyayê Sîpanê, kêleka Behra Wanê.”*

Rebîyo, yew hîso çiqas weş bi, çi xîyalêko rengîn, çi dinyayêka bakîre...

O wext ez biya aşiqê Wanî. Ez biya aşiqê Gola Wanî. Çimê aye kewe bî, çimanê aye de sêhrî ez girewtbiya. Aqilê mi sereyê mi ra perrabi. Leg ginabi zîwanê mi ro. Ez biya lalê welatî. Kişta gole ra vîyartîşê ma, hewn û xîyalê mi, rengîn û dansê awa Gola Wanî, aşiqbiyayîşê mi bi Wanî, o wext heme mi rê sey yew sêhrî bî û ez nêzana sêhrkar kam bi ke ez sêhr kerdbiya.

Mi nêdî rayîr senî vîyart la mi hew dî ke ma hê Wan de. Serê sibayî bi. Saete dorê şeşî filan. Demo ke ez otobuse ra ameya war, mi o hewayo serdin reyna hîs kerd. La seba ke êdî tîjî vejîyaybî, hewa biney bibi germin. Eno hewa, wexto ke ez qij biya, ez û babîyê xwu ma şiyêne hetê Erziromî de pîyanzî rotêne, mi o wext zî hîs kerd bi. Nika zî ez Kanîreş de, heta estikanê xwu hîs kena.

Ma otobuse ra ameyî war ke yew vengî va “*Gever, Gever, Gever!*” Mî dî yewnayî zî va “*Culemêrg, Culemêrg, Culemêrg!*”

Mî hema newe enê nameyî şina-witêne. Dima ez mûsaya ke nameyê Geverî bi Tirkî Yûksekoa yo, merkezê mintiqeyê Hekarya ra zî vanê Culemêrg. Seba ke mi nêzana enê nameyê kamcayî yê, mi va “*Gelo Gever kam şaristan, Culemêrg kam şaristan o?*” Badê zî mi va “*Ez şina Hekarya.*” Înan va “*Erebaya Culemêrgî ena ya.*” Mî xwu zere de va “*Ê Hekarya ra vanê Culêmerg.*”

Hîkayeyê min û Culemêrgi uca ra dest pê kerde.

Ez şiya verê şoferî, mi va “*Ez şina Culemêrg.*” Ey va “*Tî wendekar ê?*” Mî va “*Ez wendekar a.*” Ma yewbînan şinasna. Ey zî hem şoferî kerdêne hem zî Culemêrg de

wendekarê unîversîte bi. Zaf hewlîya ey resaye mi. Homa ey ra razî bo.

Destê min û Gola Wanî serdinîya yew eylulî de resaybî pê û eşqê ma Koyî Sîpanî de vilî akerd bî. Yew deme ez bibiya Siyabend. Peyê mi de Xeca rindeke, ma serê paştîya yew estorê ke çargamî şino de bî...

Labelê ena rey ma ver bi Culemêrg şiyêne. Ez kişta şoferê wendekarî de, ge mi ey dir qisey kerdêne, ge zî mi ewnîyayne dorûver ra.

Heta sînorê Culemêrgî koyî hende çinê bî. Yew ca esto, ci ra vanê “*Hîris û hîrê vîrajî*”, uca de dewqa merdimî şina. La peynî de merdim şino reseno serê koyî. Ra-qimê ucayî 2730 metreyî yo. Yew deşta rûtûrepale verê çimê merdimî de bena derg. Yew hîso gelek weş o. Gereka merdim bi xwu enê hîsî bicûyo. Nîno qalkerdiş.

Enê hîris û hîrê vîrajan ra dima tayê cayî estê ke merdim miyanê koyan ra vîyareno. La uca ra pey hetanî sînorê Culemêrgî rayîr raşte yo. Heta ke merdim sînor ra tayê şino zî hema koyî dest pê kenê.

Wexto ke merdim hêdî-hêdî de-kewno mabeynê koyan, destê çepî ser, yew awe laya xwu ro azad bi xumexum vejîyena û merdimî ra vana “*Şima xeyr ameyê koyanê*

bakîran, şîma xeyr ameyê welatê koyan, şîma xeyr ameyê welatê mîr û began.“

Ena awa Zê ya. Ê bi yew go-
venda ke bi vengê koyan xemel-
naye, merdimî linga çepî de
tepîşena. Ti çiqas dekewenê mi-
yanê koyan, koyî zî hende benê
berz, hende benê teze, hende benê
bakîr. Hende benê berz ke serdan
ver darûber zêde pira nêmando. Ê
ez nêzana çi semed ra yo, la ez
koyan ra zaf hes kena. Coka o wext
hema mi şaristanê Culemêrgî nê-
dîbi la mi ey ra hes kerdbi. Mi sey
yew putekê vîndbiyayî ewnîyayne
dorûver ra, koyan ra. Her neqebo
ke ma ci ra vîyartêne, ez zîq men-
dêne, mi ewnîyayne. Ti vanê qey
mi caran koyî nêdîbî, seke ez xerîbê
koyan biya.

Wa bo, wa ez xerîbê koyan bî.
Wa ez xerîbê koyanê azadan bî,
koyê hêybetinî. Kurdî şarê koyan ê.
Koyan de cûyenê. Kam keyna rem-
neno beno koyan. Ma eşqê xwu zî
koyan de cûyenê. Mî va ya, ez Siya-
bend biya û mi Xece remna berde
Koyê Sîpanî. Koyî ma rê keye yê,
koyî ma rê sitar ê. Wexto ke herbî
vejîyayê kurdî ancîyayê koyan.
Koyan de cebhe girewto, koyan de
welat pawito. Leqemê egîdanê ma

Şêrko biyo. Yanî şêrê koyan. Şêx
Seîd koyan ro şîyo. Koyan ser o
rewşe, remayîş, pawitiş û herb bellî
biyo.

Ma şiyî resayî cayêk. Înan va
“*Tiya Pirdo Newe yo. Rayîrê Ge-
verî û Culemêrgî tiya de aqitî-
yeno.*” Uca yew neqebo xorîn bi.
Rayîrê Geverî kişta çepî ser şiyêne.
Ma verûverê awa Zê ro dewam
kerd. Payîz bi. O semed ra awa Zê
tay bî. La reyna zî xumexumê aye
bi. Ma dir ameyne. Xuşexuşê aye
sey yew melodî goşê ma de, hem-
bazîya aye zaf weş bî. Sey yew marî
lef dayne xwu, dans kerdêne, xwu
miyanê ê koyan ra weş nawitêne.
Ma Pirdê Neweyî ra qasê vîst û
panc deqayî şiyî, yewna pird vejîya
—vernîya ma. Enê pirdî de ma hetê
raştî ser şiyî. Hembaza ma awa Zê
êdî hetê çepî ser şîye. Şoferê ma va
“*Ma resayî Culemêrg.*” La heta ke
ma bineyna acor şiyî çiyêk nêa-
seyne. Verê verkan, tayê keyeyî
hetê çepî ser kewtî verê çimî. Ma
çend cor şiyêne, şaristano qijkek û
koyî zî hende vejîyayne vera ma.

Ez êdî zaf rincan biya la ancîna
zî her çî zaf weş bi. Ma mînbuse ra
ameyî war, mi va “*Culemêrg, to rê
bîsmîla...*”

Kanîreş, 27 tebax 2022

BEYTAY KEY

ŞEYX SEÎD EFENDÎ *

Mela Mehmedê NÊRIBÎ

1.

Ez zaza w', zazakî vono / Ellah heme zon ra zono¹
De goştarê, ez se vono / erey û, roc şî awono

Ma beytê zazakî vatî / Ellah efsehê luḡatî
Zaza û kirdê welatî / karker û ehlê xebatî

Ma beytay' xwu ha nusenî / behsê key Şêx² 'Elî kenî
Hîş û goşê xwu wa se nî / ay kesê ki goştarenî

Verî Şêx Mehmûd Efendî / Şêx 'Elîyo Neqşebendî
Şêx Se'îdo hunermendî / 'alim û şêx û efendî

Key şêxon key Şêx 'Elî yû / mi secarey'³ yini dîyû
Şêx 'Ebdullah Dehlewî yû / Mewlana Xalid ey dîyû

Şêx Mehmûd û Şêx 'Elî yû / Şêx Se'îdo Pehlewî yû
Şêx Selhedîn dima bîyû / Mehmed Se'îd û, peynî yû

'Ena şîre Dîwanê Mela Mehmedê Nêribî [Demirbaş] (1936 – 2017) de, rîpelanê 29-42 de ca gêna û qesîdeya şeşin a. Ma herfanê erebî-kurdî ra transkrîbe kerd. Na qesîde dîwano şenik de bi sernameyê "Beytay Şeyx Se'îd Efendî" rêza yewine de bi yewna versiyon reyna nusîyaya. Derheqê Mela Mehmedê Nêribî û dîwanê eyê dest-nuşteyî de biewnîn: Kovara Şewçila, hûmara 16, Payiz 2018, rr. 16-19. (Bîlal Zilan)

¹Qismê yewine û hewtine yê qesîdeyî band (kaset) de wanîyayî.

²Destnuşte de sey "şeyx" (شَيْخ) nusîyayo la band de sey "şêx" wanîyayo, cora ma zî sey wendişê şairî transkrîbe kerd

³secare: şecare, şecere

Inê şêxê ki ma vatî / yew bi yew nome omartî⁴
Xelîfey' yewbnon⁵ û zat î / ehlê îrşad û xebatî

Cora cêr ma pêrû vatû / xelîfey û îcazat û
Yew bi yewnon ra girewtû / de bizonê ma se vatû

Welatê key Şêx 'Elî yû / Bismil û deşte w' berrî yû
Nesîb çi bû beylû nîyû / qismet û emrê Rebbî yû

Deway şêxî⁶ Çilestûn û / Bismil qezay şêxê min û
Çemê Dîclî bin û bin û / roy welatê ma şîrin û

Ma pêrsî leqebay pîyû / Şêx Se'îd, Mehmûd Feyzî yû
Şêx Mehmûd û Şêx 'Elî yû / leqebay' yini Septî yû

Şêx 'Elîyo Pehlewî yû / Mela Qasim de rî pîyû
Mela Qasim Heyderî yû / Heyder, Hacî Huseynî yû

Huseyn hewna Huseynî yû / Huseyn Seyyîd Haşîmî yû
Ma toy ardî ver bi pîyû / leqebay' key Şêx Elî yû

Ez kalikê verî bono / Seyyîd Haşîm o, ez vono
Çilestûn di nome dono / muderîs û xonedon o

Seferê Beşdadî key û? / ma persî zemonê yeyû
Tarîx hinzar û şeş sey û / hîris û new bîyar sey û⁷

Padîşah Sultan Murad û / sefer kerdû şîyw' Beşdad û
Cêrû omew' Sûk ew' radû / weynû keyfê Sûki⁸ ca dû!

⁴omartiş: hûmaritiş

⁵yewbnon: yewbînan. herfa "n"ya ke bi rengo gewr nusîyaya metn de çin a.

⁶Verê "yini" nusîyayo dima sey "şêxî" serrast bîyo. Band (kaset) de zî sey "şêxî" wanîyayo.

⁷Na beyte, tewr cor ra bi qelema sûre dima îlawe bîya. Band de çin a. Ma tîya de ca da bide. Beyte hete notêk esto: "4.Murad doğumu: 1612, Bağdad seferi: 1639 miladi"

⁸"Sûki" semedê Dîyarbekirî vajîyeno

Sûk ew dormey' Sûki pîrû⁹ / şêx û 'alim, ha çi mîr û
Şî tewaf paşa w' wezîrû¹⁰ / pawey' Seyyîd Haşîm bîrû¹¹

Sultan Sûki di vinertû / Seyyîd Haşîm nome¹² hetû
Paşa hêrs bi fermon vetû / walî w' hukmet ardî xetû

Walî ra va "emrê min û / 'esker bikê Çilestunû¹³
Seyyîd Haşîm û heminû / ser û bin kê deway yinû"

Ba'dî walî emir donû / 'esker kenû gênû şonû
Seyyîd Haşîm dewiconû / pîrû kîştî va "fermon û"

Adir eyştû dew veşayû / seyyîd û şêxî qedyayû
Çend hebî gedey û mayû / remay mon ra feletyayû

Esl û neslay Şêx 'Elî yû / ay gedon ra ba'dî bîyû
Emr û fermonê Rebbî yû / ba'dî bî şarê Palî yû

Emrê Ella yû fermonû / Şêx Çilestun dew ra şonû
Key Şêxî şonî zozonû / key xwu benî Palî monû

Key Şêxî şî Palî monû / 'ilm û şêxey bî beyonû
Îrşad ke¹⁴ ehlê koyonû / Qolhîsar û Erzeromû

Qezay Palî cawo berz û / key Şêx 'Elî keyew xerz û¹⁵
De wa şax û gilon berzû / kafir û zalim bilerzû

Key Şêx 'Elî xonedon î / 'alim û şêxê zemon î
Warisê peyemberon î / serwerê pîrû şêxon î

⁹pîrû: pêro, heme

¹⁰Cêr ra bi qelema sûre "Şî tewaf ke paşa w' pîrû" nusîyayo.

¹¹bîrû: bêro

¹²nome: nêome, nêame

¹³Çilestun: Çilsitun, yew dewa Bismilî bî, nika girêdayeya Stewrî ya. Dewlete no name bedilnayo kerdo "Kirkdirek".

¹⁴ke: kerd

¹⁵kerz: rezo newe

Murad, Palî ver o şonû / Key Şêx 'Elî, key şêxon û
'Alem heme pîrû zonû / hasud 'înad û nezon û

Welat û dîn ma dest şîyû / war vecay¹⁶ Key Şêx 'Elî yû
Vengon kewtû ecnebîyû / nezon ehmaq û delû yû

Dewrê Palî koy xîdar î / Key Şêx 'Elî nomedar î
Ma nêbî teres û barî / ko hukmê şer'etî bîyarî¹⁷

Qubay Palî cawo berz û / Çemê Muradî bilerzû
Wa binalû pêlon berzû¹⁸ / ma rez ronaw' hema xerz û

2.

Herbê Orisî¹⁹ delîl û / îslom ra şe herbo pîl û
Vecyay²⁰ orte qal û qîlû / xaîn û pîs bî wekîlû²¹

Şima tarîx bewnî bes û / kûm herbê cîhanî persû
Hinzar û newsey çares û / îslom ki bê veng û hes û

De ti bewnî dewrê wextî / gure kewt destê bêbextî
'Ezil kerdî paşay textî / tadaw' hukmo zor û zextî

Tarîx şî newsey û newês û / ma nê zonaw' nê ki hîs û
Vetî anayasa pîsû / bê hukmet û bê reîs û

Newsey û vîst û hîri di / zalimon va paştî pêdi
Meclîs û cumretî²² cêdi / ardî meydon wirdi têdi

¹⁵xerz: rezo newe

¹⁶vecay: vecyay, vecîyay, vejîyayî

¹⁷Band de sey "hukmê şer'etî wa bî-yarî" wanîyayo.

¹⁸berzû: bierzo

¹⁹Oris: Ūris, şarê Rûsya

²⁰vecyay: vecîyay, vejîyayî

²²Ewta ra pey hetanî qismê hewtine band de nêwanîyayo.

Ardî pêser xelqî tasa / qanûnê cumretî asa
Kerdî şaxê anayasa / dîn çinîw' dişmeno xas a

Tarîx hinzar û newsey û / vîst û ponc ma ard seyû
Îslom pîrû hayî peyû / red ke emrê îslomeyû

Va "ma şer'et hewa nonî / ca yey di ma qanûn onî
Xelîfe w' sultanî şonî / cumret anî, ma başqon î"

Inê qalî pîs û dal î / pey hesayû ehlê halî
Şêx Se'îd pîrû hevalî / omey pêser kerdî qalî

Şima bewnî qewmê herî / şer'et û dînê ma berî
Ma nişnî seyr bikî de rî / ma warisê pêxember î

Şer'et û dîn rî ma war î / ma karwonê inê rarî
Emrê qanûnê zerarî / goş medê kendîl û darî

Va inê duşmenê dîn î / ferzo ma raşte²³ vecînî
Ma kîştay' şer'etî gênî / şehîd û xazî emîn î

Ha çi dîn û ha welat û / tifaqa ki têdir vatû
Va Muhemmed selawatû / kerdû cîhad û xebatû

3.

Hasilî şêx û hevalî / ehlê heq û ehlê hal î
Ageh²⁴ û ponk û delal î / amûzê²⁵ dînê celal î

Fetwa geyraya hucronû / pîrû welatê kurdonû
Gelê 'alim û şêxonû / fîtne kewtû dînî monû

²³raşte: meydan

²⁴ageh: haya, hayig

²⁵amûz: malim (farskî de)

Şêx Se'îd, pîrû hevalî / de'way heqqî kenî qalî
Şima kerr û şima lal î / de'way' dîn a, ma heval î

Sewtê şêxê ma veng donû / 'alem eşnawenû, zonû
De'way yey dîn û îmon û / sebay ma hemino vonû

Fîtnê vecyaw' inê monî / dişmenê dîn û îmonî
Decalê axir zemonî / de hîşar bê, ma se vonî!

Îslom sebay dînî estû / bey'et û emrê elestû
Qalû bela, ne'em²⁶ estû / heşr û hesab, Ellay destû

Çîqa şey²⁷ dewr û zemonî / heta Îslom weş û gonî
Veray kafirî w' zebonî / de'way yey de'way îmonî

4.²⁸

Hey wax û wax çî zemon û / Şêx Se'îd vendonû vonû
Çîqa 'alim û îslom û²⁹ / wardê de'wa bîya gironû³⁰

Meclîs û hukmetê romî³¹ / cumret û qanûn ko ronî
Zulmê kufirî ma se nonî / hukmê dînî veradonî³²

Qewm û şarê cor û cêrî / xwu mekê teres û cêrî³³
Bixebetî hezey şêrî / heyfê dînê xwu bigêrî

Koy Nêribî berz û rêz î / Deydiban û Pîr 'Ezîzî
Cay Nêribî rast û duzî / deyşt ew qorî, dar û rezî³⁴

²⁶ne'em: belê (erebkî de)

²⁷şey: şeyrî (şîyayîş). Verê "bîy" nusîyayo dima sey alternatîfî bi qelema sûre "şey" nusîyayo.

²⁸Kîşte de "Behsê şeyx û embazon o" nusîyayo.

²⁹îslom: musulmanî, ehlê îslam

³⁰Kîştê beyte de "muhîm" nusîyayo.

³¹rom: tirk

³²Bi xeletî "weradonî" nusîyayo.

³³"cêr" tîya de manaya "war, qij, şenik"î de ameyo xebitnayîş.

³⁴Nê di beytê peyênî tewr cor ra dima bi qelema sûre îlawe bîyê. Verî, nê beytî nusîyayî: "Koy Nêribî berz û rêz î / Deydiban û Pîr 'Ezîzî / 'Erd û rez û deyşt û duzî / 'esker şonû rêzay rêzî"

Xeber geyray eşîrono / şîy Sîwon û Qerbegono
Hafiz Efendîw' Mistono / Botî w' Kavar û 'Ulyono

Çi Zîlon û Reşkotono / Nêrib, Qelbîn û Têrkono
Çewlîk, Dareynî yû Wano / Dîyarbekir û Batmano

Sêrt ew Bedlîs, Erzirom o / mi nêdîw' ez ti ra xom o
Çîqa ehlê xeym û komo / ez nezon o³⁵, mekê lomo

Pali, Xarpêt û Kebon o / Me'den, Erxenî, Pîron o
Gêl û Hênî cay begon o / Lice w' Hezro, Sîlwon o

Şêx Rehîm vecyaw dewono / Şono Nêribê Axono
Nêrib eşîra giron o / Esker yeno³⁶ Hemekono

Hema zaf o cay şêrono / Qusur mewnê ez nêzono
Şerê Kurdon û Romon o / Ellah bido meradono

Tifaq ew şewrê şêxono / yew cem'etê 'alimono
Axa w' pîlê 'eşîrono / beg û mîrê ay zeronû³⁷

Kûm hevalê şêxî bîyû / 'alim û şêx û welî yû
'Ebdulqadirê Nehrî yû / Salih Begê may' Hênî yû

Axtepe qîlê sipên î / Şêx Adem û, Şêxê Hênî
Key Şêx Hesên î, verên î / recber û xadimê dîn î

Topraxê kirdon zozon û / Şêx Feteş şîw' Fatrekonû³⁸
Kewtû تنها w' sulikonû / çew qeder ra çî nêzonû

³⁵Kes şêno "ez nêzon o" zî biwano.

³⁶Bi xeletî "beno" nusîyayo.

³⁷Ay zeron: ayê cayan

³⁸Fatrekon: ?

Şêxê corî w' şêxê Çonî / şêxê cêrî w' Melekonî³⁹

Qamişlok ew şo Batmonî / Cîzre, Teraşî⁴⁰ w' Sasonî

Koy Bedlîsî, Koy Sîpînî / Şêx 'Elî w' Şêx Şemsedînî

Şêxê Kotek⁴¹ ûw birînî / dehkeray' ma de'way dînî

Şêxê Qerejdaşo verî / hem Şêxê Altûn Mexerî⁴²

De goştarê qewmê verî / ehlê xeyretî w' hunerî⁴³

Roy Xijikî donû pêlî / şonû ver bi Dizay' Gêlî

Roco teng bû mîrê⁴⁴ Gêlî / Mîrew Sadiq warê êlî

Dizay' Gêlî pace w' berî / dormey dizi pêxember î

Mîrew Sadiq ser'eskerî / şêxî mektub nuşto de rî

Mîrey' Lice w' ha Pêçar⁴⁵ û / Valêr⁴⁶ ew Dareynî⁴⁷ dar û

'Eskerê Şêxî xîdar û / çindi⁴⁸ zaf bû, indi⁴⁹ kar û

Înê nomey seraserî / ehlê heq û ser'esker î

Rehmet û cennet bû de rî / ma se kî⁵⁰, îşê qederî

5.

Ti seyr biki dunya fanî / tarîx û de'wey dumanî

Bi 'esrî w' weqtê zemanî / 'îbret bigîw' şarî bewnî

³⁹Melekan: Yew dewa Bongilanî (Solaxan) ya. Dewlete no name bedilnayo kerdo "Mutluca".

⁴⁰Teraş: Yew dewa Sasonî ya. Dewlete no name bedilnayo kerdo "Umurlu".

⁴¹Kotekan: Yew dewa Erxenî ya. Dewlete no name bedilnayo kerdo "Yakacık".

⁴²Altunmexer: Dewa Altunakar (Çinar)

⁴³Na beyte di rey pêdima tekrar nusîyaya, dima înan ra yewe pak bîya; cora ma zî yew rey nuşte.

⁴⁴Verê "begê" nusîyayo, dima bi qelama sûre "mîrê" nusîyayo.

⁴⁵Pêçar: Yew dewa Licê ya. Dewlete no name bedilnayo kerdo "Güldiken".

⁴⁶Valêr: Yew dewa Darahênî ya. Dewlete no name bedilnayo kerdo "Çaytepe".

⁴⁷Dareynî: Darahênî, Genc. Qezaya Çewlîgî.

⁴⁸çindi: çend, çende

⁴⁹indi: hende

⁵⁰se kî: se bikî

Roca roc şîw' yewbno⁵¹ ser di / ti mevaci de'wa merdi
Eyrû pey ra ca meverdi / lacon û tornon rî verdi

Doz û de'wey kalikon û / welat û şer'a giron û
'Eyb û 'ar û, ca di monû / Ellah heme çî ra zonû

Ehlê namûs û xebatû / goş medên vati vatû
Karê ma dîn û welat û / goştarê Ellay se vatû⁵²

Nezoney ma kerdî leng î / zulmê şarî qalê veng î
Xortê ma şêr û pileng î / pîrû pawey rocê tengî

Ellay ma⁵³ day naşt û daştû / cerab⁵⁴ ew tercûbe waştû
Pîrû xelq kerdû viraştû / hela kûm qe çewt û raşt û

Hewar dunya roşn û tarî / deşt û koy û pîrû darî
Behr û çem, eyn û virarî / welat û dîn destê şarî

Hewar dunya to ma werdî / to ma pîrû puçî kerdî
Ma bî warê qehr û derdî / dest û lingê ma bî serdî

Tûl û emel ma girewtî / ma bî 'ebdal dima kewtî
Bî extiyar û qor çewtî / wextê mergî w' cili kewtî

Dunya fanî çîqa esta / vacê pîrû yewî desta
Qeyd û kelebçey di besta / înon meki dewrî desta

Însonê ma wa bizono / de'wa derg a, ez nezon o
Pîrû îslom bîw' xizono / doz û de'way xwu nêzono

⁵¹yewbno: yewbînan

⁵²Na beyte ra dima yewna beyte esta, la serê aye xêze bîyo û ser o "vêrî" nusî-yayo. Cora ma tîya de nênuşte.

⁵³Herinda ney de verê "Ellay mexluq...." nusîyayo, dima serrast bîyo.

⁵⁴cerab: ceribnayîş, teşebbus; tecrube; îmtîhan

‘Eyb û, de‘wa mekê serdû / îslomey bîya kul û derdû
Şarî talonê ma berdû / newbeçî⁵⁵ w’ ha berî verdû

De îslomey rî war vecî / gon û leşay to bidecî
Hirs û te‘ma xwu ra vecî / kafiron rî qehr û decî

Înson esparê kelekî / omey ina dunya se kî
Cîhadê îslomî vekî / de‘wa nêbena bi fekî

Dunya wû merg û memat û / her çî benû pey xebatû
Axê ma pîrû felat û / ha çî dîn û, ha çî welat û

Înson cahil û nezon û / îş û karê xwu nêzonû
Ellay çî ez daw’ nêvonû / dunya fanî ko ca monû

Xaliqê ‘alemî vatû / heqê îslomî xebat û
Sebay’ axretî w’ memat û / qay îslomey û felat û

Ma îslomî wardî bewnî / goş medê xeflet û hewnî
Duşmenê pîsî bilewm î⁵⁶ / îslom kerdû xîntê hewnî

Dunya hesas û zûra ya / neqeb û hesar û lay a
Şeytonon domi ronaya / xwu bipawi tehluka ya

Ina dunya se yew dom a / nimita ya, hîle w’ xom a
Behro bêbin û bêqom a / kûm dekû bar û ‘îdom a

Neqebê dunya xîdar î / pîrû çewt î, xaç î, rar î
Acêr û qayme w’ zinar î / duşmenê ma wehş û har î

Emr û rarê ma Qur’an û / Îslom gênû pira şonû
Dunya fanî ko ca monû / înson ehmeq û nezon û

⁵⁵newbeçî: nobedar

⁵⁶bilewm: keso ke lewme (lome) keno

Warê şerefî w' weqarî / Xaliqê Wahîdê Barî
Vatû, îslom pîl û, ma rî / qebl mekê emrê şarî

Înson gurobê 'îbret û / tim geyrenû menfe'etû
Hirs û te'ma wû minet û / belengazey û zîlet û

Însono ehlê xebatî / xwu girewtû vati vatî
Nêbi duşmîşê felatî / nêva ez pîs, timû vatî

Ey însono ehlê keyfî / mebi kem'aqil⁵⁷ û seyffî
'Aqil bigî ti zav heyf î / goş medi şehwet û keyfî

Ey îslom ehlê minetî / ha çi kitab, ha çi sunnetî
Ellay day ma emonetî / heta bîw' rocê axretî

Heyf û ponk û, ino dînû / keso ki Ellay emîn û
Wa cîhad kû⁵⁸, heta şînû⁵⁹ / wa nêvacû ruh şîrîn û

Şafi'ê ma pêxember û / şer'et ma-rî ke rehberû
Kafiro ke⁶⁰ derbederû / ma çi rî rî şey mehşerû

Umîdê ma şefa'et û / pêxemberê ma umet û
Şer'et ma rî emonet û / çi rî rî ma şeyrî hetû

Qasid pêxemberê ma wû / şer'et û dîn şedênawû
Ke temom ma rî verdawû / çew de rî war nêvecîyawû

6.

Şêx Se'îd ehlê şer'etî / qarşî kufr û delaletî
Cahidê dîn û sunetî / va "dişmenî bê minet î"⁶¹

⁵⁷kemaqil: kêmaqil, aqil ra nuxsan

⁵⁸kû: biko

⁵⁹şînû: şêno, eşkeno, şikîno.

⁶⁰ke: kerd

⁶¹Kîştî na beyte de "muhîm" nusîyayo.

Va “dîn kewtû destê şarî / ma war vecî ‘eyb û, ma rî
Mebê tenbel û bêkarî / ma mes’ul û gunekar î”

Ellay ma day seba dînî / ma gerek dîn bişedênî
Nêkî hakim hukmê dînî / wellay ma nêxelesînî

Welatê kirdon zozon û / cay şêxon û ‘alimon û
Duşme⁶² omew’ kewtû monû / dîn û mal kerdî talonû

Şew ha şîya bîyû rocû / hewn ra wardê ma rê sûc û
Ha çî zaza wû kurmonc û / bixebetî şew ew rocû

‘Erd û asmên qat bi qat î / ma însôn û mexluqat î
Tat û lat û, ha çî zat î / pîrû qay dîn û xebatî⁶³

Be’dê dunya w’ her çî pîrû / ebedî w’ axret ko bîrû
Hesab û zeber û zîr û / hezey dunya nîw’⁶⁴ ki vîrû

Şêx Se’îd, pîrû hevalî / ‘alim û şêxê-delalî
De’way yini şer’et bîyarî⁶⁵ / batil î fikrê Kemalî

Şêx û enbazî xwu, zat î / vêtî şîy ma pîrû vatî
Kerdû cîhad û xebatî / şoreşê dîn û welatî

Cîhad kerdû sebay dînî / Şêx Se’îdî daw’ verinî
‘Elî Riza w’ Şêx Mehdînî / Şêx Tahir, Şêx Selhedînî⁶⁶

‘Elî Riza, şêxê ‘îlmî / zav ‘alim û warê hîlmî
Duşmenê zalimî w’ zulmî / dest û lingê ma bî kilmî

⁶²duşme: duşmen

⁶³Kîşte na beyte de “muhîm”
nusîyayo.

⁶⁴nîw’: nîyo

⁶⁵Wezn xeripîyayo, yew hece vêşî yo.

⁶⁶Kîştê na beyte de “muhîm”
nusîyayo.

Topraê kirdon bi dar û / çi Xunus û Qolhîsar û
Palû, Xarpêt hey hewar û / Serd ew Pîron ko xidar û

Ferzê îslomey cîhad û / veray kufîrî vindû wardû
Kendîlê ma çîqa dar dû⁶⁷ / talon û hicret û, bar dû⁶⁸

Meydonê dunya dewron û / dewrê ma axir zemon û
Şêx Se'îd dîn ma ra vonû / rehberê şer'a giron û⁶⁹

Qezay Xarpêtî Me'den û / Dîyarbekir dor beden û
Berê Koy qayme abenû / zalim ha fermo⁷⁰ onenû⁷¹

Gelê îslomî fermon û / fermonê şêxo gironû
Veşû key zalimonû / vonî qanûn û 'îdom û,

Ellah qehr kû⁷² zalimonû / vetû fermonê şêxonû
Kerdî qeyd û kelepçonû / îslomey bî perîşonû

Îstîqlal nomew' xom û / hukmet-ko qay ma rî ronû
Ino qanûnê romon û / îslomey sûc û 'îdom û

Bedenê Sûki çer berî / heme çer asinî verî
Duşmenî zalimê her î / şêxê ma kerdî pey berî

Bedenê Sûki heraw û / 'urfî îdare ronawû
Ceza reîsî risya yû / peybi qanûn hukum dawû

Bînê 'edlî fîsqaya wû / şêxî berdî mehkemawû
Dîwanê 'urfî ronawû / fermonê îslomî dawû

⁶⁷dar dû: dari/dare de yo

⁶⁸bar dû: bari/bare de yo

⁶⁹Kîştâ beyte de "muhîm" nusîyayo.

⁷⁰fermo: fermon, ferman

⁷¹onenû: wonenû, waneno

⁷²kû: bikû, biko.

Sûki⁷³ paytextê kurdon û / berê koy ver bi koyon û
Zalim tede yenû şonû / daraşacî tede ronû⁷⁴

Zalimon nuştû fermonû / fermonê şêxon û begon û
Tôy sirgum⁷⁵ û, toy îdom û / toy bî mehkumê koyonû

Îdom irsê sehabon û / hîcretê pêxemberon û
Herb û cîhad û talon û / kar û halê îslomon û

Îş û karê dunya war di / kendîlê îdomî dar di
Şêx û hevalî ha kar di / zulm û zalimî xesar di

Warê îmonê temomî / nêtersenî, şima xom î
Xaye îmon û îslom î / çî kendîl û çî îdom î

Mergê şehîdow⁷⁶ rehet û / mergê yini se sihet û
De'wa heqq û 'edalet û / ma heta şeyrî axretû

Rebbê 'alemî xaliq û / dînê ma îslom û heq û
Zalim û kafir niheq û / kendîlê ma eyştû⁷⁸ leqû

Hey hewar û hey hewar û / wellay ma rî 'eyb û ar û
Kendîlê şêxon bi dar û / îslomey biya ustûxarû⁷⁹

Ma ko bimrî, ma ha şonî / de'wey dînî ko ca monî
Ha çî şer'et û Qur'anî / be'dê mergî ma se vonî

Salih Beg û şêxî pîrû⁸⁰ / vonî îdom ko bîw' vîrû⁸¹
Zalim wa rind bikû sîrû⁸² / rocê heşrî kûm wezîr û

⁷³Sûki: Dîyarbekir, Amîd

⁷⁴Kîştâ beyte de "muhîm" nusîyayo

⁷⁵sirgum: surgun

⁷⁶şehîdow: şehîdon, şehîdan

⁷⁷niheq: neheq

⁷⁸eyştû: eşto

⁷⁹ustû xar: stûxwar, milçewt

⁸⁰pîrû: pêro, heme

⁸¹vîrû: vêro, vîyaro

⁸²bikû sîrû: seyr biko

Emrê mehkema w' reîsî / kendîl û di darê pîsî
Nîw' heps û çer hebî dîs⁸³ î / Ellah warê cinî w' însî

Dare w' kendîl bêminet î / xaye heq û edalet î
De'way' ma rocê axretî / ewraqî ha Ellay hetî

Cahîl, ehmaq û nezon û / dar ew kendîl anû ronû
Vonû qay ko mi rî monû / rocê heşrî yo se vonû

Sebay di daron û leqî / bê qîmetî w' bîlaheq î
Ters û perway ma bi heqî / qay Ellay rî w' muheqeçî⁸⁴

Zalimo pîs wa bizonû / çî îdom û çî fermon û
Ma rî kay gurî gedon û / rezay Ellay ma rî monû

Gon û ruh destê Ella yû / dunya îmtîhonê ma yû
Zalimo pîs xapeyayû / vonû qay pîlê dunya yû

Çîy nêbenû, mehşer estû / yi⁸⁵ ko yaxe bidî destû
Duşmeney qerez û qesd û / her çî yew rocê yey estû

Cenet weş û, weş mekon û / cay rindon û şehîdon û
Şêx Se'îd îfade donû / gunek halê zalimon û

Zalimon zav zulm kerdû / Şêx Se'îd orte ra berdû
La qey îslom⁸⁶ pîrû merdû? / ax û ûf û kul û derd û

Îslom nezon û bîlac û / wa xocay ra persû vacû
Qey îslomey yew nimac û / zekat û roce wû hac û?

Ma îslomê halê wextî / pîrû yewnon di bêbext î
Roc ew nimaco ponc wextî / vonî qaybê warê textî

⁸³dîs: dês

⁸⁴Kîşta beyte de "muhîm" nusîyayo.

⁸⁵yi: yê, ê (onlar)

⁸⁶îslom: musulmanî, ehlê îslam

7.⁸⁷

Zimiston û, vewra serdû / îslomon di fikir merdû
Ma dîne xwu bêwar⁸⁸ kerdû / zor a Ellah ma rî verdû

Zonaye w' 'alimî estî / emr û fermon zulmî destî
Hergûyew yew çî ra bestî / doz û de'wey ma bî sistî

Îş û karê dînî zaf î / hezey varon û xûnav î⁸⁹
Mebê tenbel û bêbavî / wa îslomî bibî zavî

Dunya însan kerdû şaşû / hirs û te'ma wû me'aş û
Binê yey asî yû kaş û / bîw' xafil û vonû "baş û"

Vêrtû şîyw' weqt û zemonû / doz û de'wey ra nezon û
Zav 'eşîr û xanedon û / xwu kerdû lal û bêzonû

Ey 'alim û şêxê wextî / kûy'⁹⁰ xelîfe w' paşay textî
Dîn kewtû destê bêbextî / kûy xebatay şima w' wextî

'Alim û şêxê tenbelî / dîne ma şîyw'⁹¹, ma bî delî
Pey fekî ma pîrû welî / sûc mekê sûcê ezêlî

Goya ma 'eskerê dînî / ma omey dîn bişedînî
Ma dîn eyştû va zengînî / ma dest ta şîyw' hukmê dînî

Heyatê dunya hesas û / kitab û sunet esas û
Ha çî îcma' û qiyas û / dima şo wa to rî basû⁹²

Hîley' dunyayî qiyas û / çîyw' ki⁹³ tede to rî basû
'Emelo salihî xas û / qelbo safî yû îxlas û

⁸⁷Kinarê rîpelî de "Şêx Selhedîn"
nusîyayo, yanî derheqê ey de yo.

⁸⁸Bi xeletî "bêwer" nusîyayo.

⁸⁹Xûnav: awî, şebnem; çilka varanî

⁹⁰kuy?: ku?, ku yo?, kura?

⁹¹şîyw': şîyo

⁹²basû: biaso

⁹³çîyw' ki: çîyo ke

Key Şêx 'Elî key merad î / şêx û 'alim tede wardî⁹⁴
Selhedîn⁹⁵ şêxê îrşadî / îl û qewm ma pîrû kardî

Şêx Selhedîn wextê ma di / şêxo kamil ha dinya di
Îrşad kenû heme ca di / Mehmed Se'îd⁹⁶ ha hucra di

Şêx Selhedîn tewbe donû / Xunus hetta Erzeromû
Sîwon û Qerebegon û / Sûk⁹⁷ ew Xarpêt, Palî monû

Şêx Selhedîn vecyaw' monî / şêxê îrşad û zemonî
Mebê tenbel û nezonî / de hîşyar bê ma bizonî

Şêxî vatû ma însôn î / dehkeray' ma pîrû zonî
Emr û fermonê îslomî / veray kufrî bibî gonî

Bextê mergî w' dunya yew î / muhleton nêdonî çewî
Gûm ew vîstî de rî qewî / nêvonî heyf û bedew î

Şêxê ma wo Şêx Selhedî / wetenê şêxî serhed î
Pali, qube yû merqedî / şêx şîyw' meskeno ebedî

Şêx Selhedîno rehberî / ma du'a wazenî de rî
Ya Reb ti şêxê ma berî / cennet û hewzay' kewserî

Wefat kerdû Şêx Efendî / murîdî bêwarî mendî
Welat û 'eşîr û bendî / vacê "heyî" û Ellay vendî⁹⁸

Şêx Selhedîn şîyw' rehmetû / Mehmed Se'îd ha ma hetû
Donû tewbe w' terîqetû / ruh û qelbê ma rehet û

Mehmed Se'îd şêxê ma yû / cebagay⁹⁹ ma hewa nayû
Ma murîd î, tewbe dayû / heme çî destê Ella yû

⁹⁴Ewta ra pey band de wanîyayo.

Selaheddîn Efendî yo.

⁹⁵Şêx Selaheddîn (1910-1978), lajê
Şêx Seîd Efendî yo.

⁹⁷Sûki: Dîyarbekir

⁹⁸vendî: vendê, veng bidê

⁹⁶Mehmed Seîd (1940-2010), lajê Şêx

⁹⁹cebagi: ?

Mehmed Se'îd şêxo ponk û / 'îlm û îrşad ko ma mon kû
Kul û derd duşmenî gon kû / cay yini weyron¹⁰⁰ û xon kû

Kird û zazay' cor û cêrî / roco teng qey nînû vîrî
'Alim û şêx û 'eşîrî / luy omey' meskenê şêrî

Mehmed Se'îd şêx û, zonû / Rebbî şên kû wecaxonû
Îrşad bikû bîyw' ma monû / Ellah bidû meradonû

Cay Sîwonî nimz û qîl î / lay ew eynî, çemî w' gîl î¹⁰¹
Key Şêx 'Elî keye w' pîl î / îrşad û welat û îl î

Roy Akragî¹⁰² pêlî donû / corê yey Qîlê Qencon û
Koyo berz û Melekonû / şêx bîyw' ma rî helqa ronû

Koy Nêribî, Koy Pîr 'Ezî / Qerbegon caw' nimz û berzî
Cite w' çem û 'erd¹⁰ û rez î / zikr û cezbe 'w ma bilerzî

Qerbegon û, cay mîron û / beg û 'eşîra giron û
Dewê yey nîzdî yebnon¹⁰³ û / şêx ha tede yenû şonû

Sîwon, Qerbegon hera wû / yew nî'met û, Ellay dawû
Şêx Selhedînî dima wû / Mehmed Se'îd şêxê ma wû

Çi Sîwon û Qerbegon û / şarê yey wa weş bizonû
Naz û nî'met Ellah donû / şêxî omey yini monû

Ey şarê maw' kirdê serî¹⁰⁴ / halê ma wû inka w' verî
Dînê xwu ma bî bonderî / şêxê ma warê hunerî

Hîmmetê şêxon xidar û / raro musteqîm û, rar û
Kûm Ellay vendû, bibarû / rehmay Ellay de rî varû

¹⁰⁰weyron: wêran, xerabe

¹⁰¹gîl: gelî, geliye, newale

¹⁰²Akragî: tr. "Yolgüden". Yew dewa

Xorxolî (Yayladere) ya.

¹⁰³yebnon: yewnon, yewbînan

¹⁰⁴zazayê vakurî (corî)

Qubay Comî Palî ber î / ma du'a biwazî verî
Rehmay' Ellay varû de rî / şefaetê Pêxemberî¹⁰⁸

8.¹⁰⁹

Kalikê Pêxemberê ma / Îbrahîm û, rehberê ma
Zonê yey kird û verê ma / serdest î tim 'alimê ma

Ha tarîxê dunya estû / wa serbest kî bîyar destû
Heta Rebbî va "elestû" / pîrû têdir tede estû

Tarîxê ma zaf verînî / kirdî tim 'aşiqê dîn î
Ti ra 'alimî vecînî / zalimon ma kerdî vînî

Bewnî tarîxî se vatû / kurd verîn û, esl û zat û
Cesur û ehlê xebat û / mileton ra tim dîn vatû

Kultur ey Kurdon û, verî / îslomey rî ma rehber î
Goş medêni qewmê herî / vonî kurdî bî lengerî

Milet û qewmê zemonî / inka w' verî heta şonî
Pîrû têdir heme zonî / kurd 'esîl û xonedon î

Kirdî yewno rî jêhat î / 'eyb û qusur vati vatî
Şarî ser bîyw' tat û latî / bê hunerî w' bêxebat î

Kirdê ma cahîlî mendî / bî hasûd û bî dubendî
Şarî ra tim va efendî / cora ma tim tepa mendî

Temmet bi'ewnîllahî te'ala mîn yedî'l-heqîrû'l-feqîr¹¹⁰
Beyt: 188¹¹¹

Transkripsîyon: **Bîlal Zîlan**

¹⁰⁸Nê di beytê peyênî, rîpel de tewr cor ra nusîyayî la seba ke band de ewta de wanîyayî, ma zî ewta de ca da bide.

¹⁰⁹No qisim band de çin o.

¹¹⁰Temam bi, bi ardimê Homayî, destê nê aciz û feqîrî ra.

¹¹¹Herçiqas "188 beytî" nusîyayî zî, di beytî tekrar bîyê, yew zî dima esterîyaya, cora 185 beytî mendî.

DERHEQÊ BÊDERA ARÎNÎ DE

| Evdî HESQERA |

Arîn Înan Arslanî kilmfilmê xwu *Bêder* û vîdeoyê peykamera *Youtube* ser o vila kerdî. Keyeyê ey û hetkaranê ci awan bo!

Eno nuşte seba wesifnayaşê *Bêderî* ame nuştiş.

“Xizir to de heval bo, çêberê xêrî to rê yakero, çêberî to ser ra dûr bero...” Destpêk de, sehneya sereşûtişî de keyneke birayê xwu rê winî dua kena. O sehne ra dima keyber dêşî ra -cayê xwu ra- cêbeno, beno barê qehremanê filmî. Mêrdekî -ma- goş nêda serdî û vewre û dere û derxoleyan... deşt û koyan ser de şî.

Keyber, yanî barê ma biyo tarîxê ma, vîrardişê ma...

Xwura ber her ke beno a, felaketan ano ma vîrî...

Ma bi eno baro giran zey kutikanê bêwelatan geyrenê; keyberê ma -beno ke ewro zîwanê ma yo, şelwarê ma yê, serepuşê ma yo- bi şewe û roce ma rincan keno. Kutikê şarî yê qelewî hêrîşa ma kenê

(goşê înan nêbirnaye yê, vîyeyê înan de tewqe esta...)

Dengbêj Ayzerê Remê Bekirî vano *“Ya min û delêl bû dîwarê berfê, bêdera kayê.”* Yanî peynîya peyîne de heskerdişê “ma” û waştîya “ma” zey dêso ke bi vewre ameyo viraştiş, vecîyayişê tijî dir helîyeno. Eşq û heskerdiş biyo zey ciwîno ke ci ra tenya simer mendo.

— Kilmfilm de zî karakter vewre ser o cite keno, genim tov keno la aşkera yo ke peynî de do zîrar bikero.

Kilmfilmê Arîn Înan Arslanê kurmancî de Zazakî esta. Ganî kurmancî çîyanê winasî bikerê...

Arînî ena rey bawerîya ma bi “ma” da ardiş. Wina aseno ke do bibo! Û ganî merdim mizgîne bido şarê ma yo ke înternetî ser o xizmetê zîwanê ma keno -eno kêbero bêban uca de kerdo barê xwu-. Ey eşkenê bi enê kilmfilmê 15 deqayînî bi seyan deyîran û kilaman re klîbanê mahzûnan virazê.

DERHEQÊ ZEMÎRÊ “XWU” DE

| Roşan LEZGÎN |

Termînolojîyê gramerî de çekuyê ke muwaqeten cayê nameyan û çîyan gênê, yan zî herinda nameyan û çîyan de yenê şixulnayiş ra vanê **zemîr**. Îlmê gramerî de grûba zemîran zî xwu miyan de tesnîf bena. Mesela, zemîrê kesî estê, zemîrê îşaretî estê, zemîrê persî estê...

Seba ke çekuya “zemîr”î Erebi ya, kurmancanê ma çekuyê sey “cîhnav, cînav, cînavk, bernav, pronav” şixulnayê. Gelo ma zî eşkenê vajê “caname” yan ma dewam bikerê çekuya zemîrî bişixulnê? Ez vana, zêde ferq nêkeno. Zîrê çekuyanê xerîban zîwanê ma rê çînê yo, çimkî zîwanî esas bi sîstemê xwu benê zîwan.

Tiya de, ez wazena bala xwu bidî zemîrê “xwu”yî ser. Tirkî enê zemîrî ra vanê “dönüşlülük zamiri”. Tirkan çekuya “dönüşlülük” çekuya Înglîzî “reflexive” ra tercume kerda. Înglîzî de vanê “reflexive pronoun”, Fransî de vanê “pronom réfléchi”, Erebi de vanê “zemîr en’ekasî”. Farisan Erebi ra tercume kerdo, vato “zemîrê baztabî” yanî seke bi Tirkî vajê “yansımali zamir”.

Eke ma enê zemîrî terîf bikerê, hîna zaf gama ke kerdox û objeyê karî eynî bo, eno zemîr yeno şixulnayiş. Nimûne “Ey xwu werd!” Yanî eyê ke kerd (kerdix) û çîyo ke kewt kerdiş ver (obje), her di zî eynî yê. Coka semedê enê zemîrî wesfê “ageyrayişîye” ameyo bikarardiş. Gelo ma zî vajê “zemîrê ageyrayişîye” yan “zemîro ageyrayox”, beno? Nika ez nêzana. Û ez nêwazena, wina pêşin, ma serê masa de yew name bidê enê termî. Gereka ma hîna zaf zîwanê xwu ser o bişixulîyê, fonksîyonê enê zemîrî tam zelal bikerê, belkî o wext yew nameyo minasib bi xwu vejîyo.

Ez enê zî vajî, esasê xwu de çekuya “xwu” tenya zemîr nîya, yew çekuya fonksîyonel a, çimkî sewbîna zî fonksîyonê xwu estê. Gereka ma destûrê zîwanê xwu de ena çeku başbaş terîf bikerê. La nika ez tenya wazena bala xwu bidî hawayê nuştîşê aye ser. Çimkî derheqê formê nuştîşê ena çeku de tayê problemê ma estê!

Ena çeku, temamê zîwananê îranî de esta û eynî kok ra yena. Mesela,

Ferhengê Ziwananê Îranî ke Dr. Mohamed Hesendostî amade kerd de, ke ferhengo tewr baş yê ziwananê îranî yo, ena çeku sey “xvad, xvat, hvata, xvaêtu, xvd, xwad, xwty, xwat...” vîyarena.

Tiya de, çiyô muhîm ke bala merdimî şîna ser eno yo, vengê ‘X’eyê ena çeku yew vengo xisûsî yo. Eke bi alfabeya Erebî binusîyo, bi di herfan yanî bi ‘خ’ û ‘و’ têdir sey ‘خو’ nusîyena la telafuz de tenya vengê ‘X’eyî yeno wendiş, yew ‘X’eyo ke telafuz de her di lewî bineyke gilover aver diyenê. Labelê vengo diyin yê eno çeku, yew ziwan de zî ziwananê ciyayan de zî bedelîyeno, sey -e, -i, -o, -u yeno vatiş. Ena çeku de vengê ‘X’eyî vernîya qirike ra vejîyeno, hema ke fek ra nêameyo teber, her di lewî piya halo gilover û aver diyaye de çeku tamam bena. Bi eno qeyde, yew vengê ‘X’eyî o xisûsî vejîyeno. Yanî, sey vengê ‘X’eyê ‘xal’î yan vengê ‘X’eyê ‘xone’yî nîyo. Coka nuştîş bi alfabeya Erebî de vengê ‘خ’ tim bi herfa ‘و’ nusîyayo. Farisî de enê ‘و’ ra vanê “vavî me’dûle”. Yanî ‘و’ ke yeno nuştîş la nîno wendiş, fonksîyonê enê ‘و’ tenya o yo ke vengê ‘خ’yî bedelneno, keno gilover.

Edebîyatê Kirdî de eno zemîr senî nusîyayo?

Metnê tewr verîn ke hetê Peter Lerchî ra bi yew alfabeya xisûsî nusîyayê de, eno zemîr sey “xoe” transkrîbe biyo. La ez bawer kena, eslê xwu de “xwue” yo, yanî miheqeq vengê ‘X’eyî de ‘W’ zî esto. Çimkî şarê ma yê mintîqeyê Sîwanî û Hêneyî nika zî vengê ‘X’eyê enê zemîrî sey ‘xw’ telafuz kenê. Yanî seke mi cor de va, telafuzê ‘X’eyî de her di lewî bineyke gilover aver diyenê, çeku bi o qeyde tamam bena. Yanî mexrecê enê vengê ‘X’eyî vernîya qirike ra, corê peynîya fekî yo. Labelê eynî wext de her di lewî piya wina gilover aver diyenê û vengê ‘w’eyî zî îlawe beno; veng sey ‘X’eyî dest pê keno dima xwu tadano ‘w’eyî ser. Peynî de zî, fek yan zî ziwananê ciyayan de vengê -e, -i, -o, -u dusyenê pa û çeku tamam bena.

Labelê eke vengê ‘X’eyî bibedelîyo bibo ‘H’e, o wext mimkun o ke îhtîyac bi vengê ‘w’eyî çînê bo. Mesela, derûdorê Mamekîye de, eno zemîr de vengê ‘X’eyî vurîyayo biyo ‘H’e, coka vanê “ho/hu”. Yanî, seba ke mexrecê vengê domînantî bedelîyayo, êdî hereketê lewan zî bedelîyeno. Eno vurîyayîş tenya tayê cayanê Dêrsimî de esto, sewbîna pêro mintîqeyanê ke tede Zazakî qisey bena de eno zemîr bi vengê ‘X’eyî yeno vatiş.

Kitabê ma yo tewr verîn *Mewlidê Kirdî* (1899) de zemîrê “xwu” 22 rey vîyareno û pêro zî bi eynî hawa nusîyayê. Seke aseno, ‘خو’ yî ser o yew

hereke esto, teqrîben vengê 'u' yan zî 'o'yî virazeno. Labelê ma zanê ke fekê Hezanî de sey "xwu" telafuz beno, yanî hereke vengê 'u'yî virazeno.

Vano "Rebbî halê ma bi **xwu** to ra 'eyan, / Lazimey hendî çiya vaco zuwan." Mela Mehemedê Hezanî zî sey Ehmedê Xasî kitabê xwu *Eqî-deyê Îmanî* de "xwu" nuştö.

Mewlidê Usman Efedîyê Babijî de sey "xwu" nusîyayo la înanê ke transkrîbe kerdo, binê tesîrê sewbîna faktoran de sey "xo" nuştö.

Mewlud (1903) de wina vîyareno "*Bîbo 'efû gunayê ma vêrdo / Gu-nehkarey ki 'emrê **xwu** di kerdo.*"

Mela Cimayê Babijî bi alfabeya Latînî sey "xu" nuştö. La telafuzê ey de, akerde aseno ke vengê 'X'eyî de 'w' zî esto. Vano "*Pêxemberî zî sifte, teblîx kerdê mîyanî / Merdimandê **xu** rê ey, o çax wendê Quranî.*"¹ Feyza Adabeyî zî Sêwreke ra ya, aye sey "*Oxil, ez a şîna kê keynerda **xû***" nuştö.²

Malmîsanijî kovara *Tîrêj* de sey "xwî" nuştö. La kovara Hêvî de hem sey "xwî" hem sey "xo" nuştö:

* Usman Efendî (7-1932) : 'Usman Efendî Siwerekî o. Muftiyê Siwerekî bi. Mewlidê xwino Dimilkî (Zazakî) 1903 di nuşt. No Mewlid, 1906 di nîşt Diyerbekir ki çap bîbo. Labrê samedo ki Diyerbekir di nêşînowo biwanê, çap nêbiyo.

Mesrûtiyet (1908) ra pay Qeymeqamê Puturge (yew qezay Melatya) Faîz Beg Bedirxanî, no Mewlid xo dir berd Estembul ki wîca çap kero. Çîfayde ki Estembul di zî kesî nêşînowo yê biwano û çap nêbiyo.

'Usman Efendî 1932 di Siwerekî di şî rehmet. Mewlide Usman Efendî, 1933 di Celadet Alî Bedirxanî Şam di bi herfanê erebkî çap kerd. (B'ewnî : Hêvî, Paris, no. 2 (Gulan 1984), r. : 77-85).

Hûmaranê verînan yê kovara Vateyî de zî sey "xwî" nusîyayo.

Şêx Evdirehîmî Hawar de sey "*Lwî zanay dew di çoyek çînyo, vengî **xu** neykerd, şî*" nuştö. La ez ancî vana, eslê xwu de tiya de vengê 'X'eyî sey 'xw'eyî yo, feqet o wext zî dima zî zafê nuştöxanê ma tam ferq nêkerdo ke 'X'eyê enê zemîrî eslê xwu de sey 'xw'eyî yo, seba ke vengo domînant 'X'e yo, coka tenya 'X' nuştö.

Şêx Selahedînî Beyatname de sey "*Anci bizanayîşu vatişhu şehadet dana*" nuştö la bewlî yo ke alfabeya Latînî ya Kurdî ra xeberdar nîyo coka herinda 'X'e de 'H'e nuştö. Tiya de ma rê vengo peyîn muhîm o.

Mela Mehmed Elîyê Hunî sey "*Şîma mewlîd yi gueştari, dinya k' esta hezey warî / Homay xwî rî bikîn zarî, biwan mewlîd peyxemberî*" nuştö.³

¹Mela Cimayo Babij, *Sîyerê Nebî*, Nûbihar, Îstanbul, 2009, r. 16

²Feyza Adabeyî, *Estanekanê Sêwregî ra*, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2005, r. 7

³Mela Mehmed Elîyê Hunî, *Mewlid*, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2004, r. 34

Muhemedê Şêx Ensarî sey “Nizdî yo di ma ra hina zav bira / Ki sey rûhdê ma ti bizani **xu ra**” nušto.⁴ Bîlal Zilanî eno metin bi yew telebeyê eyê heştayserreyî ke dewa înan Şêxmalan ra yo dayo wendiş, ey eno zemîr sey “**xu/xû/xwu**” wendo. Mi gore, sey “**xwu**” wendo, çimkî şarê ê mintîqeyî enê zemîrî de vengê “**xw**” vejenê.

Mela Kamilê Puexî sey “Pey Allay Mewlid Nebi **xwi r’** wuneno / Allah wahar canun u camidun o” nušto.⁵

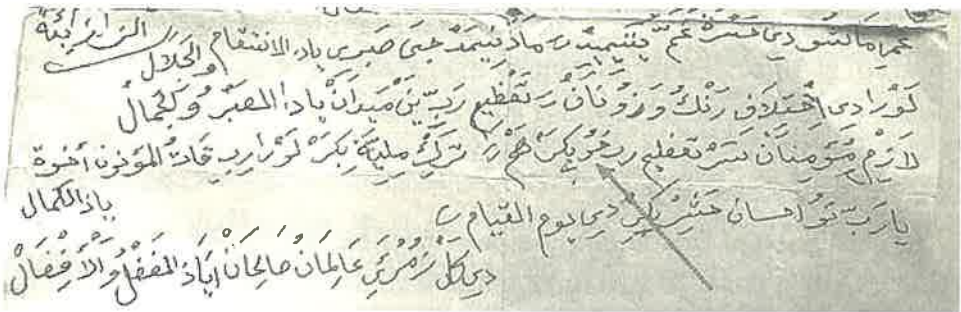
Mela Mehemedê Muradan sey “Ti z’ weled’ **xwi r’** bik wesîyyet, nîz û” nušto.⁶

Mela Mehemedê Kavarî sey “Eserî to nê eno mewlûd o, ma zanî Xasî / Xizmetî to qeybê însanan bi çi qelbî qasî / Xeyrê ziwanê **xwu** ma key hişyar û çavnasî / Tirkî yû Erebi yû Kurmancî yû hem Farisî” nušto.⁷

Mela Îhsan Hezarşahî (1929 -) mulemmaya **xwu** de eno zemîr wina şî-xulnayo: “Lazim o mumînan ser o te’zîmê Rebê **xwu** biker hem / Terkê mi-lîyet biker lewra Rebî vato ‘El-muimînîne îxwetun’ ya zel-Kema!”

Mela Azîz Bekî sey “Çêrx alem pê nomê tu pîl ho vêrê felekûn **xwu d** / Howr û hewa pê tu şîn yên hanzar hemd û sena tu rî” nušto.⁸

Suphî Aydinî sey “Sinîg şima zon, her merdim hêvêr daykê **xwi ra**, way û birayon **xwi ra**, zon **xwi ra**, der û cîronon **xwi ra** û cuya pê zî dunya alêm ra hes ken” nušto.⁹

⁴Bîlal Zilan, *Di Kitabê Muhemedê Şêx Ensarî*, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2017, r. 139

⁵Vate-19, r. 76

⁶Vate-21, r. 21

⁷Mewlidê Kavarî, çapo amator

⁸Mela Azîz Bekî, *Dîwon Çebaxçurî*, r. 21

⁹Suphî Aydin, *Henarek*, r. 5

Mihanî Licokicî sey “*Tiya bî û çinê bî, babîke û hîrê hebî lacê xo (xu) bî*” nuşto.¹⁰ Labelê seke aseno, midaxele biyo, formê nuştîşê Mihanî miyanê parantezî de diyayo!

Îshan Esparî serra 1995 de sey “*Dewrêş xwi ra pey Zîni ra ewniya, Zîni yê dim a ver pê ginaynî*” nuşto¹¹ la dima sey “*Dewrêş xo ra pey Zîni ra ewniya, Zîni yê dim a ver pê ginaynî*” metnê xwu bedilnayo.¹² Yanî, badê ke qirar diyayo û formê ‘xo’yî sey standard qebûl biyo, metno newe de zî midaxele biyo, ameyo bedelnayiş.

Seyîdxan Kurijî sey “*Arwûnçî têna kiştê yew dewi di aryê xwi di mûnenû*” nuşto.¹³

Mi bi xwu zî verê cû sey “**xu**” nuşto: “*Xura Çemê Hemeke û Çemê Rîzî qederêk acêr risenê pê û benê Çemê Sarûme*.”¹⁴ Dewijê ma sey “xwu” telafuz kenê.

Nika ez zana ke mi çî ra o wext sey “xwu” nênuşto. Çimkî o wext ez xerîmê nuştîşî biya, xebera mi eno xisûsiyetê vengê ‘X’eyî ra çinê biye ke ‘w’ zî tedir nusîyeno û telafuzê ‘X’eyî bedelneno. Yanî mi vatêne qey yew hece de di herfê bêvengî piya nênusîyenê. Ez vana, înanê ke destpêk de sey “xu, xû, xo, hu, ho” nuşto, heme wina sey mi enê xisûsiyetî ra bêxeber biyê û înan zî vato qey yew hece de di herfê bêvengî piya nênusîyenê. Dayika teşqeleyê nuştîşê enê zemîrî eno yo.

Netîce

Eger ma enê zemîrî sey “xo” binusnê se beno? Ez vana nuştîş asan o, la fonetîkê zîwanê ma xeripîyeno! Coka netîceyê tecrube û zanayîşê ma yê ewroyî de ez vana formê “xwu” raşt o. Yanî, eynî sey wawê me’dûle yê Farisî, herfa ‘w’ yena nuştîş la nîna wendiş, tenya telafuzê ‘X’eyî bedilnena. Beno ke tayê vajê vengo peyîn “-u” nîyo “-î” yo. Ez vana “-u” yo. Tenya tayê mintîqeyê ke vengê “u” bedilnenê kenê “î” de sey “xwi” vajîyeno. Axirî, sey netîce, ez nuştîşê alfabeya Latînî de formê nuştîşê enê zemîrî sey “**xwu**” raşt vînena.

¹⁰Mihanî Licokic, *Sanikan û Deyiranê Licê ra*, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2007, r. 9

¹¹Çira-5, r. 55

¹²Antolojîyê Hikayanê Kirmanckî (Zazakî), r. 31

¹³Seyîdxan Kurij, *Sonikî Çoligî, Nûbihar*, Îstanbul, 2014, r. 37

¹⁴Azadiya Welat, Hejmar 18, Îstanbul, gulan 1996, r. 12

MEALÊ KIRDÎ VEJÎYA

Mealê Kirdî yanî Quranê kerîm bi Kurdîya Zazakî vejîya.

Mealê Quranî hetê Roşan Lezgînî ra bi yew xebata ke hîrê serrî dewam kerde temam bi û sey kitab ebadê 13.5 x 21 cm, kaxidê enzo, qapaxo sîwxin û miyan de kurdela bi yew çapo rindek vejîya. Kesê ke biwazê kitabê *Mealê Kirdî* peyda bi-kerê, eşkenê e-mailê kovara *Şewçila* ra biwazê. E-mailê ma:

sewcila558@gmail.com

Roşan Lezgînî *Mealê Kirdî* heme bi vengê xwu studyo de zî wendo. Her cizbe sey yew vîdeo, yanî hîris vîdeoyan ser o kanalê *Youtube* de weşanayo.

Bi veng wendişê metnan de fonetîkê ziwanî, hawa û melodîya qiseykerdişê ziwanî qeyd benê. Gama ke merdim bi veng goşdarî bikero, xwu atmosferê ziwanî de hîs keno. Bi eno qeyde, îmkan virazîyeno ke merdim bi yew hawayo zindî ziwanî hîna baş bimûso û qisey bikero. Wexto ke merdim bi veng goşdarî bikero, eynî wext de metin zî aseno. Bi eno qeyde, merdim eşkeno bimûso wendiş zî.

Kanalê *Youtube* ser ra merdim eşkeno Quranê kerîmî bi Kurdîya Zazakî enê lînkî ra goşdarî bikero:

<https://www.youtube.com/c/Zaza-kINET1/videos>

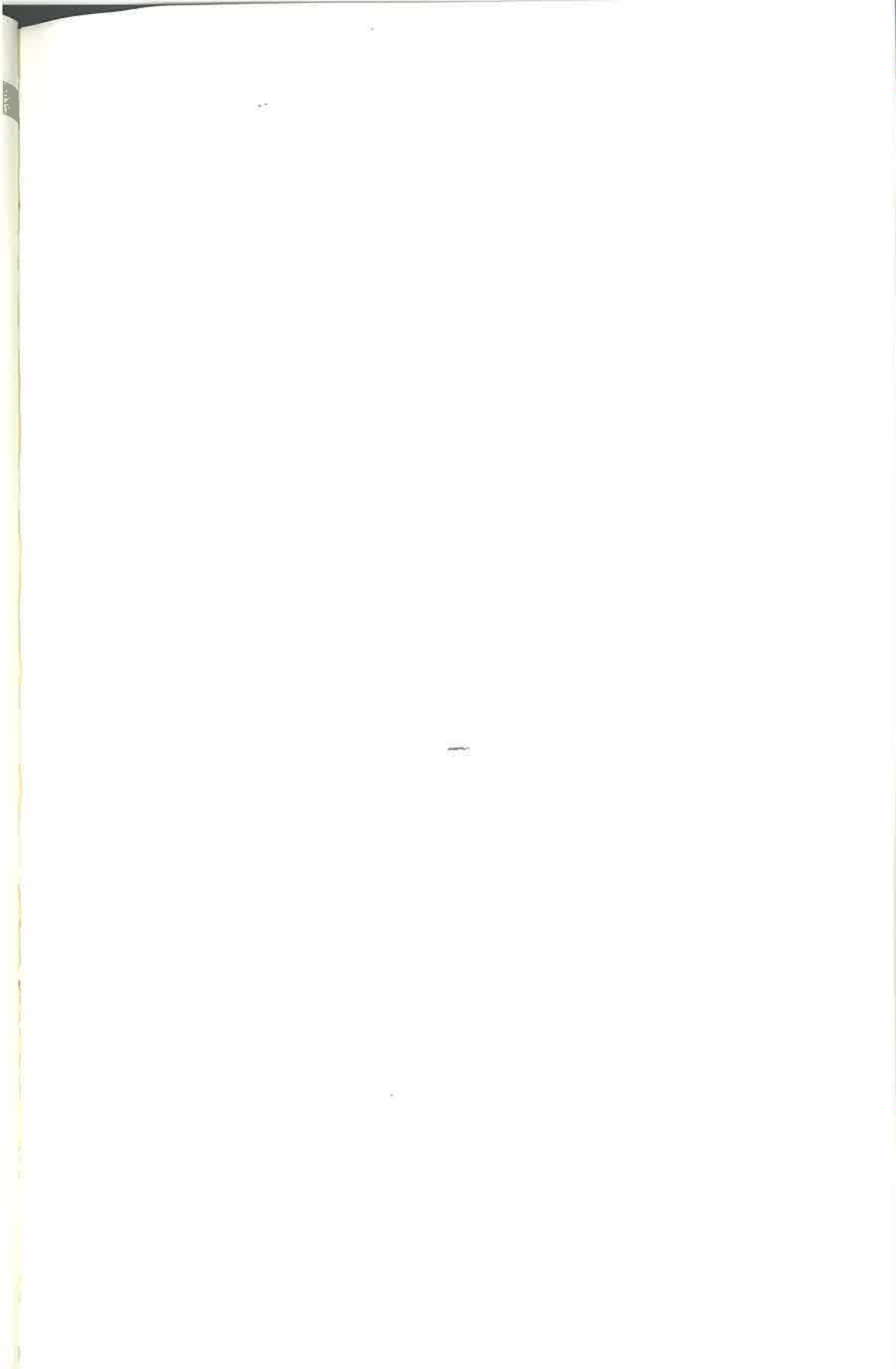
Mealê Kirdî sey aplîkasyon zî torra Înternetî ser o bar biyo. Kam biwazo, eşkeno enê aplîkasyonî telefonê xwu de rono û hem bi veng goşdarî bikero hem zî sey metin biwano.

Aplîkasyon de mealê ke bi Kurdîya Kurmancî û Kurdîya Soranî zî bi eynî şekil amade biyê estê.

Merdim eşkeno enê lînkên ra aplîkasyonî telefonê xwu yê destan de bar bikero (Apple & GooglePlay):

<https://apps.apple.com/tr/app/qurana-kurd%C3%AE/id1561202464?l=tr>

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.cyberistanbul.quran&gl=TR>

ŞEWÇILA